

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

**Π.Μ.Σ.: ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ: ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ
ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ – ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ**

Διπλωματική εργασία

**Η καθυστέρηση στην απονομή της δικαιοσύνης και η συμβολή του
θεσμού της διαμεσολάβησης στην αποσυμφόρηση του δικαστικού
συστήματος**

ΣΟΥΛΤΑΝΑ ΧΡΥΣΟΠΟΥΛΟΥ

A.M.: 1048

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

**Άννα Εμ. Πλεύρη, Επίκουρη Καθηγήτρια Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου
Λευκωσίας**

Εξεταστές:

**Γεώργιος Τζάρτζας, Αναπληρωτής Καθηγητής Τμήματος
Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας**

**Σωτηρία Τριαντάρη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Παιδαγωγικής Σχολής
Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας**

Φλώρινα, Ιούνιος 2020

Copyright © Σουλτάνα Χρυσοπούλου, 2020.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και μόνο.

Όνοματεπώνυμο: Σουλτάνα Χρυσοπούλου

A.E.M.: 1048

Ηλεκτρονική διεύθυνση: t.xrisopoulou@yahoo.gr

Έτος εισαγωγής: 2018 – 2019

Τίτλος διπλωματικής εργασίας: «Η καθυστέρηση στην απονομή της δικαιοσύνης και η συμβολή του θεσμού της διαμεσολάβησης στην αποσυμφόρηση του δικαστικού συστήματος»

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία δεν αποτελεί προϊόν λογοκλοπής, είναι προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας, η βιβλιογραφία και οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα με παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή. Επισημαίνεται πως η συγκεκριμένη επιλογή βοηθά στον περιορισμό της λογοκλοπής διασφαλίζοντας έτσι το/τη συγγραφέα.

Η δηλούσα

Σουλτάνα Χρυσοπούλου

Πίνακας περιεχομένων

Κατάλογος πινάκων και διαγραμμάτων.....	3
Πίνακας συντομογραφιών	5
Περίληψη	6
Abstract	8
Εισαγωγή	9
Κεφάλαιο πρώτο	14
Αιτίες καθυστερήσεων στην απονομή της δικαιοσύνης και τρόποι εξορθολογισμού και επιτάχυνσής της	14
1.1. Πολυνομία - Κακονομία: εννοιολογική οριοθέτηση, αίτια και επιπτώσεις	14
1.2. Χρήση νέων τεχνολογιών και Μηχανοργάνωση στο δικαστικό σύστημα	17
Α. Ευρωπαϊκή Ηλεκτρονική Δικαιοσύνη.....	17
Β. Έργα ηλεκτρονικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα.....	18
1.3. Εκπαίδευση δικαστικών υπαλλήλων.....	22
1.4. Η «δικομανία» και η έλλειψη εμπιστοσύνης στους εναλλακτικούς τρόπους επίλυσης διαφορών, ως χαρακτηριστικά στην ελληνική έννομη τάξη.....	24
1.5. Τα πλεονεκτήματα των εξωδικαστικών τρόπων διευθέτησης διαφορών.....	27
Κεφάλαιο δεύτερο	29
Η διαμεσολάβηση στην ελληνική έννομη τάξη	29
2.1. Οι δράσεις των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης έως τη θέσπιση της Οδηγίας 2008/52/ΕΚ – Η εκτέλεση της ευρωπαϊκής οδηγίας στα κράτη μέλη.....	29
Α. Προσφυγή στη διαμεσολάβηση.....	30
Β. Υποχρεωτικότητα – Κυρώσεις και Κίνητρα.....	32
Γ. Εκτελεστότητα των συμφωνιών – Αναστολή των δικαστικών διαδικασιών.....	36
Δ. Εκπαίδευση και Διαπίστευση διαμεσολαβητών	36
Ε. Στατιστικά Στοιχεία.....	38
2.2. Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την ευρωπαϊκή Οδηγία 2008/52/ΕΚ	41
1) Ο νόμος 3898/2010.....	41
2) Ο νόμος 4512/2018.....	43
3) Ο νόμος 4640/2019.....	44
Α. Η προσφυγή στη διαμεσολάβηση	46
Β. Υποχρεωτική προσπάθεια επίλυσης διαφορών μέσω διαμεσολάβησης.....	48

Γ. Η διαδικασία της διαμεσολάβησης.....	51
Δ. Εκτελεστότητα του πρακτικού επίλυσης της διαφοράς κατόπιν διαμεσολάβησης	52
Ε. Ο ρόλος και τα προσόντα του διαμεσολαβητή	54
2.3. Προβληματισμοί αναφορικά με την υποχρεωτικότητα, το κόστος και την επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών.....	56
2.4. Επιμέρους είδη διαμεσολάβησης	59
Α. Δικαστική μεσολάβηση	60
Β. Οικογενειακή διαμεσολάβηση.....	63
Γ. Εργασιακή διαμεσολάβηση	64
Δ. Σχολική διαμεσολάβηση.....	64
Ε. Κοινοτική διαμεσολάβηση	66
ΣΤ. Διαπολιτισμική μεσολάβηση.....	66
Ζ. Διαμεσολάβηση στο ν. 3500/2006 περί ενδοοικογενειακής βίας.....	68
Κεφάλαιο τρίτο.....	71
Η εφαρμογή του θεσμού της διαμεσολάβησης εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης	71
3.1. Η διαμεσολάβηση σε χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	71
3.2. Η διαμεσολάβηση στις ΗΠΑ.....	77
Συμπεράσματα.....	81
Πίνακας ελληνόγλωσσης και ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας, αρθρογραφίας και λοιπών πηγών.....	82

Κατάλογος πινάκων και διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1:	Αναγκαίος χρόνος για τη δικαστική επίλυση αστικών και εμπορικών υποθέσεων αμφισβητούμενης δικαιοδοσίαςσελ. 11
Διάγραμμα 2:	Αναγκαίος χρόνος για τη δικαστική επίλυση αστικών και εμπορικών υποθέσεων αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας σε όλους τους βαθμούςσελ. 12
Διάγραμμα 3:	Αναγκαίος χρόνος για τη δικαστική επίλυση διοικητικών διαφορώνσελ. 13
Πίνακας 1:	Ο τρόπος προσφυγής των κρατών μελών της ΕΕ στη διαμεσολάβηση για αστικές και εμπορικές διαφορέςσελ. 34
Πίνακας 2:	Ο τρόπος προσφυγής των κρατών μελών της ΕΕ στη διαμεσολάβηση στις οικογενειακές διαφορέςσελ. 34
Πίνακας 3:	Ο τρόπος προσφυγής των κρατών μελών της ΕΕ στη διαμεσολάβηση στις εργατικές διαφορέςσελ. 35
Πίνακας 4:	Κράτη μέλη της ΕΕ, τα οποία ρυθμίζουν την κατάρτιση των διαμεσολαβητών στο πλαίσιο της εθνικής τους νομοθεσίαςσελ. 37
Πίνακας 5:	Εκτιμώμενος μέσος όρος ετήσιων διαμεσολαβήσεων στα κράτη μέλη της ΕΕ..... σελ. 38
Πίνακας 6:	Εκτιμώμενη διάρκεια (σε ημέρες) διαμεσολάβησης και

δικαστικών διαδικασιών για την ίδια διαφορά στα κράτη μέλη
της ΕΕ..... σελ. 39

Πίνακας 7: Μέσο κόστος δικαστικών διαδικασιών και διαμεσολάβησης στα
κράτη μέλη της ΕΕσελ. 40

Πίνακας συντομογραφιών

ΔΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔΣΑ	Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΔ	Εναλλακτική Επίλυση Διαφορών
ΕΚΔΔ	Ευρωπαϊκός Κώδικας Δεοντολογίας για τους Διαμεσολαβητές
ΕΚΔΔΑ	Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης
ΕΚΚΑ	Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΤΕΔ	Εναλλακτικοί Τρόποι Επίλυσης Διαφορών
ΚΕΔ	Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης
ΚΠοινΔ	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
ΚΠολΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
ΝΠΔΔ	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
ΟΣΔΔΥ ΔΔ	Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης Δικαστικών Υποθέσεων για τη Διοικητική Δικαιοσύνη
ΟΣΔΔΥ ΠΠ	Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης Δικαστικών Υποθέσεων Πολιτικής και Ποινικής Δικαιοσύνης
ΤΠΕ	Τεχνολογία Πληροφοριών και Επικοινωνίας
ΥΔΔΑΔ	Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης
ΧΘΔΕΕ	Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ADR	Alternative dispute Resolution
CEPEJ	European Commission for the Efficiency of Justice
ODR	Online Dispute Resolution

Περίληψη

Το ζήτημα του ρυθμού απονομής της δικαιοσύνης απασχολεί συχνά τον Έλληνα νομοθέτη, καθώς συνδέεται άρρηκτα με την αποτελεσματικότητα του δικαστικού συστήματος και επηρεάζει την οικονομική ανάπτυξη της χώρας, τις επενδύσεις, αλλά και την εμπιστοσύνη των πολιτών στο θεσμό της δικαιοσύνης. Ωστόσο, οι διάφορες νομοθετικές μεταρρυθμίσεις δεν επέφεραν έως σήμερα τα αναμενόμενα αποτελέσματα καθώς το πρόβλημα της καθυστέρησης παραμένει άλυτο, με τη χώρα μας να κατέχει την τέταρτη χειρότερη θέση μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ ως προς το χρόνο που απαιτείται για να επιλυθεί μια αστική ή εμπορική διαφορά (Φορτσάκης, Θ., 2012) και να έχει πληρώσει μεγάλα ποσά σε αποζημιώσεις από καταδίκες που της επιβλήθηκαν από το ΕΔΔΑ λόγω υπερβολικών καθυστερήσεων στη διεξαγωγή πολιτικών δικών.

Προκειμένου να επιτευχθεί η πολυπόθητη επιτάχυνση στην απονομή της πολιτικής δικαιοσύνης είναι απαραίτητο να περιορισθούν οι διαφορές που υπάγονται προς επίλυση στα τακτικά δικαστήρια. Στη μείωση της δικαστικής ύλης μπορούν να συμβάλλουν σημαντικά οι εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης διαφορών, ένας εκ των οποίων είναι η διαμεσολάβηση. Ιστορικά, ο θεσμός της διαμεσολάβησης ξεκίνησε από τις Η.Π.Α. τη δεκαετία 1970 – 1980 και σταδιακά διαδόθηκε σε όλο τον κόσμο. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση κάθε κράτος μέλος θέσπισε το εθνικό του πλαίσιο για τη διαμεσολάβηση μετά την έκδοση της Οδηγίας 2008/52/EK *«για ορισμένα θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις»*, μέσω της ενσωμάτωσης αυτής στις εθνικές έννομες τάξεις.

Ο θεσμός της διαμεσολάβησης εφαρμόζεται εδώ και χρόνια σε πολλές χώρες εντός και εκτός ΕΕ με μεγάλα ποσοστά επιτυχίας σε πολλές από αυτές, καθώς οι πολίτες επιλύουν έτσι ταχύτερα και αποτελεσματικά τις διαφορές εκείνες που μπορούν να υπαχθούν στη διαμεσολάβηση, ενώ καθώς μειώνεται ο φόρτος εργασίας των δικαστηρίων, εξετάζονται ταχύτερα οι υποθέσεις, οι οποίες δεν μπορούν να επιλυθούν εξωδικαστικά, διασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτό το δικαίωμα κάθε πολίτη για πρόσβαση στη δικαιοσύνη και παροχή έννομης προστασίας εντός εύλογου χρονικού διαστήματος.

Λέξεις κλειδιά: απονομή δικαιοσύνης, διαμεσολάβηση, Ευρωπαϊκή Οδηγία περί διαμεσολάβησης, εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης διαφορών, αστικές και εμπορικές διαφορές

Abstract

The rate of administration of justice has occasionally been of concern to the Greek legislator as it is unbreakably linked to the effectiveness of the judicial system and it affects the economic development of the country, the investments but also the confidence of the citizens in the institution of justice. However, the various legislative reforms did not produce so far the expected and desirable results and the problem of delay remains unsolved with our country ranking fourth worst among EU Member States (Fortsakis, Th., 2012) as far as it concerns the time required to solve a civil or commercial dispute and has paid a lot of money in reimbursement from convictions imposed by the European Court of Human Rights due to excessive delays when it comes to civil trials.

In order to achieve the desirable acceleration in the administration of civil justice, it is necessary to limit the disputes before the courts. Alternative dispute resolution, one of which is mediation, can make a significant contribution to the goal of reducing court cases. The institution of mediation began in the USA. during the 1970s - 1980s and gradually spread around the world. In the European Union, Member States have established their national frameworks for mediation since the adoption of Directive 2008/52 / EC "on certain aspects of mediation in civil and commercial matters".

Mediation has been applied for many years in many countries inside and outside the EU with high success rates in many of them, as citizens resolve disputes that can be mediated more quickly and effectively, whereas as the workload of the courts is reduced, cases that cannot be resolved out-of-court are dealt faster, ensuring this way the right of every citizen for access to justice and legal protection within a reasonable time framework.

Key words: administration of justice, mediation, European Mediation Directive, ADR, civil and commercial disputes

Εισαγωγή

Στο Σύνταγμα της Ελλάδος κατοχυρώνεται στο άρθρο 25 παρ. 1 η αρχή του κράτους δικαίου ως θεμελιώδης αρχή και οργανωτική βάση του πολιτεύματος. Χαρακτηριστικά του κράτους δικαίου είναι η διάκριση των εξουσιών, ο έλεγχος της εκτελεστικής και νομοθετικής εξουσίας από τα δικαστήρια καθώς και η καθιέρωση των ατομικών δικαιωμάτων, στα οποία ανήκει και το δικαίωμα δικαστικής προστασίας. *«Ο θεσμός της Δικαιοσύνης είναι το τελευταίο «οχυρό-καταφύγιο» της κοινωνίας, της δημοκρατίας και του πολιτισμένου ανθρώπινου τρόπου ζωής»*¹. Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, το κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο έχει το δικαίωμα να ζητήσει δικαστική προστασία προκειμένου να υπερασπισθεί τα δικαιώματά ή συμφέροντά που του παραχωρεί η έννομη τάξη.

Επιπλέον, στο άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ την οποία έχουν επικυρώσει όλα τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, αναφέρεται ότι: *«Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δικαίως, δημόσια και εντός λογικής προθεσμίας υπό ανεξαρτήτου και αμερόληπτου δικαστηρίου, νομίμως λειτουργούντος, το οποίον θα αποφασίση είτε επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως, είτε επί του βασίμου πάσης εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσεως»*. Επομένως, η απονομή της δικαιοσύνης σε εύλογο χρόνο είναι στοιχείο καθοριστικό του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη (Σακελλαροπούλου, Κ., 2019).

Παράλληλα, η ποιότητα και αποτελεσματικότητα ενός δικαστικού συστήματος είναι άμεσα συνυφασμένη με τον ρυθμό απονομής της δικαιοσύνης, η οποία καθορίζει και το επίπεδο ανάπτυξης και πολιτισμού της κοινωνίας, στο πλαίσιο της οποίας απονέμεται. Οι μεγάλες καθυστερήσεις στην απονομή της δικαιοσύνης εκτός του ότι πλήττουν το διεθνές κύρος μιας χώρας και κλονίζουν την εμπιστοσύνη και το κοινό περί δικαίου αίσθημα των πολιτών, αποτελούν αρνητικό παράγοντα για την οικονομική ανάπτυξη, καθώς αποθαρρύνουν τόσο τους εγχώριους όσο και τους ξένους επενδυτές (Φορτσάκης, Θ., 2012) οι οποίοι ενδιαφέρονται για την ανακτησιμότητα των απαιτήσεών τους σε σύντομο χρόνο και με χαμηλό κατά το δυνατόν κόστος.

Στην Ελλάδα η καθυστέρηση στην απονομή της δικαιοσύνης αποτελεί την σημαντικότερη ίσως αδυναμία του δικαστικού συστήματος, παρότι τα τελευταία

¹ Σκουρλέτος Γ., Ο Δικαστής, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σελ.162.

χρόνια έχει σημειωθεί κάποια πρόοδος ως προς την αντίθετη κατεύθυνση. Το αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης είναι ότι από το έτος 1997 η χώρα μας έχει καταδικαστεί από το ΕΔΔΑ λόγω υπερβολικής καθυστέρησης στην απονομή της δικαιοσύνης για υποθέσεις αρμοδιότητας όλων των δικαστηρίων, πολιτικών, ποινικών και διοικητικών. Χαρακτηριστική είναι η απόφαση που αφορά στην προσφυγή της Παναγούλας Γλυκαντζή κατά Ελλάδος, στην εκδίκαση της οποίας το ΕΔΔΑ καταδίκασε την Ελλάδα, για παραβίαση του δικαιώματος σε δίκαιη και σύντομη δίκη και επιδίκασε την καταβολή αποζημίωσης 10.000 ευρώ στην προσφεύγουσα, η οποία αναγκάστηκε να περιμένει 12 χρόνια και τρεις μήνες, μέχρι να τελεσιδικήσει η υπόθεσή της στην Ελλάδα². Η αργοπορία αυτή δεν αποτελεί, βεβαίως, χαρακτηριστικό μόνον της ελληνικής πραγματικότητας αλλά παρατηρείται και σε άλλες χώρες. Για τον λόγο αυτό άλλωστε πραγματοποιούνται, τόσο διεθνώς όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, έρευνες και εκπονούνται μελέτες με στόχο την εξεύρεση μηχανισμών επιτάχυνσης της δικαιοσύνης (Φορτσάκης, Θ., 2012).

Στην Ευρώπη το ρόλο αυτό έχει αναλάβει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης (CEPEJ), η οποία συλλέγει και αναλύει στατιστικά στοιχεία για τα δικαστικά συστήματα των κρατών μελών και δημοσιεύει μία ετήσια έκθεση υπό τον τίτλο «EU Justice Scoreboard»³. Στην εν λόγω έκθεση παρουσιάζονται οι επιδόσεις των κρατών σε διάφορους τομείς της δικαιοσύνης προκειμένου να διαπιστωθούν τυχόν ελλείψεις και δυσλειτουργίες και να γίνουν οι απαραίτητες συστάσεις και προτάσεις, ώστε να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα των εθνικών συστημάτων απονομής δικαιοσύνης⁴.

Ο ως άνω πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2019 περιέχει στοιχεία τα οποία καλύπτουν περίοδο οκτώ ετών (2010-2017). Σύμφωνα με τα στοιχεία της ανωτέρω έκθεσης, ο χρόνος έκδοσης απόφασης από τα πρωτοβάθμια πολιτικά δικαστήρια στη χώρα μας ανέρχεται σε 190 ημέρες το έτος

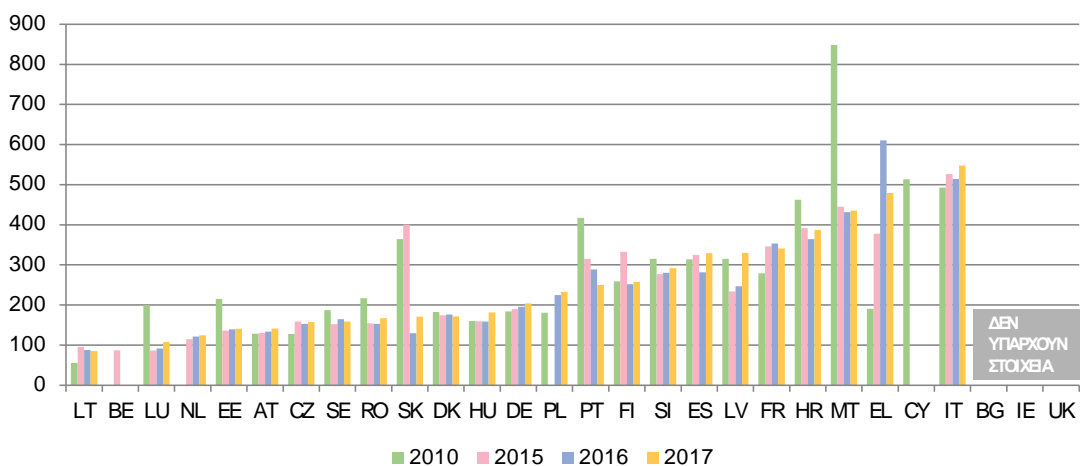
² Βλ. <https://nomika-nea.gr/> (27-3-2020).

³ Για τα έγγραφα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και τον πίνακα αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το έτος 2015, βλ. Γ. Τσάκη, Η διοίκηση της δικαιοσύνης-δικαιοσυγκριτική προσέγγιση-, Εκδόσεις Σάκουλα, 2019, σελ.234-296 και για τον πίνακα αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης 2018, σελ.297-303.

⁴ Πικραμένος Μ., Το διεθνές και Ευρωπαϊκό πλαίσιο αρχών και προτάσεων για την οργάνωση και λειτουργία της δικαιοσύνης στο έργο: Η δικαιοσύνη στην Ελλάδα. Προτάσεις για ένα σύγχρονο δικαστικό σύστημα, 2019, σελ77-94.

2010, σε 378 ημέρες το 2015, σε 610 ημέρες το 2016 και σε 479 ημέρες το 2017. Η Ελλάδα έχει τη δεύτερη χειρότερη επίδοση το έτος 2017 μετά την Ιταλία, όπως προκύπτει από το παρακάτω διάγραμμα.

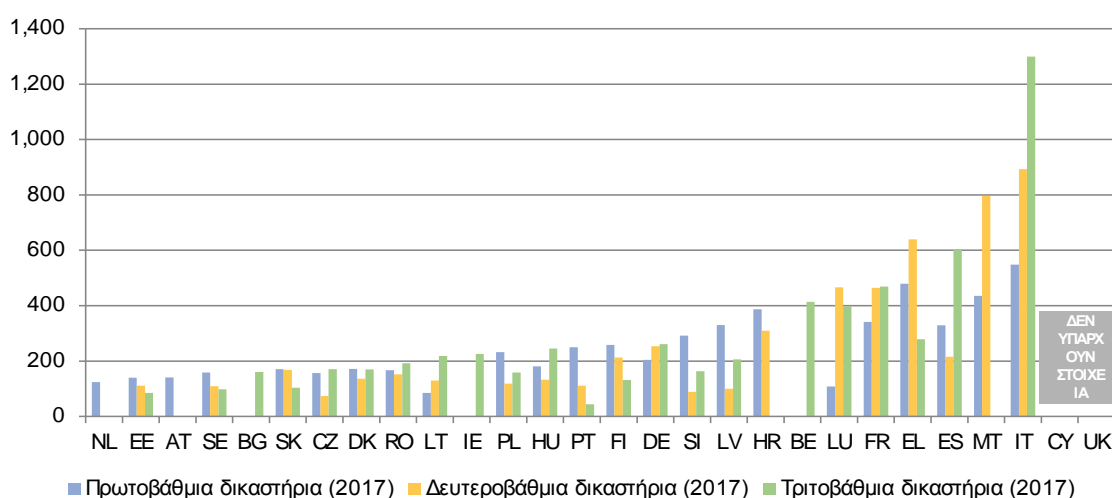
Διάγραμμα 1: Αναγκαίος χρόνος για τη δικαστική επίλυση αστικών και εμπορικών υποθέσεων αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας (*) (σε πρώτο βαθμό / σε ημέρες):

πηγή: μελέτη CEPEJ, *The 2019 EU Justice Scoreboard*, figure 5, p. 3

Επίσης, ο χρόνος έκδοσης απόφασης από τα πολιτικά δικαστήρια όλων των βαθμών δικαιοδοσίας το έτος 2017 ανέρχεται σε 479 ημέρες στον πρώτο βαθμό, 640 ημέρες στο δεύτερο βαθμό και 279 ημέρες στον τρίτο βαθμό, (όπου αυτός υπάρχει), με την Ελλάδα να κατέχει την τρίτη χειρότερη θέση για τα δευτεροβάθμια δικαστήρια μετά την Ιταλία και τη Μάλτα. Σχετικό είναι δε το αμέσως κατωτέρω διάγραμμα.

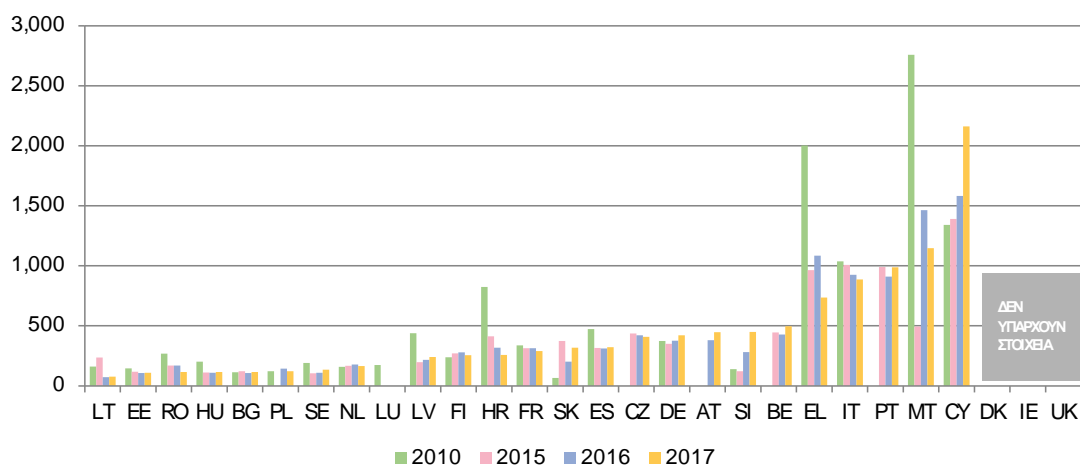
Διάγραμμα 2: Αναγκαίος χρόνος για τη δικαστική επίλυση αστικών και εμπορικών υποθέσεων αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας (*) σε όλους τους βαθμούς δικαιοδοσίας το 2017 (πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια δικαστήρια / σε ημέρες):

Πηγή: μελέτη CEPEJ, *The 2019 EU Justice Scoreboard*, figure 6, p.4

Τέλος, ο απαιτούμενος χρόνος για την έκδοση απόφασης στα Ελληνικά διοικητικά δικαστήρια πρώτου βαθμού ήταν 2.003 ημέρες το έτος 2010 ενώ το 2017 ανέρχεται σε 735 ημέρες, με τη χώρα μας να κατέχει την πέμπτη χειρότερη επίδοση στον εν λόγω τομέα μεταξύ των κρατών μελών της Ευρώπης.

Διάγραμμα 3: Αναγκαίος χρόνος για τη δικαστική επίλυση διοικητικών υποθέσεων (*) (σε πρώτο βαθμό / σε ημέρες):

Πηγή: μελέτη CEPEJ, *The 2019 EU Justice Scoreboard*, figure 7, p. 4

Τα σημαντικότερα αίτια, τα οποία προκαλούν τις εν λόγω καθυστερήσεις στην απονομή της δικαιοσύνης, αναλύονται παρακάτω και αφορούν τόσο σε εξωτερικούς παράγοντες, όπως είναι η πολιτεία και το κοινωνικό σύνολο, όσο και σε εσωτερικούς, δηλαδή στο υπαλληλικό προσωπικό και στον τρόπο λειτουργίας των δικαστηρίων. Παράλληλα, το γεγονός ότι οι προσπάθειες νομοθετικής μεταρρύθμισης που στόχευαν στην ταχύτερη απονομή της δικαιοσύνης δεν έφεραν τα αναμενόμενα αποτελέσματα, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι τρόποι αντιμετώπισης του ως άνω φαινομένου πρέπει να αναζητηθούν και εκτός δικαστικού συστήματος, ήτοι στους εναλλακτικούς τρόπους επίλυσης διαφορών, ένας εκ των οποίων είναι η διαμεσολάβηση αστικών και εμπορικών διαφορών. Έτερη μέθοδος εναλλακτικής επίλυσης διαφορών είναι η διαιτησία.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιάσει το θεσμό της διαμεσολάβησης στην ελληνική έννομη τάξη και να διερευνήσει κατά πόσο μπορεί να συμβάλει στην αποσυμφόρηση του δικαστικού συστήματος. Παράλληλα, γίνεται αναφορά στον τρόπο ενσωμάτωσης της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 52/ΕΚ/2008 από τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και στον τρόπο λειτουργίας του θεσμού σε χώρες εκτός ΕΕ. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται, ακόμη, στη διαμεσολάβηση στην έννομη τάξη των Η.Π.Α., όπου εφαρμόζεται εδώ και πολλά χρόνια και αποτελεί στην πραγματικότητα την κοιτίδα του θεσμού. Η ερευνητική προσέγγιση του θέματος έγινε με τη μέθοδο της μελέτης, της ανάλυσης, της σύγκρισης και της σύνθεσης της υπάρχουσας βιβλιογραφίας, επιστημονικών άρθρων, πρακτικών συνεδρίων και ημερίδων καθώς και άλλων σχετικών με το θέμα εργασιών και εκπονημένων μελετών.

Κεφάλαιο πρώτο

Αιτίες καθυστερήσεων στην απονομή της δικαιοσύνης και τρόποι εξορθολογισμού και επιτάχυνσής της

1.1. Πολυνομία - Κακονομία: εννοιολογική οριοθέτηση, αίτια και επιπτώσεις

Ως πολυνομία ορίζεται η ύπαρξη πολλών και ενδεχομένως αντιφατικών και αλληλοσυγκρουόμενων νόμων για το ίδιο θέμα, που κατά το πλείστον δημιουργούν σύγχυση στους πολίτες και στους εφαρμοστές του δικαίου (Μαντζούφας, Π., 2017). Η πολυνομία αποτελεί δυστυχώς δομικό συστατικό της ελληνικής δημόσιας διοίκησης, το οποίο εκφράζεται σε μεγάλο βαθμό ιδίως στον τομέα της φορολογικής πολιτικής και των κοινωνικών ασφαλίσεων. Σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη στα τεύχη Α' και Β' της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως από το έτος 2001 έως και το 2016 θεσπίστηκαν στην Ελλάδα 1.569 νόμοι, εκ των οποίων οι 796 είναι κυρώσεις διεθνών συμβάσεων ή συμφωνιών. Επίσης, την ίδια περίοδο εκδόθηκαν 3.585 Προεδρικά Διατάγματα, ενώ μεγάλος είναι ο αριθμός των Πράξεων Νομοθετικού Περιεχομένου και των Πολυνομοσχεδίων κυρίως από την υπογραφή της πρώτης δανειακής σύμβασης και έπειτα (Σωτηρόπουλος, Δ., Χριστόπουλος, Λ., 2017).

Η πολυνομία, αν και έχει αρνητικές συνέπειες, θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι ως ένα βαθμό αναπόφευκτη, καθώς με την εξέλιξη της τεχνολογίας και την εν γένει αλλαγή του σύγχρονου τρόπου ζωής δημιουργείται η ανάγκη να ρυθμιστούν νομικά διάφορα ζητήματα, τα οποία έως εκείνο το σημείο δεν υφίσταντο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η προστασία της ιδιωτικότητας του ατόμου, η οποία μπορεί να θιγεί από την ανεξέλεγκτη χρήση των νέων τεχνολογιών. Σε κάθε περίπτωση, η πολυνομία οφείλεται και σε άλλα αίτια, που διακρίνονται σε κοινωνικοπολιτικά, διοικητικά – οργανωσιακά και νομικά αίτια, τα οποία αναλύονται κατωτέρω (Σωτηρόπουλος, Δ., Χριστόπουλος, Λ., 2017).

Πρωταρχική αιτία της πολυνομίας είναι η περιπλοκότητα της ανθρώπινης καθημερινότητας, καθώς και ο ρόλος και οι ανάγκες του σύγχρονου κράτους. Μια νομοθετική ρύθμιση μπορεί να καταστεί λανθασμένη, ξεπερασμένη, αχρείαστη ή/και μη εφαρμόσιμη με το πέρασμα του χρόνου, την εξέλιξη της τεχνολογίας και την

αλλαγή των οικονομικών και πολιτικών συνθηκών. Περαιτέρω, το κράτος οφείλει να προστατεύει τους πολίτες από κινδύνους που έχουν γιγαντωθεί ή που δεν υπήρχαν στο παρελθόν και να λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα συστήνοντας ειδικές υπηρεσίες και Αρχές (Τσούκας, Π., 2011.). Δεύτερη αιτία του φαινομένου της πολυνομίας είναι το γεγονός ότι, δυστυχώς, διαπιστώνεται πως στην Ελλάδα οι εκάστοτε κυβερνώντες προκειμένου να επανεκλεγούν επιδιώκουν να συντηρήσουν το πελατειακό σύστημα και να δημιουργήσουν τη δική τους δεξαμενή ψηφοφόρων εξυπηρετώντας συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες. Στην προσπάθειά τους αυτή, θεσπίζουν νέους νόμους επιδιώκοντας να ξεπεράσουν και να ακυρώσουν το νομοθετικό έργο των προηγούμενων κυβερνήσεων. Επιπλέον, το ελληνικό Σύνταγμα δίνει τη δυνατότητα στον νομοθέτη να ψηφίζει νόμους, επείγοντα και κατεπείγοντα νομοσχέδια, να εκδίδει κανονιστικές πράξεις και επιτρέπει στις κυβερνήσεις να εκδίδουν πράξεις νομοθετικού περιεχομένου, ενισχύοντας με αυτό τον τρόπο το φαινόμενο της πολυνομίας. Ένα άλλο αίτιο νομικής φύσεως είναι η ενσωμάτωση του διεθνούς και ενωσιακού δικαίου στο εθνικό δίκαιο της χώρας με την εισαγωγή νόμων και ρυθμίσεων, οι οποίες προκύπτουν από ευρωπαϊκές οδηγίες ή από τις διεθνείς συνθήκες που συνάπτει η χώρα (Σωτηρόπουλος, Δ., Χριστόπουλος, Λ., 2017). Τέλος, η συχνή αλλαγή της νομοθεσίας χωρίς να έχει μελετηθεί προηγουμένως η εφαρμοσιμότητά της και τα τυχόν κενά της, οδηγεί στην ανάγκη θέσπισης νέων νόμων αλλά και δυσχεραίνει το έργο της δημόσιας διοίκησης, η οποία προκειμένου να εφαρμόσει έναν νόμο, συχνά αναμένει την έκδοση σχετικής εγκυκλίου (Μανιτάκης, Α., 2015).

Οι επιπτώσεις της πολυνομίας επηρεάζουν αρνητικά τόσο την καθημερινότητα των πολιτών όσο και την εύρυθμη λειτουργία του κράτους καθώς μειώνεται η εμπιστοσύνη των πολιτών στο κράτος και στους θεσμούς και ιδιαίτερα στη δικαιοσύνη, καθώς δημιουργείται η εντύπωση ότι ευνοούνται συγκεκριμένες κατηγορίες προσώπων, φυσικών και νομικών. Επίσης, καθυστερεί η λειτουργία και η αποτελεσματικότητα της δημόσιας διοίκησης και αυξάνεται η γραφειοκρατία⁵ με αποτέλεσμα να ταλαιπωρούνται οι πολίτες στις καθημερινές τους συναλλαγές. Σημαντικό είναι, άλλωστε και το οικονομικό κόστος για τη χώρα, καθώς λόγω της νομικής ανασφάλειας που δημιουργεί το φαινόμενο της πολυνομίας, αποθαρρύνονται

⁵ Για τη δικαιοσύνη ως θεσμό και οργάνωση και την οργάνωση και διοίκηση των δικαστηρίων, βλ. Γ. Τσάκη, Η διοίκηση της δικαιοσύνης-δικαιοσυγκριτική προσέγγιση-, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2019, σελ.5-10.

τόσο οι εγχώριοι όσο και οι πιθανοί ξένοι επενδυτές. Παράλληλα, η ύπαρξη πολλών και αντιφατικών ρυθμίσεων προκαλεί σύγχυση και αυξάνει τις διαφορές που άγονται προς επίλυση στα δικαστήρια, με αποτέλεσμα τη διόγκωση των αντιδικιών, της δικαστηριακής ύλης, αλλά και την καθυστέρηση στην απονομή της δικαιοσύνης (Σωτηρόπουλος, Δ., Χριστόπουλος, Λ., 2017). Σε ότι αφορά στη λειτουργία των ποινικών δικαστηρίων, η συνεχής νομοθέτηση ποινικών νόμων για την κάλυψη κάθε είδους παραβατικής συμπεριφοράς οδηγεί στην υπερφόρτωση των πινακίων και στην καθυστέρηση έκδοσης αποφάσεων με ότι συνέπειες έχει αυτό για τα δικαιώματα τόσο των θυμάτων όσο και των κατηγορουμένων (Παπακυριάκος, Θ., 2017). Επιπροσθέτως, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η πολυνομία χαρακτηρίζει σε μεγάλο βαθμό τον τομέα της φορολογικής πολιτικής. Οι συνεχείς αλλαγές στη φορολογική νομοθεσία, επιτείνουν το κλίμα της δικαιοσύνης ανασφάλειας, αυξάνουν τις φορολογικές διαφορές και υπερφορτώνουν τα διοικητικά και ποινικά δικαστήρια της χώρας (Μαντζούφας, Π., 2017).

«Κακονομία»

Η πολυνομία εγκυμονεί την «κακονομία». Σύμφωνα με τον *Μπαμπινιώτη*⁶ κακονομία είναι η άσκηση της διοίκησης με κακούς νόμους. Κακοί νόμοι είναι αυτοί οι οποίοι συνήθως ψηφίζονται βεβιασμένα από τη Βουλή λόγω χρονικής πίεσης, όταν για παράδειγμα έχει δημιουργηθεί μία έκτακτη συνθήκη ή κατάσταση, όπως είναι μία φυσική καταστροφή, ή λόγω θεσμικής πίεσης, όταν ο νομοθέτης καθυστερεί να συμμορφωθεί προς Ευρωπαϊκή Οδηγία, ή ακόμα και λόγω πίεσης προκειμένου να υλοποιηθεί μία προεκλογική δέσμευση (Σωτηρόπουλος, Δ., Χριστόπουλος, Λ., 2017). Χαρακτηριστικό των κακών νόμων είναι οι γλωσσικές ατέλειες του κειμένου, τα νομικά κενά, η χρήση αόριστων νομικών εννοιών, οι νοηματικές ασάφειες, η προχειρότητα και τα λάθη στη χρήση νομικών όρων (Δωρής, Φ., 2017). Επίσης, οι πολύ λεπτομερείς νόμοι είναι συνήθως κακοί νόμοι, καθώς με την πάροδο του χρόνου ξεπερνιούνται από τις εξελίξεις, τις σύγχρονες ανάγκες και απαιτείται έτσι τροποποίηση, συμπλήρωση ή κατάργησή τους (Τσούκας, Π., 2011).

Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η πολυνομία και η κακονομία αλληλοτροφοδοτούνται, καθώς οι κακοσχεδιασμένοι και κακοδιατυπωμένοι νόμοι

⁶ βλ. Γ. Μπαμπινιώτη, Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Εκδόσεις Κέντρο Λεξικολογίας ΕΠΕ, 2002, σελ. 808.

απαιτούν άμεση διόρθωση ή αντικατάστασή τους από συμπληρωματικές και αποσπασματικές ρυθμίσεις. Τις συνέπειες αυτής της κατάστασης βιώνουν, βεβαίως, οι πολίτες, οι οποίοι συχνά προσπαθούν να λύσουν τις απορίες τους και τα προβλήματα που προκύπτουν απευθυνόμενοι σε μία αναποτελεσματική διοίκηση. Επιπλέον, και οι δικαστές καλούνται συχνά να εφαρμόσουν αντιφατικούς ή/και δυσερμήνευτους νόμους (Μαντζούφας, Π., 2017). Συνεπεία των ανωτέρω οι διαφορές που άγονται προς επίλυση στα δικαστήρια πολλαπλασιάζονται με ότι συνεπάγεται αυτό για τον ρυθμό απονομής της δικαιοσύνης.

1.2. Χρήση νέων τεχνολογιών και Μηχανοργάνωση στο δικαστικό σύστημα

A. Ευρωπαϊκή Ηλεκτρονική Δικαιοσύνη

Τα τελευταία χρόνια έχει συντελεστεί αλματώδης πρόοδος στον τομέα της τεχνολογίας των πληροφοριών και της επικοινωνίας, των δικτύων υπολογιστών και του διαδικτύου, γεγονός που επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την καθημερινότητα των ανθρώπων και την εν γένει οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Η Ευρωπαϊκή Ένωση επενδύει συνεχώς στις νέες τεχνολογίες και στην εφαρμογή τους στη διακυβέρνηση. Μεταξύ των τομέων διακυβέρνησης, στους οποίους επιδιώκεται η εκμετάλλευση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών είναι και ο τομέας της δικαιοσύνης (Κουμάκης, Π., 2017 και Κολοβοπούλου, Ε., 2019). Η προσπάθεια αυτή αναφέρεται ως «ηλεκτρονική δικαιοσύνη» ή «*e – justice*».

Το σχέδιο δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Ευρωπαϊκή ηλεκτρονική δικαιοσύνη 2009-2013, προκειμένου να επιτευχθεί η ευκολότερη πρόσβαση στη δικαιοσύνη και η καλύτερη απονομή της, έθεσε ως στόχο τη δημιουργία της δικτυακής πύλης «*European e – justice portal*», όπου παρέχονται πληροφορίες σε όλες τις γλώσσες για τα συστήματα απονομής δικαιοσύνης των κρατών μελών και για νομικά ζητήματα διασυνοριακού χαρακτήρα. Οι χρήστες της ευρωπαϊκής πύλης ηλεκτρονικής δικαιοσύνης μπορούν να αναζητήσουν δικηγόρο σε άλλη χώρα, να ενημερωθούν για τη δυνατότητα προσφυγής τους στη διαμεσολάβηση, να πληροφορηθούν που πρέπει να ασκήσουν αγωγή και ποιας χώρας το δίκαιο εφαρμόζεται σε κάθε περίπτωση. Επίσης, δίνεται η δυνατότητα σε δικηγόρους,

συμβολαιογράφους και δικαστές να ανατρέχουν σε νομικές βάσεις δεδομένων, να επικοινωνούν με συναδέλφους τους και να ενημερώνονται για τη δυνατότητα πραγματοποίησης διασυνοριακών τηλεδιασκέψεων⁷. Περαιτέρω, το δεύτερο πολυετές σχέδιο δράσης για την ευρωπαϊκή ηλεκτρονική δικαιοσύνη 2014 – 2018 αποσκοπούσε στην υλοποίηση συγκεκριμένων έργων και στη βελτίωση της λειτουργίας των συστημάτων ηλεκτρονικής δικαιοσύνης τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2014). Τέλος, η στρατηγική για την περίοδο 2019 – 2023 περιλαμβάνει δράσεις, όπως η περαιτέρω ανάπτυξη της πύλης e-justice, η διασύνδεση μητρώων, η πρόσβαση σε ομάδες δεδομένων, η διασύνδεση νομικών δεδομένων και τεχνητή νοημοσύνη, δράσεις οι οποίες δικαιολογούν τους τεθέντες τρεις στόχους, δηλαδή πρόσβαση σε πληροφορίες, ηλεκτρονική επικοινωνία στον τομέα της δικαιοσύνης και διαλειτουργικότητα (Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2018).

B. Έργα ηλεκτρονικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα

Πολλές χώρες της αλλοδαπής έχουν σημειώσει σημαντική πρόοδο στην υλοποίηση συγκεκριμένων δράσεων στον τομέα της ηλεκτρονικής δικαιοσύνης σε αντίθεση με την ελληνική δικαιοσύνη, η οποία υστερεί σημαντικά στον τομέα αυτό. Ωστόσο, η απαίτηση του κοινωνικού συνόλου για διαφάνεια και αύξηση της ποιότητας και της ταχύτητας έκδοσης των δικαστικών αποφάσεων, οι προκλήσεις και οι κοινωνικές συνθήκες της σύγχρονης εποχής, η ανάγκη για επιτάχυνση της δικαιοσύνης, η ανάγκη για εξοικονόμηση πόρων και αύξηση της αποδοτικότητας, οι τεχνολογικές εξελίξεις στις ΤΠΕ που παρέχουν τη δυνατότητα υλοποίησης έργων μεγάλης ωφέλειας με μικρό κόστος, οι διεθνείς υποχρεώσεις και η συνεργασία της Ελλάδας με τα άλλα κράτη μέλη της ΕΕ αλλά και οι μνημονιακοί στόχοι, που θέτουν ως προϋπόθεση για τη δανειοδότηση της χώρας την υλοποίηση των έργων που αφορούν στην ηλεκτρονική δικαιοσύνη, καθιστούν αναγκαίες τις παρεμβάσεις ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στο ελληνικό δικαστικό σύστημα.

Στην Ελλάδα το σύστημα e – justice περιλαμβάνει την υλοποίηση από το ΥΔΔΑΔ έργων με στόχο τη διοικητική αναδιοργάνωση των υπηρεσιών και την

⁷Βλ. <http://www.justice.gr/site/el/%CE%91%CE%A1%CE%A7%CE%99%CE%9A%CE%97/tabid/64/currentpage/100/Default.aspx>, ψηφιακή δικαιοσύνη.

αξιοποίηση των ΤΠΕ. Οι παρεμβάσεις που περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα έργων του ΥΔΑΔ έχουν χαρακτήρα τόσο βραχυπρόθεσμο όσο και μακροπρόθεσμο.

Οι «βραχυπρόθεσμες δράσεις» είναι περιορισμένης εμβέλειας καθώς εφαρμόζονται στις μεγαλύτερες εφετειακές περιφέρειες και στα ανώτατα δικαστήρια, μπορούν να υλοποιηθούν μέσα σε διάστημα μηνών και η εμπειρία που αποκομίζεται από την εφαρμογή τους, αξιοποιείται για το σχεδιασμό και την πραγματοποίηση των μακροπρόθεσμων δράσεων, οι οποίες αφορούν σε όλη την περιφέρεια. Παραδείγματα τέτοιων δράσεων είναι η ηλεκτρονική κατάθεση δικογράφου, το ηλεκτρονικό πινάκιο καθώς και οι προηγούμενες συμβάσεις τήρησης πρακτικών.

Οι «μακροπρόθεσμες δράσεις» περιλαμβάνουν τη μηχανογράφηση του μεγαλύτερου τμήματος των υπηρεσιών που υπάγονται στο ΥΔΑΔ και η μέση χρονική διάρκεια που απαιτείται για την υλοποίησή τους είναι από 2 έως 4 έτη. Πρόκειται για πέντε κεντρικά συστήματα, α) το Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης Δικαστικών Υποθέσεων Πολιτικής και Ποινικής Διαδικασίας (ΟΣΔΔΥ ΠΠ), β) το Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης Δικαστικών Υποθέσεων Διοικητικής Δικαιοσύνης (ΟΣΔΔΥ ΔΔ), γ) το Ολοκληρωμένο Σύστημα Πρακτικών Δικαστηρίων, δ) το Εθνικό Ποινικό Μητρώο και ε) το Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα Καταστημάτων Κράτησης⁸.

Το ΟΣΔΔΥ ΠΠ περιλαμβάνει την ηλεκτρονική κατάθεση δικογράφων, την ηλεκτρονική καταχώρηση και παρακολούθηση των υποθέσεων, την on line εξυπηρέτηση του κοινού, των δικηγόρων και των δικαστών, ηλεκτρονικές αιτήσεις για έκδοση πιστοποιητικών, παροχή στατιστικών στοιχείων και διοικητικών πληροφοριών και το ηλεκτρονικό πινάκιο. Το εν λόγω σύστημα θα διαλειτουργεί με το Εθνικό Ποινικό Μητρώο, το πληροφοριακό σύστημα καταστημάτων κράτησης, το Ολοκληρωμένο Σύστημα Πρακτικών Δικαστηρίων, τα Διοικητικά Δικαστήρια καθώς και με άλλες υπηρεσίες όπως η Αστυνομία και η Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων. Προς το παρόν εξυπηρετεί τα πολιτικά και ποινικά δικαστήρια Αθηνών, Πειραιά, Θεσσαλονίκης, Χαλκίδας καθώς και τον Άρειο Πάγο μέσω της δικτυακής πύλης <https://www.solon.gov.gr> και σταδιακά επεκτείνεται στα δικαστήρια της υπόλοιπης χώρας. Το ΟΣΔΔΥ ΔΔ είναι ανάλογο σύστημα για την υποστήριξη των

⁸Βλ. <http://www.justice.gr/site/el/%CE%91%CE%A1%CE%A7%CE%99%CE%9A%CE%97/tabid/64/currentpage/100/Default.aspx> «Σχέδιο δράσης για την ηλεκτρονική δικαιοσύνη και τη διοικητική αναβάθμιση», 2014, σ. 24-25, 35-36.

Διοικητικών Δικαστηρίων. Το Ολοκληρωμένο Σύστημα Πρακτικών Δικαστηρίων είναι το σύστημα καταγραφής, αποθήκευσης και διαχείρισης των πρακτικών των συνεδριάσεων για όλη τη χώρα. Το Εθνικό Ποινικό Μητρώο εξυπηρετεί τις Εισαγγελίες Πρωτοδικών της χώρας ενώ διαλειτουργεί με το ΟΣΔΔΥ ΠΠ, τα ΚΕΠ και το ευρωπαϊκό σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών ποινικού μητρώου ECRIS (Κουμάκης, Π., 2017).

Επίσης, με το Π.Δ. 142/2013 προβλέπεται η δυνατότητα τηλεσυνεδριάσεων στην πολιτική δίκη. Κάτι τέτοιο προϋποθέτει την εγκατάσταση του απαραίτητου τεχνικού εξοπλισμού σε όλα τα δικαστήρια της χώρας, ακόμη και σε απομακρυσμένες περιοχές. Ένα τέτοιο σύστημα επικοινωνίας δια μέσου οθόνης μπορεί να χρησιμοποιηθεί γενικότερα για τις ακροάσεις των δικηγόρων και των διαδίκων ενώπιον του δικαστηρίου, αλλά και ως τρόπος επικοινωνίας του εισηγητή μιας υπόθεσης με τους παράγοντες της δίκης για τυχόν διευκρινίσεις. Οι ρυθμίσεις αυτές, παρά το γεγονός ότι ισχύουν από το 2013, δεν εφαρμόστηκαν ποτέ στην πράξη αλλά και η εισαγωγή των ολοκληρωμένων συστημάτων ΟΣΔΔΥ ΔΔ και ΟΣΔΔΥ ΠΠ δεν απέδωσε μέχρι σήμερα τα επιθυμητά αποτελέσματα (Πικραμένος, Μ., 2019).

Η μικρή αξιοποίηση των ΤΠΕ στο χώρο της δικαιοσύνης οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι οι ενέργειες που είχαν γίνει κατά το παρελθόν προς αυτήν την κατεύθυνση ήταν αποσπασματικές και βασίζονταν σε ανεξάρτητες υποδομές που δεν επικοινωνούσαν μεταξύ τους, με αποτέλεσμα να καθίσταται δύσκολη και η υλοποίηση της διαλειτουργικότητας μεταξύ των υπηρεσιών του υπουργείου αλλά και με άλλους φορείς του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Παράλληλα, ένας άλλος παράγοντας είναι η δυσπιστία που υπήρχε προς τις νέες τεχνολογίες και η έλλειψη καταρτισμένου προσωπικού στις ΤΠΕ, καθώς δεν είχε αναγνωρισθεί η ανάγκη πρόσληψης προσωπικού με την απαραίτητη τεχνογνωσία. Τέλος, η μη προσαρμογή του νομοθετικού πλαισίου στις προωθούμενες αλλαγές δυσχεραίνει την εφαρμογή τους στο χώρο της δικαιοσύνης⁹

Ωστόσο, τα οφέλη που θα προκύψουν από την ισχύ του συστήματος e – justice στην ολότητά του θα είναι σημαντικά για όλους τους παράγοντες και εμπλεκόμενους στο χώρο της δικαιοσύνης αλλά και για την κοινωνία γενικότερα. Αρχικά, με την ηλεκτρονική κατάθεση και την ηλεκτρονική διακίνηση των

⁹Βλ. <http://www.justice.gr/site/el/%CE%91%CE%A1%CE%A7%CE%99%CE%9A%CE%97/tabid/64/currentpage/100/Default.aspx> «Σχέδιο δράσης για την ηλεκτρονική δικαιοσύνη και τη διοικητική αναβάθμιση», 2014, σ. 19-23.

εγγράφων, οι δικογραφίες πλέον θα είναι σε ψηφιακή μορφή. Έτσι, θα εξοικονομούνται πόροι αφού δε θα υπάρχει η ανάγκη πληρωμής αναλώσιμων υλικών, ενώ η αρχειοθέτηση, μετακίνηση και αναζήτηση των δικογραφιών θα πραγματοποιείται πιο εύκολα και γρήγορα χωρίς να απαιτείται χώρος για την αποθήκευσή τους. Ταυτόχρονα σχεδόν εκμηδενίζεται, έτσι, η χρήση χαρτιού. Η διαλειτουργικότητα θα καταστήσει τις πληροφορίες των δικαστικών, αστυνομικών, οικονομικών υπηρεσιών, των δικηγόρων και των διαδίκων άμεσες και ακριβείς. Η διασταύρωση των απαιτούμενων πληροφοριών για την εξέλιξη μιας δίκης θα γίνεται με αξιόπιστο τρόπο, με αποτέλεσμα να προχωρά η διαδικασία απρόσκοπτα και να μη φορτώνονται τα πινάκια και κατ' επέκταση το δικαστικό σύστημα με αλληπάλληλες αναβολές για εξακρίβωση στοιχείων (Τσόγκας, Λ., 2019). Όλη η διαδικασία της δίκης, η τήρηση των δικονομικών προθεσμιών καθώς και όλες οι απαιτούμενες κοινοποιήσεις θα μπορούν να γίνονται ηλεκτρονικά.

Επιπλέον, η ηλεκτρονική κατάθεση θα συμβάλλει στη δημιουργία ηλεκτρονικής βάσης δεδομένων, η οποία θα είναι στη διάθεση των δικαστικών λειτουργιών. Αυτή η αμεσότητα στην παραλαβή και επεξεργασία των πληροφοριών από τους δικαστές, θα μειώσει τον απαιτούμενο χρόνο έκδοσης των αποφάσεων, των οποίων η δημοσίευση και επίδοση θα γίνεται ψηφιακά με αποτέλεσμα την χωρίς καθυστερήσεις ενημέρωση των διαδίκων. Επιπλέον, η εφαρμογή της ηλεκτρονικής υπογραφής από τους δικαστικούς λειτουργούς και υπαλλήλους θα δώσει τη δυνατότητα της άμεσης διακίνησης των εγγράφων, χωρίς να απαιτείται η φυσική παρουσία των εργαζομένων. Κάτι τέτοιο θα επιταχύνει ακόμη περισσότερο τις διαδικασίες ενώ θα συμβάλλει στην εξοικονόμηση πόρων και αποθηκευτικού χώρου. Τέλος, οι τηλεσυνεδριάσεις και η δυνατότητα της on line εξέτασης μαρτύρων και διαδίκων, θα εξυπηρετεί τους παράγοντες της δίκης που διαμένουν εκτός της έδρας του δικαστηρίου (Τσόγκας, Λ., 2019). Τελικός αποδέκτης της πραγματικής εφαρμογής όλων των παραπάνω θα είναι η κοινωνία των πολιτών και η οικονομία της χώρας, αφού, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η εύρυθμη λειτουργία του δικαστικού συστήματος προσελκύει επενδύσεις και επηρεάζει θετικά την επιχειρηματικότητα.

1.3. Εκπαίδευση δικαστικών υπαλλήλων

Οι υπάλληλοι των δικαστηρίων αποτελούν ιδιαίτερη κατηγορία υπαλλήλων, οι οποίοι διέπονται από ειδικό καθεστώς, καθώς στο άρθρο 92 του Συντάγματος, αναφέρεται ότι: *«1. Οι υπάλληλοι της γραμματείας όλων των δικαστηρίων και των εισαγγελιών είναι μόνιμοι. Μπορεί να παυθούν μόνο με δικαστική απόφαση εξαιτίας ποινικής καταδίκης, ή με απόφαση δικαστικού συμβουλίου για βαρύ πειθαρχικό παράπτωμα, ασθένεια ή αναπηρία ή υπηρεσιακή ανεπάρκεια που βεβαιώνονται, όπως νόμος ορίζει. 2. Νόμος ορίζει τα προσόντα των υπαλλήλων της γραμματείας όλων των δικαστηρίων και των εισαγγελιών, καθώς και τα σχετικά με την κατάστασή τους γενικά»* (Συμεωνίδης, Ι. 2019).

Το καθεστώς των δικαστικών υπαλλήλων ρυθμίζεται από τον αντίστοιχο Κώδικα, στο άρθρο 36 του οποίου υπό τον τίτλο “*Διαρκής επιμόρφωση*” ορίζεται, ότι οι δικαστικοί υπάλληλοι ανεξάρτητα από τον κλάδο και την ειδικότητά τους έχουν δικαίωμα επιμόρφωσης και κατά τη σταδιοδρομία τους η υπηρεσία είναι υποχρεωμένη να μεριμνά για την επιμόρφωσή τους καθώς και ότι η συμμετοχή τους σε προγράμματα επιμόρφωσης μπορεί να ορίζεται και ως υποχρεωτική. Το περιεχόμενο των προγραμμάτων, τα πρόσωπα στα οποία ανατίθεται η επιμόρφωση, ο υποχρεωτικός ή μη χαρακτήρας των προγραμμάτων, η διάρκειά τους και η διαδικασία επιλογής των υπαλλήλων ορίζονται με Προεδρικό Διάταγμα.

Ο κύριος φορέας κατάρτισης των δικαστικών υπαλλήλων αλλά και του προσωπικού του ευρύτερου δημοσίου τομέα στην Ελλάδα είναι το Ε.Κ.Δ.Δ.Α. Σκοπός του Ε.Κ.Δ.Δ.Α. είναι *«η ανάπτυξη μιας αποτελεσματικής διοίκησης που διασφαλίζει υψηλή ποιότητα υπηρεσιών προς τους πολίτες, προς όφελος της ισόρροπης ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής»*. Αυτό επιτυγχάνεται μέσα από τη διαρκή εκπαίδευση και την πιστοποιημένη επιμόρφωση που παρέχουν οι τρεις εκπαιδευτικές μονάδες του (Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, Ινστιτούτο Επιμόρφωσης (ΙΝ.ΕΠ.) και Περιφερειακό Ινστιτούτο Επιμόρφωσης Θεσσαλονίκης (Π.ΙΝ.ΕΠ.Θ.)¹⁰

Ωστόσο, το π.δ. 37/1994 προβλέπει τη συμμετοχή των δικαστικών υπαλλήλων μόνο σε επιμορφωτικά προγράμματα στον τομέα της πληροφορικής, αποκλείοντάς τους με αυτό τον τρόπο από την παρακολούθηση προγραμμάτων με διαφορετικό αντικείμενο (Συμεωνίδης, Ι. 2019). Επιπλέον, δεν προβλέπεται εισαγωγική

¹⁰ Βλ. www.ekdd.gr

εκπαίδευση για τους δικαστικούς υπαλλήλους ούτε η συμμετοχή τους στα αντίστοιχα προγράμματα του ΕΚΔΔΑ, παρά το δικαίωμα που τους αναγνωρίζεται από τον Κώδικα δικαστικών υπαλλήλων για διαρκή επιμόρφωση και της αντίστοιχης υποχρέωσης της υπηρεσίας να μεριμνά για τη συμμετοχή τους σε επιμορφωτικά προγράμματα. Το γεγονός αυτό αποτυπώνεται ξεκάθαρα στη μελέτη της *Ταχματζίδου* (2018)¹¹ στην εκπαίδευση των δικαστικών υπαλλήλων, όπου το 95,9% των ερωτώμενων απάντησε ότι επιμορφώθηκε στο χώρο εργασίας από παλαιότερους συναδέλφους και δεν έλαβε κανενός είδους εισαγωγική εκπαίδευση με ό,τι μπορεί να συνεπάγεται κάτι τέτοιο.

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούμε στην πολιτική που ακολουθούν κάποιες χώρες της ΕΕ στον τομέα αυτό. Με βάση τα στοιχεία που αντλούμε από την επίσημη ιστοσελίδα για την ευρωπαϊκή ηλεκτρονική δικαιοσύνη παρατηρούμε ότι παρόμοια είναι τα συστήματα εκπαίδευσης των δικαστικών υπαλλήλων και στα υπόλοιπα κράτη μέλη¹².

Η εκπαίδευση των δικαστικών υπαλλήλων στην Αγγλία και τη Γερμανία

Αγγλία – Ουαλία: Η εκπαίδευση παρέχεται από το Υπουργείο Δικαιοσύνης (*National Ministry of Justice*) και την εθνική υπηρεσία δικαστηρίων (*National Court Service*). Η εισαγωγική εκπαίδευση είναι υποχρεωτική, συνήθως διαρκεί εννέα (9) μήνες και περιλαμβάνει νομικές και μη νομικές επαγγελματικές δεξιότητες καθώς και εκπαίδευση στο χώρο εργασίας. Υπάρχει πρόγραμμα συνεχιζόμενης εκπαίδευσης, η οποία είναι υποχρεωτική, καθώς απαιτείται η συμπλήρωση κάποιων ωρών εκπαίδευσης κάθε χρόνο. Τα μαθήματα είναι σχετικά με τη θέση που κατέχει ο κάθε υπάλληλος. Δεν απαιτείται εκπαίδευση σε άλλο κράτος μέλος, είναι πιθανό, όμως, στο πλαίσιο της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης να πραγματοποιηθεί πρακτική εξάσκηση σε δικαστήριο άλλου κράτους μέλους. Η μέθοδος διδασκαλίας είναι είτε δια ζώσης, είτε εξ αποστάσεως και περιλαμβάνει μαθήματα ευρωπαϊκής νομοθεσίας. Τέλος, όλα τα γραφεία χρησιμοποιούν ένα πίνακα δεξιοτήτων, όπου καταγράφονται και οι εκπαιδευτικές ανάγκες των υπαλλήλων.

¹¹ Ταχματζίδου, Αικ. «Επιμόρφωση και εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού στο δημόσιο τομέα: η περίπτωση των δικαστικών υπαλλήλων και η ανάγκη δημιουργίας εθνικής σχολής δικαιοσύνης». Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, 2018

¹² Για πληροφορίες αναφορικά με την κατάρτιση των δικαστικών υπαλλήλων στα κράτη μέλη της ΕΕ βλ. <https://e-justice.europa.eu>

Γερμανία: Στη Γερμανία η κατάρτιση παρέχεται από περιφερειακούς φορείς και δικαστήρια. Οι δικαστικοί υπάλληλοι παρακολουθούν υποχρεωτικά ένα πρόγραμμα εισαγωγικής επιμόρφωσης διάρκειας τριών ετών, κατά την οποία διδάσκονται νομικά μαθήματα, κάνουν μαθητεία σε δικαστήρια, ενώ είναι υποχρεωμένοι να δουλέψουν σε διάφορα τμήματα του δικαστηρίου. Η συνεχιζόμενη εκπαίδευση δεν είναι υποχρεωτική, η διδασκαλία γίνεται δια ζώσης και περιλαμβάνει συγκεκριμένη ύλη, προκειμένου να καταλάβει ο υπάλληλος κάποια άλλη θέση. Το ανώτερο επαρχιακό δικαστήριο ζητάει κάθε χρόνο από τα δικαστήρια της περιφέρειάς του να δηλώσουν τις εκπαιδευτικές ανάγκες του προσωπικού¹³.

Εν κατακλείδι, οι δικαστικοί υπάλληλοι, ως βοηθητικά όργανα της δικαιοσύνης, συμβάλλουν στην αποτελεσματικότερη απονομή της και στην εύρυθμη λειτουργία του δικαστικού συστήματος. Ωστόσο, θα πρέπει να γίνει σημαντική παρέμβαση αναφορικά με την επιμόρφωση των ήδη υπηρετούντων υπαλλήλων αλλά και των νεοδιοριζόμενων, ώστε εμπλουτίζοντας τις γνώσεις και δεξιότητές τους να διασφαλίζουν την καλύτερη εξυπηρέτηση των διαδίκων, την καλή λειτουργία των νέων συστημάτων ηλεκτρονικής δικαιοσύνης, αλλά και να επικουρούν ουσιαστικά και αποτελεσματικά το έργο των δικαστικών λειτουργών.

1.4. Η «δικομανία» και η έλλειψη εμπιστοσύνης στους εναλλακτικούς τρόπους επίλυσης διαφορών, ως χαρακτηριστικά στην ελληνική έννομη τάξη

Μία ακόμη αιτία των προβλημάτων της ελληνικής δικαιοσύνης είναι η «δικομανία» των πολιτών και η έλλειψη κουλτούρας και νοοτροπίας για συνδιαλλαγή και εξωδικαστική επίλυση διαφορών εν γένει. Μία μεγάλη μερίδα πολιτών προσφεύγουν στη δικαιοσύνη χωρίς σοβαρό λόγο. Αυτό μπορεί να αποδοθεί στην ιδιοσυγκρασία, στον χαρακτήρα και στην συμπεριφορά των μεσογειακών λαών, στην έλλειψη κουλτούρας για φιλική διευθέτηση των διαφορών, στην έλλειψη παιδείας για αποφυγή εμπλοκής σε διενέξεις, καθώς και στο γεγονός ότι οι ενδιάμεσοι κοινωνικοί θεσμοί, όπου θα μπορούσαν οι πολίτες να λύσουν τις διαφορές τους, δε λειτουργούν

¹³ Βλ. <https://e-justice.europa.eu>

σωστά με αποτέλεσμα τα δικαστήρια να αποτελούν την έσχατη, αλλά συχνά και τη μόνη λύση. Έτσι, κάθε χρόνο ασκείται ένας μεγάλος αριθμός ενδίκων βοηθημάτων και μέσων, τα οποία υπερφορτώνουν το δικαστικό σύστημα (Κουμάκης, Π. 2017).

Η λύση του προβλήματος της υπερφόρτωσης των πινακίων, πρέπει να αναζητηθεί και στην επίλυση κάποιων διαφορών μέσω εναλλακτικών τρόπων εκτός δικαστικού συστήματος. Ο όρος εναλλακτική επίλυση διαφορών (Alternative Dispute Resolution - ADR) αναφέρεται σε ένα σύνολο μεθόδων, οι οποίες στοχεύουν στην επίλυση των διαφορών εκτός δικαστηρίων και χωρίς την έκδοση δικαστικής απόφασης. Δίνεται, έτσι, η δυνατότητα στα μέρη να καταλήξουν από κοινού σε εκείνες τις λύσεις που ανταποκρίνονται καλύτερα στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντά τους (Mnookin, R. 1998).

Η ιστορία των εναλλακτικών τρόπων επίλυσης διαφορών.

Οι καταβολές των εναλλακτικών τρόπων επίλυσης διαφορών χάνονται στο βάθος των αιώνων, καθώς η νοοτροπία αποφυγής των συγκρούσεων και ειρηνικής επίλυσης των διαφορών εντοπίζεται σε όλες τις εποχές και σε όλα τα μήκη και πλάτη της υφηλίου. Ο Αριστοτέλης με αφορμή την ανάλυσή του για το διανεμητικό και επανορθωτικό δίκαιο, ανοίγει το δρόμο για την εφαρμογή της διαδικασίας της διαμεσολάβησης, επισημαίνοντας τα βασικά σημεία της μεσότητας, της ισότητας, της ουδετερότητας, της αναλογίας και συνολικά της έννοιας του δικαίου. Οι δικαστές αποκαλούμενοι από το φιλόσοφο «μεσίδιοι», δηλαδή ενδιάμεσοι, παραπέμπουν στο θεσμό της διαμεσολάβησης (Τριαντάρη Σ. 2018-2019). Παράλληλα, ίχνη των εναλλακτικών θεσμών διευθέτησης διαφορών συναντώνται στην Κίνα στην Ηθική του Κομφούκιου, ο οποίος δίδαξε ότι η φυσική αρμονία δε θα έπρεπε να διαταράσσεται. Στόχος είναι η αποτροπή μιας σύγκρουσης και όχι μόνο η αντιμετώπισή της. Στην Αρχαία Ελλάδα και τη Ρώμη οι Αρχές επιδίωκαν την αποφυγή διενέξεων μεταξύ των πολιτών. Ο Ηρόδοτος αναφέρει ότι η περσική αυτοκρατορία επέβαλε στις πόλεις της Ιωνίας διαδικασίες διαιτησίας προκειμένου να ρυθμίζονται οι διαφορές των κατοίκων. Τέλος, κατά τον 13^ο αιώνα, παρά το γεγονός ότι είχαν αναπτυχθεί οι δικαστικές πρακτικές, επικρατούσε η τάση να καταφεύγουν οι άνθρωποι στη διαιτησία προκειμένου να επιλύσουν τις διαφορές τους, ενώ κατά το μεσαίωνα η διαιτησία ήταν ο προτιμότερος τρόπος επίλυσης των εμπορικών διαφορών (Borut Strazisar, 2018).

Οι πιο βασικές μέθοδοι εναλλακτικής επίλυσης διαφορών¹⁴ είναι οι εξής¹⁵:

1) Η διαιτησία αποτελεί την πιο διαδεδομένη μέθοδο εναλλακτικής επίλυσης διαφορών κατά την οποία τα αντιμαχόμενα μέρη (αντίδικοι) επιλέγουν το (μονομελές ή τριμελές) διαιτητικό δικαστήριο, που θα αποφανθεί για τη διαφορά τους και η εκδοθησόμενη απόφαση αυτή είναι δεσμευτική. Η διαιτησία είναι μορφή ιδιωτικής δικαιοσύνης και προϋποθέτει την ύπαρξη διαιτητικής συμφωνίας ή συνυποσχετικού.

2) Οι διαπραγματεύσεις, όπου τα μέρη συμμετέχουν εκούσια σε συζητήσεις και χωρίς (απαραίτητα) την παρέμβαση τρίτου προσώπου, προκειμένου να επιτύχουν μία κοινά αποδεκτή συμφωνία και να διευθετήσουν συμβιβαστικά τα συγκρουόμενα συμφέροντά τους.

3) Η διαμεσολάβηση, η οποία όπως αναφέρεται¹⁶ «είναι μία εκούσια, εμπιστευτική, ευέλικτη και συγχρόνως διαρθρωμένη διαδικασία κατά την οποία ο ειδικά εκπαιδευμένος διαμεσολαβητής, ως τρίτος, ουδέτερος και αμερόληπτος, κάνοντας χρήση συγκεκριμένων δεξιοτήτων και τεχνικών, όπως η ενεργητική ακρόαση, οι «ανοιχτές ερωτήσεις», η θετική επαναδιατύπωση, η ενσυναίσθηση, η ανακεφαλαίωση κ.ά., διευκολύνει την επικοινωνία των εμπλεκόμενων μερών και βοηθά τις μεταξύ τους διαπραγματεύσεις, προκειμένου αυτά να προσεγγίσουν, χωρίς καθυστερήσεις, μια αμοιβαία αποδεκτή λύση στη διαφορά τους. Ο διαμεσολαβητής δεν είναι, βεβαίως, ιδιώτης δικαστής ούτε διαιτητής, καθώς δεν εκδίδει απόφαση, ούτε εφαρμόζει νόμο. Κάθε διαμεσολαβητής, οφείλει να λειτουργεί σύμφωνα με τις θεμελιώδεις αρχές και κανόνες της εκάστοτε εθνικής νομοθεσίας περί δεοντολογίας των διαμεσολαβητών και στο πλαίσιο της ΕΕ, σύμφωνα με τις προβλέψεις του Ευρωπαϊκού Κώδικα Δεοντολογίας Διαμεσολαβητών».

¹⁴ Για την εναλλακτική/εξωδικαστική επίλυση διοικητικών διαφορών βλ. *Νικολαΐδου Θ./Ανδρουλάκη Β.*, Εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης των διαφορών στις αστικές, ποινικές και διοικητικές υποθέσεις: Η σύγχρονη πρόσληψη απονομής της δικαιοσύνης, στο έργο: Η δικαιοσύνη στην Ελλάδα. Προτάσεις για ένα σύγχρονο δικαστικό σύστημα, 2019, σελ.223-248· *Γ. Τσάκνη*, Η διοίκηση της δικαιοσύνη-δικαιοσυγκριτική προσέγγιση-, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2019, σελ.150-155.

¹⁵ Βλ. *Άννα Πλεύρη*, Η σχέση της «υποχρεωτικής απόπειρας» εξωδικαστικής επίλυσης των διαφορών μέσω διαμεσολάβησης, με το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη και τη διάδοση του θεσμού της διαμεσολάβησης, στο έργο Η υποχρέωση για διαμεσολάβηση και τα ανακύπτοντα ζητήματα, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2018, σ.23-60 (35), ό.π.π. στη διεθνή βιβλιογραφία στην υποσημείωση με αριθμό 32.

¹⁶ Βλ. *Άννα Πλεύρη*, Η σχέση της «υποχρεωτικής απόπειρας» εξωδικαστικής επίλυσης των διαφορών μέσω διαμεσολάβησης, με το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη και τη διάδοση του θεσμού της διαμεσολάβησης, στο έργο Η υποχρέωση για διαμεσολάβηση και τα ανακύπτοντα ζητήματα, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2018, σ.23-60 (36-37).

Χαρακτηριστικά γνωρίσματα της διαμεσολάβησης, που τη διακρίνουν από τα άλλα μέσα εναλλακτικής επίλυσης διαφορών, είναι ο εθελοντικός και ευέλικτος χαρακτήρας, η έλλειψη δικαιοδοτικής αρμοδιότητας του διαμεσολαβητή και η ιδιωτική αυτονομία των μερών. Ενώ ο διαιτητής είναι αρμόδιος για την έκδοση δεσμευτικής απόφασης, στη διαμεσολάβηση επαφίεται στα μέρη να αποφασίσουν εάν και πώς θα επιλύσουν τη διαφορά τους. (Felix Steffek, 2012).

Αξιοσημείωτο είναι ότι σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο κερδίζει διαρκώς έδαφος η ηλεκτρονική επίλυση διαφορών (Online Dispute Resolution – ODR), η οποία εφαρμόζεται και μάλιστα ενδείκνυται (και) στις καταναλωτικές διαφορές. Στο πλαίσιο αυτό, ο καταναλωτής ή ο έμπορος μπορούν να καταχωρήσουν στην σχετική πλατφόρμα της ΕΕ τη διαφορά τους προκειμένου να διεκπεραιωθεί με διαμεσολάβηση μέσω διαδικτύου και χωρίς φυσική παρουσία. Μεγάλες εταιρείες όπως η εταιρεία “E-Bay” υποστηρίζουν την ηλεκτρονική επίλυση διαφορών για ζητήματα που προκύπτουν λόγω της διαρκώς αυξανόμενης χρήσης του ηλεκτρονικού εμπορίου, ενώ η εταιρεία ηλεκτρονικού εμπορίου “Ali Babi” ισχυρίζεται ότι επιλύει ηλεκτρονικά περίπου ένα εκατομμύριο διαφορές κάθε μέρα με το 70% αυτών να επιλύονται χωρίς καμία ανθρώπινη παρέμβαση (European Parliament, 2016).

1.5. Τα πλεονεκτήματα των εξωδικαστικών τρόπων διευθέτησης διαφορών

Οι εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης διαφορών δεν αποτελούν πανάκεια για όλες τις δυσλειτουργίες της τακτικής απονομής δικαιοσύνης, ούτε ενδείκνυται σε όλες τις περιπτώσεις διενέξεων. Έχουν πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, όπως άλλωστε έχει και η δικαστική οδός. Ωστόσο, είναι σημαντικό να υπάρχει σε μία έννομη τάξη η δυνατότητα προσφυγής σε τέτοιου είδους μεθόδους, ώστε να μπορούν τα ενδιαφερόμενα μέρη να επιλέγουν κάθε φορά την αποτελεσματικότερη και προσφορότερη για την επίλυση της διαφοράς τους οδό.

Το σημαντικότερο πλεονέκτημα που προσφέρουν οι μέθοδοι εξωδικαστικής-εναλλακτικής επίλυσης διαφορών είναι ο εκούσιος χαρακτήρας προσφυγής σε αυτές. Στη διαμεσολάβηση, τα μέρη έχουν τη δυνατότητα να αποχωρήσουν οποιαδήποτε στιγμή από τη διαδικασία και να επιλέξουν τον διαμεσολαβητή που θα τους βοηθήσει να καταλήξουν σε μία αμοιβαία αποδεκτή και συμφέρουσα για αυτά συμφωνία, σε

αντίθεση με το φυσικό δικαστή, ο οποίος ορίζεται από την πολιτεία και έχει την εξουσία να επιβάλει τη δικαστική απόφαση. Περαιτέρω και στη διαιτησία τα μέρη επιλέγουν από κοινού τον διαιτητή, αν πρόκειται για μονομελή διαιτησία ή ορίζει κάθε μέρος ένα διαιτητή και οι δυο ορισθέντες διαιτητές επιλέγουν τον επιδιαιτητή. Επιπλέον, μέσω της διαμεσολάβησης, οι διαφορές επιλύονται όσο πιο ειρηνικά και πολιτισμένα γίνεται μέσα σε ένα συναινετικό κλίμα και έτσι αποφεύγεται η φόρτιση και οι εχθρότητες της δικαστικής διαδικασίας. Επίσης, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά στη διαμεσολάβηση αλλά σε ορισμένο βαθμό και στη διαιτησία, το κόστος είναι σημαντικά μικρότερο, ενώ εξοικονομείται πολύτιμος χρόνος και αποφεύγεται η ταλαιπωρία, καθώς οι διαδικασίες είναι πολύ γρήγορες σε σχέση με τη δίκη που ακολουθεί αναγκαστικά πολλούς τυπικούς κανόνες, καθώς προκειμένου να επιλυθεί τελεσίδικα μία διαφορά, απαιτείται πολυετής διεξαγωγή δίκης σε πρώτο και δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας, ενώ εξωδικαστικά απαιτούνται από λίγες ημέρες μέχρι κάποιους μήνες. Τέλος, μέσω των εξωδικαστικών μεθόδων επίλυσης διαφορών μειώνεται η δικαστηριακή ύλη με αποτέλεσμα να εξετάζονται ταχύτερα και ποιοτικότερα οι υποθέσεις που δεν μπορούν να επιλυθούν εξωδικαστικά¹⁷. Έτσι, εξασφαλίζεται το θεμελιώδες δικαίωμα κάθε πολίτη για ανεμπόδιστη και αποτελεσματική έννομη προστασία αλλά και η έκδοση δικαστικής απόφασης εντός εύλογου χρονικού διαστήματος (Μποοκίν, R. 1998 & Διακολουκάς, Λ. 2019).

Στα κατωτέρω κεφάλαια γίνεται αναλυτική περιγραφή του θεσμού της διαμεσολάβησης, ο οποίος εμφανίστηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες στα τέλη της δεκαετίας του 1970. Από εκεί διαδόθηκε τη δεκαετία 1980 – 1990 στην Αυστραλία, στον Καναδά και στο Ηνωμένο Βασίλειο και στη συνέχεια κατά τη δεκαετία 1990 - 2000 σε κάποια κράτη της ηπειρωτικής Ευρώπης, με αποτέλεσμα να αποτελεί σήμερα έναν από τους βασικότερους θεσμούς επίλυσης διαφορών σε όλο τον κόσμο (Κωνσταντινάκος, Ν. 2019).

¹⁷ Βλ. Γ. Τσάκνη, Η διοίκηση της δικαιοσύνη-δικαιοσυγκριτική προσέγγιση-, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2019, σελ.161.

Κεφάλαιο δεύτερο

Η διαμεσολάβηση στην ελληνική έννομη τάξη

2.1. Οι δράσεις των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης έως τη θέσπιση της Οδηγίας 2008/52/ΕΚ – Η εκτέλεση της ευρωπαϊκής οδηγίας στα κράτη μέλη

Ιδρυτικός σκοπός της ΕΕ ήταν η δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, όπου τα άτομα και οι επιχειρήσεις θα μπορούν να ασκούν τα δικαιώματά τους χωρίς να εμποδίζονται από τα διαφορετικά νομικά και διοικητικά συστήματα των κρατών μελών. Αυτός ο χώρος θα έπρεπε να περιλαμβάνει τόσο τις δικαστικές όσο και τις εξωδικαστικές διαδικασίες επίλυσης διαφορών. Η Επιτροπή των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης ήδη από τη δεκαετία 1980 – 1990 αναφέρεται με πληθώρα Συστάσεων στη χρησιμότητα των εναλλακτικών τρόπων επίλυσης διαφορών, ενώ το Ειδικό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κορυφής από το Τάμπερε της Φιλανδίας, όπου πραγματοποιήθηκε, τόνισε την ανάγκη δημιουργίας από τα κράτη μέλη διαδικασιών εξωδικαστικής διευθέτησης διαφορών. Τον Απρίλιο του 2002 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε την Πράσινη Βίβλο για τους Ε.Τ.Ε.Δ., ενώ τον Ιούλιο του 2004 δημοσιεύθηκε ο Ε.Κ.Δ.Δ. και τον Οκτώβριο του ίδιου έτους η πρόταση οδηγίας για τη διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές διαφορές, η οποία προετοίμασε το έδαφος για την έκδοση τέσσερα χρόνια αργότερα από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης της Οδηγίας 2008/52/ΕΚ για ορισμένα θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Στόχος της εν λόγω Οδηγίας ήταν να ενθαρρύνει την προσφυγή στη διαμεσολάβηση εξασφαλίζοντας την ύπαρξη αρμονικής σχέσης μεταξύ αυτής και των δικαστικών διαδικασιών. Πεδίο εφαρμογής της είναι οι εμπορικές και αστικές διασυνοριακές διαφορές. Τέλος, τα κράτη μέλη είχαν την υποχρέωση να συμμορφωθούν με την οδηγία πριν την 21^η Μαΐου 2011 με εξαίρεση τη Δανία η οποία επέλεξε να μην υιοθετήσει την Οδηγία (Κωνσταντινάκος, Ν. 2019 και Πλεύρη, Ε.Α., 2018).

Η ενσωμάτωση της Οδηγίας άσκησε σημαντική επίδραση στη νομοθεσία των κρατών μελών, ωστόσο ο βαθμός επίδρασης διέφερε ανάλογα με το προϊσχύσαν πλαίσιο των εθνικών συστημάτων διαμεσολάβησης. Έτσι, σε χώρες στις οποίες

υπήρχε ήδη ένα περιεκτικό σύστημα διαμεσολάβησης, η Οδηγία επέφερε περιορισμένες ή και καθόλου αλλαγές στη νομοθεσία τους, σε χώρες όπου η διαμεσολάβηση βασιζόταν στην αυτορρύθμιση, η εναρμόνιση της Οδηγίας προκάλεσε ουσιώδεις αλλαγές, ενώ υπήρχαν και κράτη τα οποία καθιέρωσαν για πρώτη φορά ένα ρυθμιστικό πλαίσιο για τη διαμεσολάβηση.

Η Οδηγία στόχευε στο να ρυθμίσει τις διασυνοριακές αστικές και εμπορικές διαφορές. Σχεδόν όλα τα κράτη μέλη έχουν επεκτείνει το πεδίο εφαρμογής των μέτρων τους για τη μεταφορά της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο κατά τρόπο ώστε να περιλαμβάνει τόσο διασυνοριακές όσο και εγχώριες υποθέσεις. Σημειώνεται, ότι μόνο 3 κράτη μέλη έχουν επιλέξει να μεταφέρουν την Οδηγία στο εθνικό τους δίκαιο αποκλειστικά και μόνο για υποθέσεις διασυνοριακού χαρακτήρα, η Ιρλανδία, οι Κάτω Χώρες και το Ηνωμένο Βασίλειο. Όσον αφορά στο πεδίο εφαρμογής, η Οδηγία αποκλείει δημοσιονομικές ή διοικητικές διαφορές καθώς και δικαιώματα των οποίων τα μέρη δεν έχουν εξουσία διάθεσης, που συνήθως συναντώνται στο οικογενειακό και εργατικό δίκαιο. Ωστόσο, αρκετά κράτη μέλη επιτρέπουν τη χρήση της διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, συμπεριλαμβανομένων υποθέσεων του οικογενειακού και του εργατικού δικαίου, ενώ δεν αποκλείουν ρητά τη διαμεσολάβηση για φορολογικές, τελωνειακές ή διοικητικές υποθέσεις ή για την ευθύνη του κράτους λόγω πράξεων ή παραλείψεων κατά την άσκηση της κρατικής εξουσίας (Αυστρία, Τσεχία, Εσθονία, Ελλάδα, Ισπανία, Ιρλανδία, Πορτογαλία, Σλοβενία, Σλοβακία, Ηνωμένο Βασίλειο). (European Commission, 2016 και Chiara Besso, 2012 και Χρυσόγονος, Κ. 2017).

A. Προσφυγή στη διαμεσολάβηση

Η Οδηγία 2008/52 περιγράφει τρεις κατηγορίες διαμεσολάβησης: την εκούσια, αυτήν που συστήνεται από το δικαστήριο και την περίπτωση κατά την οποία η διαμεσολάβηση επιβάλλεται από το νόμο. Η εκούσια προσφυγή στη διαμεσολάβηση συναντάται σε όλα τα κράτη μέλη. Στην περίπτωση της παραπομπής από το δικαστήριο, η ως άνω Οδηγία υποδεικνύει ότι η διαμεσολάβηση μπορεί όχι μόνο να προτείνεται αλλά και να επιβάλλεται στα μέρη από το δικαστήριο. Σε όλα τα κράτη μέλη προβλέπεται η δυνατότητα να παραπέμπονται τα μέρη από το δικαστήριο στη διαμεσολάβηση ή τουλάχιστον να καλούνται να παρακολουθήσουν ενημερωτικές

συνεδρίες για τη διαδικασία της διαμεσολάβησης (Πλεύρη, Α. 2017). Σε κάποια κράτη μέλη η συμμετοχή σε αυτές τις ενημερωτικές συνεδρίες είναι υποχρεωτική ή/και γίνεται με πρωτοβουλία του δικαστή, όπως για παράδειγμα στη Δημοκρατία της Τσεχίας ή σε συγκεκριμένες κατηγορίες υποθέσεων, όπως ισχύει για τις οικογενειακές υποθέσεις στη Λιθουανία, το Λουξεμβούργο, την Αγγλία και την Ουαλία. Παράλληλα, σε κάποιες χώρες, όπως συμβαίνει στην Ιταλία, την Ιρλανδία και την Ελλάδα, οι δικηγόροι υποχρεούνται να ενημερώνουν τους πελάτες τους για τη δυνατότητα προσφυγής στη διαμεσολάβηση ή να αναφέρουν κατά την κατάθεση ενός δικογράφου στη γραμματεία του δικαστηρίου αν επιχειρήθηκε η επίλυση της διαφοράς με διαμεσολάβηση. Στη Μεγάλη Βρετανία οι δικαστές πρέπει σε κάθε σημείο της δίκης να εξετάζουν τη δυνατότητα προσφυγής στη διαμεσολάβηση ή σε άλλες μεθόδους εναλλακτικής επίλυσης της διαφοράς. Επίσης, στην Ολλανδία όταν εισάγονται στο δικαστήριο οι διαφορές, ελέγχονται από τους δικαστές όσον αφορά την καταλληλότητά τους για την υπαγωγή σε διαμεσολάβηση. Για το σκοπό αυτό, όλοι οι δικαστές έχουν λάβει κατάρτιση (μονοήμερης ή διήμερης διάρκειας) προκειμένου να εξοικειωθούν με τη διαμεσολάβηση. Οι δικαστές λαμβάνουν τις απαραίτητες πληροφορίες για κάθε υπόθεση χωριστά μέσω ενός σύντομου ερωτηματολογίου που λαμβάνουν τα μέρη στην αρχή της διαδικασίας στα αστικά δικαστήρια. Το ερωτηματολόγιο περιέχει ερωτήσεις προς τα μέρη που αποκαλύπτουν τους επονομαζόμενους δείκτες διαμεσολάβησης. Οι δείκτες διαμεσολάβησης είναι γεγονότα σχετικά με τη διαφορά που δείχνουν εάν η διαμεσολάβηση έχει πιθανότητες επιτυχίας και εάν θα προσφέρει μια καλύτερη λύση στη διαφορά από ότι μια δικαστική απόφαση. Εάν το δικαστήριο θεωρήσει την υπόθεση κατάλληλη για διαμεσολάβηση προτείνει στα μέρη να δοκιμάσουν τη διαμεσολάβηση. Επιπλέον, στη νομοθεσία πολλών ευρωπαϊκών χωρών προβλέπεται ο θεσμός του Δικαστή - Διαμεσολαβητή. Για παράδειγμα στη Γερμανία μία υπόθεση μπορεί να διεξαχθεί από δικαστή ο οποίος έχει εκπαιδευτεί ως διαμεσολαβητής και δεν έχει επιληφθεί της υπόθεσης με κάποιο άλλο τρόπο. Επίσης, στη Φιλανδία τα μέρη μπορούν να υποβάλουν αίτηση στο αρμόδιο για την εκδίκαση της υπόθεσης δικαστήριο για προσφυγή στο Δικαστή – Διαμεσολαβητή και, εφόσον συμφωνήσουν, ο δικαστής δύναται να προτείνει τρόπο επίλυσης της διαφοράς (European Commission, 2016 και Chiara Besso, 2012 και Felix Steffek, 2012).

B. Υποχρεωτικότητα – Κυρώσεις και Κίνητρα

Η προσφυγή στη διαμεσολάβηση μπορεί να επιβάλλεται και από τον νόμο. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα επιβολής των εναλλακτικών τρόπων επίλυσης διαφορών από το νόμο, αποτελεί η Γερμανία, όπου και πριν την ενσωμάτωση της Οδηγίας και συγκεκριμένα από την 1^η Ιανουαρίου 2000 με νόμο δόθηκε η δυνατότητα στα επιμέρους κρατίδια να θέσουν ως προϋπόθεση για την εισαγωγή μιας μικροδιαφοράς στο δικαστήριο το να έχει προηγηθεί προσπάθεια επίλυσής της με διαμεσολάβηση. Επίσης, η υποχρεωτική διαμεσολάβηση σε συγκεκριμένες κατηγορίες υποθέσεων έχει θεσπιστεί στην Ιταλία, την Ελλάδα, την Αυστρία και τη Σουηδία ενώ στη Γαλλία, την Ουγγαρία και την Κροατία είναι υποχρεωτική για τις οικογενειακές διαφορές. Συγκεκριμένα, στην Ιταλία με το νομοθετικό διάταγμα 28/2010 εισήχθη υποχρεωτική προδικαστική διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές διαφορές, η εφαρμογή του οποίου έπαυσε το Δεκέμβριο του 2012, όταν κρίθηκε αντισυνταγματικό από το Ιταλικό Συνταγματικό Δικαστήριο. Το Σεπτέμβριο του 2013 με νομοθετική ρύθμιση η προδικαστική διαμεσολάβηση παρέμεινε υποχρεωτική για μια σειρά από υποθέσεις όπως κληρονομικές, οικογενειακές, μισθωτικές, ιατρικής ευθύνης, τραπεζικές, χρηματοοικονομικές κ.α. Στην Ισπανία προτάθηκε το 2011 η υποχρεωτική διαμεσολάβηση για διαφορές αξίας μέχρι 6.000 ευρώ πριν την προσφυγή στις δικαστικές αίθουσες, αλλά η συγκεκριμένη διάταξη δεν συμπεριλήφθηκε στο τελικό κείμενο του νόμου (European Commission, 2016 και Chiara Besso, 2012 και Πλεύρη, E.A., 2018). Παράλληλα, στην Αγγλία το 2014 κατέστη υποχρεωτική η οικογενειακή διαμεσολάβηση με ορισμένες εξαιρέσεις, η οποία εφαρμοζόταν ευρέως πριν ακόμη επιβληθεί με νόμο η πρώτη ενημερωτική συνάντηση με το διαμεσολαβητή προ της προσφυγής στο δικαστήριο. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία που τηρούνται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης του Ηνωμένου Βασιλείου, για το έτος 2013 τα επτά από τα δέκα ζευγάρια που επέλεξαν την οικογενειακή διαμεσολάβηση κατέληξαν σε συμφωνία. Ενώ για τις λοιπές υποθέσεις, αν και δεν ισχύει η υποχρεωτικότητα, ο διάδικος που αρνείται την προσφυγή στη διαμεσολάβηση τιμωρείται με την επιβολή των δικαστικών εξόδων (European Commission, 2016 και Chiara Besso, 2012).

Επιπροσθέτως, πολλά κράτη μέλη προωθούν τη χρήση της διαμεσολάβησης παρέχοντας οικονομικά κίνητρα στα μέρη, είτε μέσω μειώσεων είτε μέσω ολικής αποζημίωσης των δικαστικών εξόδων, εφόσον επιτευχθεί συμφωνία με

διαμεσολάβηση κατά τη διάρκεια της αναστολής των δικαστικών διαδικασιών. Στην Πολωνία ο ενάγων ανακτά τα $\frac{3}{4}$ του ποσού που έχει ήδη πληρώσει στο κράτος, εφόσον για υποθέσεις που εκκρεμούν στα δικαστήρια επιτευχθεί συμφωνία με διαμεσολάβηση. Παρόμοια νομοθεσία συναντάται στη Βουλγαρία, την Ουγγαρία και την Ρουμανία. Στην Ολλανδία όταν τα μέρη παραπέμπονται από το δικαστήριο στη διαμεσολάβηση, οι πρώτες 2 $\frac{1}{2}$ ώρες πληρώνονται από το κράτος, ενώ στη Σλοβακία επιστρέφεται το 30%, 50% ή 90% των δικαστικών εξόδων ανάλογα με το στάδιο κατά το οποίο επιτεύχθηκε συμφωνία.

Ταυτόχρονα, στη Γερμανία παρέχεται πάντα νομική βοήθεια για τη δικαστική μεσολάβηση ενώ είναι πιο περιορισμένη για την ιδιωτική μεσολάβηση. Στη Σλοβενία η νομική βοήθεια εφαρμόζεται μόνο στη δικαστική μεσολάβηση, στο Λουξεμβούργο η παροχή αυτή είναι διαθέσιμη στην οικογενειακή διαμεσολάβηση, η οποία πραγματοποιείται από πιστοποιημένο διαμεσολαβητή, στην Ιταλία νομική βοήθεια παρέχεται στην υποχρεωτική διαμεσολάβηση, ενώ στην Ελλάδα οι διατάξεις του ν. 3226/2004 (Α' 24) για τη νομική βοήθεια σε πολίτες χαμηλού εισοδήματος εφαρμόζονται αναλογικά στους διαμεσολαβητές και τους νομικούς παραστάτες τους.

Τέλος, πέντε (5) κράτη μέλη επιβάλλουν ποινές ως μέσο προώθησης της διαμεσολάβησης. Στην Ουγγαρία επιβάλλονται ποινές στα μέρη που ενώ έχουν ολοκληρώσει επιτυχώς τη διαμεσολάβηση, προσφεύγουν στα δικαστήρια ή δε συμμορφώνονται με τη συμφωνία. Η Ιρλανδία επιβάλλει ποινές σε όσους χωρίς λόγο αρνούνται την προσφυγή στη διαμεσολάβηση. Στην Ιταλία αν το ένα μέρος θελήσει να αποχωρήσει από τη διαδικασία, ο διαμεσολαβητής μπορεί να προτείνει μία λύση, την οποία, αν τελικά δεν δεχτεί κάποιο μέρος και η υπόθεση εκδικαστεί από το δικαστήριο, ο δικαστής μπορεί να επιδικάσει σε βάρος του αρνούμενου την προτεινόμενη λύση όλα τα έξοδα της διαμεσολάβησης και της δίκης, εφόσον η δικαστική απόφαση είναι σύμφωνη με την πρόταση του διαμεσολαβητή και το δικαστήριο κρίνει ότι το μέρος που έχει αρνηθεί την προτεινόμενη λύση δε συμμετείχε στη διαμεσολάβηση χωρίς εύλογη αιτία. Στην Πολωνία αν το μέρος που προηγουμένως είχε δεχθεί την προσφυγή στη διαμεσολάβηση, αρνείται χωρίς εύλογη αιτία να συμμετάσχει στη διαδικασία, το δικαστήριο μπορεί να του επιβάλλει τα δικαστικά έξοδα ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα της δίκης. Τέλος, στη Σλοβενία το μέρος που απορρίπτει χωρίς λόγο την παραπομπή της υπόθεσης στη διαμεσολάβηση, μπορεί να πληρώσει το σύνολο των δικαστικών εξόδων του αντιδίκου ή μέρος αυτών

(European Commission, 2016 και Chiara Besso, 2012 και European Parliament, 2016).

Στους παρακάτω πίνακες απεικονίζεται συγκεντρωτικά ο τρόπος προσφυγής των κρατών μελών στη διαμεσολάβηση:

Πίνακας 1: Ο τρόπος προσφυγής των κρατών μελών στη διαμεσολάβηση στις αστικές και εμπορικές διαφορές

Μοντέλο Διαμεσολάβησης	Κράτη Μέλη
Εθελοντική	Αυστρία, Βέλγιο, Κύπρος, Εσθονία, Φιλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Λετονία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Ισπανία, Σουηδία, Ηνωμένο Βασίλειο
Εθελοντική με κίνητρα και ποινές	Κροατία, Εσθονία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ιρλανδία, Ιταλία (στο 92% των αστικών και εμπορικών διαφορών), Μάλτα, Πολωνία, Σλοβακία, Σλοβενία
Απαιτείται προδικαστική διαδικασία διαμεσολάβησης	Τσέχικη Δημοκρατία, Ιταλία (στο 8% των αστικών και εμπορικών διαφορών), Ελλάδα
Υποχρεωτική Διαμεσολάβηση	Κανένα

Πηγή: European Parliament “The implementation of the mediation directive 29 November 2016”, p. 16).

Πίνακας 2: Ο τρόπος προσφυγής των κρατών μελών στη διαμεσολάβηση στις οικογενειακές Διαφορές

Μοντέλο Διαμεσολάβησης	Κράτη Μέλη
Εθελοντική	Αυστρία, Βέλγιο, Κροατία, Κύπρος, Τσέχικη Δημοκρατία, Εσθονία, Φιλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λετονία, Μάλτα, Ολλανδία, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Ισπανία, Σουηδία

Εθελοντική με κίνητρα και ποινές	Σλοβακία, Σλοβενία
Απαιτείται προδικαστική διαδικασία διαμεσολάβησης	Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Ηνωμένο Βασίλειο
Υποχρεωτική Διαμεσολάβηση	Κροατία, Ουγγαρία, Γαλλία

Πηγή: *European Parliament “The implementation of the mediation directive 29 November 2016”, p. 16).*

Πίνακας 3: Ο τρόπος προσφυγής των κρατών μελών στη διαμεσολάβηση στις εργατικές Διαφορές

Μοντέλο Διαμεσολάβησης	Κράτη Μέλη
Εθελοντική	Βέλγιο, Κύπρος, Τσεχική Δημοκρατία, Εσθονία, Φιλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ουγγαρία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λετονία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σλοβενία, Ισπανία, Σουηδία, Ηνωμένο Βασίλειο
Εθελοντική με κίνητρα και ποινές	Ελλάδα
Απαιτείται προδικαστική διαδικασία διαμεσολάβησης	Κανένα
Υποχρεωτική Διαμεσολάβηση	Αυστρία, Κροατία, Λιθουανία, Μάλτα

Πηγή: *European Parliament “The implementation of the mediation directive 29 November 2016”, p. 16).*

Γ. Εκτελεστότητα των συμφωνιών – Αναστολή των δικαστικών διαδικασιών

Η Οδηγία 2008/52 ορίζει ότι η εκτελεστότητα των συμφωνιών που προκύπτουν από τη διαμεσολάβηση πρέπει να δίνεται με δικαστική εντολή, αφού τα μέρη υποβάλλουν το σχετικό αίτημα στο δικαστήριο ή σε άλλη αρμόδια αρχή. Στο Βέλγιο, τη Δημοκρατία της Τσεχίας, την Ουγγαρία και την Ιταλία δεν απαιτείται ρητά η συγκατάθεση όλων των μερών προκειμένου να καταστεί εκτελεστή η συμφωνία. Στην Ελλάδα και τη Σλοβακία η σχετική αίτηση στο δικαστήριο μπορεί να γίνει από το ένα μέρος χωρίς τη ρητή συγκατάθεση των υπολοίπων. Ενώ, στην Πολωνία με την υπογραφή της συμφωνίας τα μέρη δίνουν και την έγκρισή τους προκειμένου να καταστεί η συμφωνία εκτελεστή. Στη Σλοβακία τα μέρη και ο διαμεσολαβητής υπογράφουν στην αρχή της διαδικασίας τη λεγόμενη συμφωνία, οι υπογραφές τους επισημοποιούνται και το τελικό κείμενο τηρείται στο Κεντρικό Μητρώο των Συμβολαιογράφων. Όσον αφορά στις συνέπειες της διαμεσολάβησης στην αναστολή των δικαστικών διαδικασιών και την παραγραφή των αξιώσεων, όλες οι εθνικές νομοθεσίες εξασφαλίζουν ότι τα μέρη που επιλέγουν τη διαμεσολάβηση δεν εμποδίζονται να προσφύγουν στο δικαστήριο μετά τη λήξη της διαδικασίας (European Commission, 2016).

Δ. Εκπαίδευση και Διαπίστευση διαμεσολαβητών

Η Οδηγία 2008/52 υπογραμμίζει τη σημασία της ποιοτικής διαμεσολάβησης, ωστόσο δεν θέτει κάποια στάνταρ ώστε να διασφαλίζεται ότι οι διαμεσολαβητές ασκούν το επάγγελμά τους αποτελεσματικά και αμερόληπτα. Αναφορικά με την εκπαίδευση των διαμεσολαβητών η κατάσταση στην Ευρώπη δεν είναι ομογενής. Κάποια κράτη μέλη δεν έχουν κάποιο ρυθμιστικό πλαίσιο για την εκπαίδευση των διαμεσολαβητών ενώ σε άλλες χώρες ρυθμίζεται λεπτομερώς και υπάρχουν μητρώα διαμεσολαβητών, τα οποία τηρούνται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης της κάθε χώρας.

Η Αυστρία ήταν η πρώτη ευρωπαϊκή χώρα που ρύθμισε την εκπαίδευση και τη διαπίστευση των διαμεσολαβητών υπό την εποπτεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Η παρεχόμενη εκπαίδευση είναι εκτενής, αφού για να γίνει κάποιος διαμεσολαβητής απαιτούνται 365 ώρες με επιπλέον 50 ώρες κάθε πέντε χρόνια. Παρόμοια προσέγγιση υιοθετήθηκε από το Βέλγιο, όπου η ομοσπονδιακή επιτροπή για τη διαμεσολάβηση

διορισμένη από τον Υπουργό Δικαιοσύνης, είναι υπεύθυνη για την επιμόρφωση και διαπίστευση των διαμεσολαβητών. Είναι απαραίτητες 90 ώρες μαθημάτων, τα οποία διεξάγονται από ιδιωτικούς φορείς και επιπλέον 18 ώρες επανεκπαίδευσης κάθε δύο χρόνια. Επίσης, στη Βουλγαρία οι διαμεσολαβητές πρέπει να είναι εγγεγραμμένοι στο μητρώο που τηρείται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, το οποίο εγκρίνει και φορείς εκπαίδευσης. Τα μαθήματα είναι διάρκειας 60 ωρών. Το Ιταλικό σύστημα εκπαίδευσης είναι παρόμοιο με αυτό της Αυστρίας με τη διαφορά ότι στην Ιταλία οι φορείς εκπαίδευσης πρέπει να είναι εγγεγραμμένοι στο μητρώο του Υπουργείου. Η αρχική εκπαίδευση διαρκεί 50 ώρες και απαιτείται 18ωρη επανεκπαίδευση ανά δύο χρόνια. Στη Γαλλία απαιτείται κρατικό πιστοποιητικό μόνο για την οικογενειακή διαμεσολάβηση και για υποθέσεις απαγωγής απιδιών. Στην Κύπρο για την διαπίστευση των διαμεσολαβητή απαιτείται προηγούμενη κατάρτιση τους από φορέα εκπαίδευσης της ημεδαπής ή της αλλοδαπής, η οποία διαρκεί 40 ώρες (Plevni, A. 2018). Τέλος, στην Ελλάδα η διαπίστευση των διαμεσολαβητών και η εγγραφή τους στα μητρώα διαμεσολαβητών γίνεται από την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης κατόπιν εξετάσεων. Το ελάχιστο βασικό πρόγραμμα σπουδών και της εξεταστέας ύλης των υποψηφίων διαμεσολαβητών απαιτεί ογδόντα (80) ώρες διδασκαλίας, από τις οποίες τουλάχιστον πενήντα (50) ώρες διά ζώσης παρακολούθησης, ενώ απαιτείται ανά τριετία υποχρεωτική πρόσθετη εκπαίδευσή τους, ελάχιστης διάρκειας είκοσι (20) ωρών, η οποία παρέχεται από αδειοδοτημένους φορείς ή από αναγνωρισμένους φορείς της αλλοδαπής. Σε άλλες χώρες δεν υπάρχει κάποιο νομοθετικό πλαίσιο για τα προσόντα των διαμεσολαβητών, ωστόσο υπάρχουν διαπιστευμένοι διαμεσολαβητές ή φορείς εκπαίδευσης στους οποίους τα δικαστήρια παραπέμπουν τους διαδίκους. Για παράδειγμα στην Αγγλία το “Civil mediation Council” είναι ένα ανεξάρτητο όργανο που προωθεί τη διαμεσολάβηση και πιστοποιεί τους διαμεσολαβητές, οι οποίοι είναι οι μόνοι που μπορούν να διεξάγουν διαμεσολαβήσεις που παραπέμπονται από το δικαστήριο (Chiara Besso, 2012).

Αναλυτικά, τα κράτη μέλη που προωθούν ή ρυθμίζουν την κατάρτιση στο πλαίσιο της εθνικής τους νομοθεσίας:

Πίνακας 4:

Ρυθμιστικό πλαίσιο για την κατάρτιση των	Αυστρία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Κύπρος, Ελλάδα, Ισπανία, Φιλανδία, Κροατία, Ουγγαρία, Ιταλία, Λιθουανία,
---	--

διαμεσολαβητών	Λετονία, Ρουμανία, Σουηδία, Σλοβενία, Σλοβακία, Ηνωμένο Βασίλειο
-----------------------	--

Πηγή: Χρυσόγονος, Κ., 2017, «Έκθεση σχετικά με τη μεταφορά της οδηγίας 2008/52/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 2008, για ορισμένα θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (η «οδηγία για τη διαμεσολάβηση»), σελ. 4.

Ε. Στατιστικά Στοιχεία

Επίσημα στατιστικά στοιχεία για τις διεξαχθείσες διαμεσολαβήσεις στα κράτη μέλη δεν είναι διαθέσιμα (και) λόγω της εμπιστευτικότητας της διαδικασίας, με εξαίρεση την Ιταλία. Ωστόσο, σε έρευνα που διεξήχθη τον Απρίλιο του 2013 από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αναφορικά με την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2008/52 στις εθνικές νομοθεσίες προέκυψαν τα παρακάτω στοιχεία:

Πίνακας 5: Εκτιμώμενος μέσος όρος ετήσιων διαμεσολαβήσεων:

Αριθμός διαμεσολαβήσεων	Χώρες	Ποσοστό (%) χωρών
<i>Περισσότερες από 10.000</i>	Γερμανία, Ιταλία, Ολλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο	14%
<i>Μεταξύ 5.000 και 10.000</i>	Ουγγαρία, Πολωνία	7%
<i>Μεταξύ 2.000 και 5.000</i>	Βέλγιο, Γαλλία, Σλοβενία	11%
<i>Μεταξύ 500 και 2.000</i>	Αυστρία, Δανία, Ιρλανδία, Ρουμανία, Σλοβακία, Ισπανία	21%
<i>Λιγότερες από 500</i>	Βουλγαρία, Κροατία, Κύπρος, Τσέχικη Δημοκρατία, Εσθονία, Φιλανδία, Ελλάδα, Λετονία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Πορτογαλία, Σουηδία	46%

Πηγή: *European Parliament, 2014“Rebooting the mediation directive: assessing the limited impact of its implementation and proposing measures to increase the number of mediations in the EU”, p. 120.*

Πίνακας 6: Εκτιμώμενη διάρκεια (σε ημέρες) διαμεσολάβησης και δικαστικών διαδικασιών για την ίδια διαφορά

Κράτος – Μέλος	Διάρκεια Διαμεσολάβησης σε ημέρες	Διάρκεια Δικαστικών Διαδικασιών σε ημέρες (από την έρευνα “Doing Business 2014” της Παγκόσμιας Τράπεζας)
Αυστρία	40	397
Βέλγιο	35	505
Βουλγαρία	56	564
Κροατία	38	572
Κύπρος	68	735
Τσεχία	40	611
Δανία	30	410
Εσθονία	45	425
Φιλανδία	60	375
Γαλλία	61	395
Γερμανία	43	394
Ελλάδα	39	1300
Ουγγαρία	40	395
Ιρλανδία	30	650
Ιταλία	66	1185
Λετονία	45	469
Λιθουανία	30	300
Λουξεμβούργο	40	321
Μάλτα	40	505
Ολλανδία	36	514
Πολωνία	50	685
Πορτογαλία	38	547
Ρουμανία	37	512
Σλοβακία	39	545
Σλοβενία	30	1270

Ισπανία	50	510
Σουηδία	30	314
Ηνωμένο Βασίλειο	42	437
Μέσος όρος	43	566

Πηγή: European Parliament, 2014 “Rebooting the mediation directive: assessing the limited impact of its implementation and proposing measures to increase the number of mediations in the EU”, p. 124.

Πίνακας 7: Μέσο κόστος δικαστικών διαδικασιών και διαμεσολάβησης σε ευρώ

Κράτος Μέλος	Κόστος Δίκης	Κόστος Διαμεσολάβησης	Κόστος Δικηγόρου στη Δίκη	Κόστος Δικηγόρου στη Διαμεσολάβηση	Συνολικό κόστος Δίκης	Συνολικό Κόστος Διαμεσολάβησης
Αυστρία	2.978	5.000	9.863	5.000	13.095	10.000 ευρώ
Βέλγιο	3.818	1.812	6.733	1.667	12.286	3.478 ευρώ
Βουλγαρία	553	120	985	300	2.345	420 ευρώ
Κροατία	542	367	1.791	933	2.874	1.300 ευρώ
Κύπρος	1.200	1.300	3.990	900	7.535	2.200 ευρώ
Τσεχία	1.365	1.000	3.643	2.000	9.185	3.000 ευρώ
Δανία	2.997	3.500	4.541	3.000	21.159	6.500 ευρώ
Εσθονία	2.811	2.833	2.057	2.867	5.097	5.700 ευρώ
Φιλανδία	2.228	200	7.281	800	9.655	1.000 ευρώ
Γαλλία	1.722	1.230	6.825	1.888	11.099	3.118 ευρώ
Γερμανία	3.571	3.167	4.352	2.583	9.510	5.750 ευρώ
Ελλάδα	1.016	2.377	3.764	1.260	5.420	3.637 ευρώ
Ουγγαρία	1.531	800	957	400	2.871	1200 ευρώ
Ιρλανδία	1.334	750	10.907	500	15.606	1.250 ευρώ
Ιταλία	1.541	1.231	11.582	1.847	15.885	3.078 ευρώ
Λετονία	1.190	2.500	2.656	1.500	4.290	4.000 ευρώ
Λιθουανία	1.108	290	1.588	844	4.358	1.134 ευρώ
Λουξεμβούργο	2.232	2.000	8.048	3.000	11.338	5.000 ευρώ
Μάλτα	949	300	9.992	2.500	11.352	2.800 ευρώ

Ολλανδία	3.739	2.000	10.245	3.150	17.873	5.150 ευρώ
Πολωνία	938	1.200	938	1.250	2.252	2.450 ευρώ
Πορτογαλία	575	1.375	3.400	3.750	4.138	5.125 ευρώ
Ρουμανία	1.332	397	916	899	3.438	1.296 ευρώ
Σλοβακία	548	688	1.278	1.232	2.738	1.920 ευρώ
Σλοβενία	1.243	900	2.712	525	4.513	1.425 ευρώ
Ισπανία	2.097	700	5.918	1.133	8.015	1.833 ευρώ
Σουηδία	2.481	3.600	22.413	4.200	24.974	7.800 ευρώ
Ην. Βασίλειο	1.477	1.306	11.931	1.518	14.101	2.824 ευρώ
Μέσος όρος	1.754	1.534	5.761	1.837	9.179	3.371 ευρώ

Πηγή: European Parliament, 2014 "Rebooting the mediation directive: assessing the limited impact of its implementation and proposing measures to increase the number of mediations in the EU", p. 126.

Συγκρίνοντας το κόστος της διαμεσολάβησης και την αμοιβή των δικηγόρων με το αντίστοιχο κόστος των δικαστικών διαδικασιών, παρατηρούμε ότι η διαφορά είναι σημαντική στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες. Ωστόσο, παρά τα αποδεδειγμένα και πολλαπλά οφέλη, η διαμεσολάβηση στις αστικές και εμπορικές υποθέσεις χρησιμοποιείται σε λιγότερες από το 1% των υποθέσεων στην Ευρώπη. Οι ειδικοί προτείνουν μια σειρά μέτρων για την προώθηση του θεσμού και υποστηρίζουν ότι η θέσπιση μιας μορφής υποχρεωτικής διαμεσολάβησης προ της δικαστικής διαδικασίας ίσως είναι ο μόνος τρόπος για να καθιερωθεί η χρήση του θεσμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση (European Parliament, 2014).

2.2. Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την ευρωπαϊκή Οδηγία 2008/52/EK

1) Ο νόμος 3898/2010

Ο ν. 3898/2010, αποτέλεσε το πρώτο ρυθμιστικό – νομοθετικό πλαίσιο για τη διαμεσολάβηση στην Ελλάδα¹⁸. Στο πρώτο άρθρο του εν λόγω νόμου οριζόταν ο

¹⁸ Για τη διαμεσολάβηση υπό τον ν.3898/2010, βλ. *Αναστασοπούλου Ι.*, Η διαμεσολάβηση στις αστικές και εμπορικές διαφορές, 2011·*Θεοχάρη Δ.*, Η Διαμεσολάβηση ως μέσο

σκοπός του ως εξής: «ο νόμος αυτός έχει σκοπό: α) την προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/52/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 2008 για ορισμένα θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις διασυνοριακών διαφορών και β) τη θεσμοθέτηση εθνικών διαδικασιών διαμεσολάβησης». Ενώ στο άρθρο 2 με τίτλο «Υπαγόμενες διαφορές» προβλεπόταν ότι: «Διαφορές ιδιωτικού δικαίου μπορούν να υπαχθούν σε διαμεσολάβηση με συμφωνία των μερών, αν αυτά έχουν την εξουσία να διαθέτουν το αντικείμενο της διαφοράς. Η συμφωνία υπαγωγής της διαφοράς στη διαμεσολάβηση αποδεικνύεται με έγγραφο ή από τα πρακτικά του δικαστηρίου στην περίπτωση της παραγράφου 2 του άρθρου 3 και διέπεται από τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου για τις συμβάσεις».

Τη θέσπιση του ν. 3898/2010 ακολούθησαν και τα ακόλουθα νομοθετήματα, τα οποία ρύθμιζαν διάφορα ζητήματα διαμεσολάβησης:

1) Το προεδρικό διάταγμα 123/ 2011 (ΦΕΚ Α΄ 255/9.12.2011) για τον καθορισμό όρων και προϋποθέσεων αδειοδότησης και λειτουργίας των φορέων κατάρτισης διαμεσολαβητών σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις,

2) Η Υπουργική Απόφαση 109087 /2011 (ΦΕΚ ΥΟΔΔ΄ 436/14.12.2011) για την συγκρότηση Επιτροπής Πιστοποίησης Διαμεσολαβητών,

3) Η Υπουργική Απόφαση 109088/ 2011 (ΦΕΚ Β΄ 2824/14.12.2011) για τη διαδικασία αναγνώρισης τίτλων διαπίστευσης διαμεσολαβητών, τη θέσπιση Κώδικα Δεοντολογίας διαπιστευμένων διαμεσολαβητών και τον καθορισμό κυρώσεων για παραβάσεις αυτού, όπως τροποποιήθηκε με την Υπουργική Απόφαση 107309/ 2012 (ΦΕΚ Β΄ 3417/21.12.2012),

4) Η Υπουργική Απόφαση 1460/ 2012 (ΦΕΚ Β΄ 281/13.02.2012) για τον καθορισμό αμοιβής διαμεσολαβητή,

5) Η Υπουργική Απόφαση 34802/2012 (ΦΕΚ Β΄ 1363/26.04.2012) για τον Κανονισμό Λειτουργίας της επιτροπής εξετάσεων υποψηφίων διαμεσολαβητών και τον καθορισμό διαδικασίας ελέγχου των φορέων κατάρτισης διαμεσολαβητών και διαπιστευμένων διαμεσολαβητών και,

εναλλακτικής επίλυσης διαφορών. Κατ' άρθρο ανάλυση και η ερμηνεία του Ν 3898/2010, 2015.

6) Η Υπουργική Απόφαση 85485/ 2012 (ΦΕΚ Β' 2693/4.10.2012) για τον καθορισμό παραβόλων διαμεσολάβησης¹⁹

Παράλληλα, προκειμένου να διασφαλισθεί η ισόρροπη σχέση μεταξύ της διαμεσολάβησης και της τακτικής δικαιοσύνης, ο νομοθέτης εισήγαγε τα άρθρα 116Α, 214Β και 214Γ ΚΠολΔ. Συγκεκριμένα, το άρθρο 116^Α ΚΠολΔ προβλέπει την εξάντληση των περιθωρίων για επίτευξη εξωδικαστικής – συμβιβαστικής επίλυσης της διαφοράς, το άρθρο 214Γ ΚΠολΔ την παρότρυνση των μερών από την πλευρά του δικαστηρίου στο οποίο εκκρεμεί η υπόθεση, να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση και το 214Β ΚΠολΔ, το οποίο αναφέρεται στη δικαστική μεσολάβηση, για την οποία γίνεται αναλυτική αναφορά κατωτέρω.

2) Ο νόμος 4512/2018

Την 17^η Ιανουαρίου 2018 δημοσιεύθηκε ο ν. 4512/2018²⁰ στο Γ' τμήμα του οποίου περιλαμβάνεται το Β' κεφάλαιο με τίτλο «Ρυθμίσεις σχετικές με το θεσμό της διαμεσολάβησης». Ως σκοπός του ανωτέρω κεφαλαίου ορίζεται η ρύθμιση του θεσμού της διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις και η περαιτέρω εναρμόνιση της Ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της οδηγίας 52/2008/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21^{ης} Μαΐου 2008 για θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις καθώς και σε υποθέσεις διασυνοριακών διαφορών.

Ακολούθως, στο άρθρο 179 με τον τίτλο «Ορισμοί» παρατίθενται οι έννοιες της ιδιωτικής διαφοράς και των ιδιωτικών δικαιωμάτων, της διαμεσολάβησης, του διαμεσολαβητή και της διασυνοριακής διαφοράς. Ως διαμεσολάβηση, λοιπόν, νοείται

¹⁹ Για το νομοθετικό πλαίσιο περί διαμεσολάβησης στην Ελλάδα έως τον ν. 4512/2018 βλ. ενδεικτικά, *Πλεύρη, Α.*, «Η σχέση της “υποχρεωτικής απόπειρας” εξωδικαστικής επίλυσης των διαφορών μέσω διαμεσολάβησης, με το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη και τη διάδοση του θεσμού της διαμεσολάβησης», στο έργο: *Η υποχρέωση σε διαμεσολάβηση και τα ανακύπτοντα ζητήματα*, Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος, 2018, τ.74, σελ.41-44.

²⁰ Για τον ν.4512/2018 βλ. ενδεικτικά, *Πλεύρη, Α.*, «Η σχέση της “υποχρεωτικής απόπειρας” εξωδικαστικής επίλυσης των διαφορών μέσω διαμεσολάβησης, με το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη και τη διάδοση του θεσμού της διαμεσολάβησης», στο έργο: *Η υποχρέωση σε διαμεσολάβηση και τα ανακύπτοντα ζητήματα*, Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος, 2018, τ.74, σελ.23-60· *Νικολαΐδου Θ./Ανδρουλάκης Β.*, *Εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης των διαφορών στις αστικές, ποινικές και διοικητικές υποθέσεις: Η σύγχρονη πρόσληψη απονομής της δικαιοσύνης*, στο έργο: *Η δικαιοσύνη στην Ελλάδα. Προτάσεις για ένα σύγχρονο δικαστικό σύστημα*, 2019, σελ.203-210.

μια διαρθρωμένη διαδικασία ανεξαρτήτως ονομασίας, και με βασικά χαρακτηριστικά την εμπιστευτικότητα, την ιδιωτική αυτονομία, την ουδετερότητα και την αμεροληψία του διαμεσολαβητή, στην οποία δύο ή περισσότερα μέρη επιχειρούν, εκουσίως, με καλόπιστη συμπεριφορά και συναλλακτική ευθύτητα να επιλύσουν με συμφωνία μια διαφορά τους με τη βοήθεια διαμεσολαβητή (άρθρο 179 παρ. 2). Περαιτέρω, ως διαμεσολαβητής νοείται τρίτο σε σχέση με τους διαδίκους και τη διαφορά πρόσωπο, που αναλαμβάνει να διαμεσολαβήσει με κατάλληλο, αποτελεσματικό και αμερόληπτο τρόπο, διευκολύνοντας τα συμμετέχοντα μέρη να καταλήξουν σε μια κοινά αποδεκτή λύση της διαφοράς τους. Ο διαμεσολαβητής πρέπει να είναι νόμιμα διαπιστευμένος στην Ελλάδα ή σε άλλο κράτος - μέλος της Ε.Ε (άρθρο 179 παρ. 3).

Στο άρθρο 180 με τίτλο «Υπαγόμενες διαφορές» ορίζεται ότι στη διαδικασία της διαμεσολάβησης μπορούν να υπαχθούν, εκτός από τις διαφορές του άρθρου 182, οι αστικές και εμπορικές διαφορές ιδιωτικού δικαίου, υφιστάμενες ή μέλλουσες, μετά από έγγραφη συμφωνία των μερών, εάν αυτά έχουν την εξουσία να διαθέτουν το αντικείμενο της διαφοράς, σύμφωνα με τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου. Η συμφωνία υπαγωγής στη διαμεσολάβηση πρέπει να περιληφθεί στα πρακτικά του δικαστηρίου στην περίπτωση της παραγράφου 2 του άρθρου 181. Τέλος, η συμφωνία υπαγωγής πρέπει να περιγράφει το αντικείμενο της διαμεσολάβησης και διέπεται από τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου για τις συμβάσεις.

3) Ο νόμος 4640/2019

Την 30^η Νοεμβρίου 2019 δημοσιεύθηκε ο ν. 4640/2019 (ΦΕΚ Α' 190/30-11-2019) με τίτλο «*Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις - Περαιτέρω εναρμόνιση της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/52/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 2008 και άλλες διατάξεις*». Στο άρθρο 1 του ως άνω νόμου ορίζεται ως σκοπός του η ρύθμιση του θεσμού της διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, καθώς και η περαιτέρω εναρμόνιση της Ελληνικής Νομοθεσίας με τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/52/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 2008 για θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, εθνικού ή διασυνοριακού χαρακτήρα. Επίσης, διευκρινίζεται ότι οι διατάξεις του εν λόγω νόμου

δεν εφαρμόζονται στη δικαστική μεσολάβηση, όπως αυτή ρυθμίζεται στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.

Ακολουθως, στο άρθρο 2 υπό τον τίτλο «**Ορισμοί**» παρατίθενται οι ακόλουθοι ορισμοί:

1. Ως ιδιωτική διαφορά, νοείται η αμφισβήτηση για την ύπαρξη, την έκταση, το περιεχόμενο ή τα υποκείμενα ιδιωτικού δικαιώματος και ως ιδιωτικά δικαιώματα νοούνται όσα αναγνωρίζονται από το ιδιωτικό δίκαιο.

2. Ως διαμεσολάβηση, νοείται μια διαρθρωμένη διαδικασία ανεξαρτήτως ονομασίας με βασικά χαρακτηριστικά την εμπιστευτικότητα και την ιδιωτική αυτονομία, στην οποία δύο ή περισσότερα μέρη επιχειρούν εκουσίως, με καλόπιστη συμπεριφορά και συναλλακτική ευθύτητα, να επιλύσουν με συμφωνία μία διαφορά τους με τη βοήθεια διαμεσολαβητή.

3. Ως διαμεσολαβητής, νοείται τρίτο πρόσωπο σε σχέση με τα συμμετέχοντα μέρη και τη διαφορά, το οποίο αναλαμβάνει να διαμεσολαβήσει με κατάλληλο, αποτελεσματικό και αμερόληπτο τρόπο, διευκολύνοντάς τα να βρουν μια κοινά αποδεκτή λύση για τη διαφορά τους.

4. Ως νομικός παραστάτης, νοείται ο πληρεξούσιος δικηγόρος εκάστου μέρους, ο οποίος παρίσταται στη διαδικασία της διαμεσολάβησης, σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος νόμου και παρέχει νομικές συμβουλές στον εντολέα του.

5. Ως υποχρεωτική αρχική συνεδρία διαμεσολάβησης νοείται η συνεδρία μεταξύ του διαμεσολαβητή και των μερών, η οποία λαμβάνει χώρα υποχρεωτικά στις περιπτώσεις των ιδιωτικών διαφορών που προβλέπονται στην παράγραφο 1 του άρθρου 6 του παρόντος, πριν τη συζήτηση της υπόθεσης στο Δικαστήριο. Κατά τη διάρκεια της υποχρεωτικής αρχικής συνεδρίας ο διαμεσολαβητής ενημερώνει τα μέρη για τη διαδικασία της διαμεσολάβησης και για τις βασικές αρχές που τη διέπουν, καθώς και για τη δυνατότητα εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς τους με βάση τις ιδιαιτερότητές της και τη φύση αυτής.

6. Ως διασυνοριακή διαφορά, νοείται εκείνη στην οποία τουλάχιστον ένα από τα μέρη κατοικεί μονίμως ή διαμένει συνήθως σε κράτος-μέλος διαφορετικό από εκείνο οποιουδήποτε άλλου μέρους, κατά την ημερομηνία στην οποία: α) τα μέρη συμφωνούν να προσφύγουν σε διαδικασία διαμεσολάβησης, αφότου ανέκυψε η διαφορά, β) έχει διαταχθεί η διαμεσολάβηση από Δικαστήριο κράτους-μέλους, γ) υφίσταται υποχρέωση διαμεσολάβησης δυνάμει του εθνικού δικαίου ή δ) κληθούν τα μέρη από αρμόδιο δικαστήριο. Ως διασυνοριακή διαφορά νοείται επίσης η διαφορά

στην οποία μετά από διαδικασία διαμεσολάβησης ακολουθούν δικαστικές ή διαιτητικές διαδικασίες μεταξύ των μερών σε κράτος-μέλος άλλο από εκείνο της μόνιμης κατοικίας ή συνήθους διαμονής των μερών κατά την ημερομηνία που έλαβαν χώρα οι περιπτώσεις α', β' ή γ' της παρούσας παραγράφου.

7. Ως ρήτρα διαμεσολάβησης, νοείται έγγραφη συμφωνία των μερών για προσφυγή στη διαμεσολάβηση, που αφορά μελλοντικές διαφορές και αναφέρεται σε συγκεκριμένη έννομη σχέση, από την οποία θα προέλθουν οι διαφορές, υπό την προϋπόθεση ότι τα μέρη έχουν την εξουσία διαθέσεως του αντικειμένου των διαφορών, σύμφωνα με τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου.

Στο άρθρο 3 με τίτλο «**Υπαγόμενες διαφορές - Υποχρέωση ενημέρωσης από τον πληρεξούσιο δικηγόρο**» ορίζεται στην παρ. 1 ότι στη διαδικασία της διαμεσολάβησης μπορούν να υπαχθούν αστικές και εμπορικές διαφορές, εθνικού ή διασυνοριακού χαρακτήρα, υφιστάμενες ή μέλλουσες, εφόσον τα μέρη έχουν την εξουσία να διαθέτουν το αντικείμενο της διαφοράς, σύμφωνα με τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου. Παράλληλα, στην παρ. 2 αναφέρεται η υποχρέωση του πληρεξουσίου δικηγόρου να ενημερώσει τον εντολέα του εγγράφως, πριν από την προσφυγή στο δικαστήριο, για τη δυνατότητα διαμεσολαβητικής διευθέτησης της διαφοράς ή μέρους αυτής σύμφωνα με την παράγραφο 1, καθώς και για την υποχρέωση προσφυγής στην υποχρεωτική αρχική συνεδρία και τη διαδικασία αυτής των άρθρων 6 και 7 του παρόντος. Το ενημερωτικό έγγραφο συμπληρώνεται και υπογράφεται από τον εντολέα και τον πληρεξούσιο δικηγόρο του και κατατίθεται με το εισαγωγικό δικόγραφο της αγωγής που τυχόν ασκηθεί ή με τις προτάσεις το αργότερο μέχρι τη συζήτησή της, επί ποινή απαραδέκτου της συζήτησης της αγωγής.

A. Η προσφυγή στη διαμεσολάβηση

Η προσφυγή στη διαμεσολάβηση μπορεί να είναι είτε εκούσια είτε ακούσια, όταν διατάσσεται από το Δικαστήριο ή επιβάλλεται από το νόμο. Σύμφωνα, λοιπόν, με το άρθρο 4 η «**προσφυγή στη διαμεσολάβηση**» για τις υπαγόμενες σε αυτήν διαφορές επιτρέπεται: α) *αν τα μέρη συμφωνούν να προσφύγουν στη διαδικασία της διαμεσολάβησης, αφότου ανέκυψε η διαφορά*, β) *αν τα μέρη κληθούν από το δικαστήριο ενώπιον του οποίου εκκρεμεί η διαφορά να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση και συναινούν σε αυτή*, γ) *αν η προσφυγή στη διαμεσολάβηση διαταχθεί από δικαστική αρχή άλλου κράτους-μέλους και η σχετική υπαγωγή της διαφοράς δεν προσβάλλει τα*

χρηστά ήθη και τη δημόσια τάξη, δ) αν η προσφυγή στη διαδικασία της διαμεσολάβησης επιβάλλεται από τον νόμο, ε) αν σε έγγραφη συμφωνία των μερών υπάρχει ρήτρα διαμεσολάβησης.

Η πρακτική των μερών να θέτουν τη ρήτρα της διαμεσολάβησης στις μεταξύ τους συμβάσεις για τυχόν μελλοντικές διαφορές είναι ευρέως διαδεδομένη καθώς μ' αυτόν τον τρόπο γνωρίζουν πριν ακόμη εμπλακούν σε διένεξη ότι υπάρχει μεταξύ τους η λύση της επικοινωνίας και του διαλόγου. Δίνεται έτσι η δυνατότητα συνέχισης της σχέσης, κάτι που είναι πολύ σημαντικό σε περιπτώσεις συμβάσεων έργου ή μακρόχρονης εμπορικής συνεργασίας, η δυνατότητα άμεσης επίλυσης της διαφοράς σε περιπτώσεις στις οποίες η ταχύτητα είναι σημαντικός παράγοντας για την ομαλή εξέλιξη μιας συναλλαγής ή ενός έργου καθώς και η ικανότητα ελέγχου του αποτελέσματος και της έκβασης της υπόθεσης (Γραβιάς, Γ. 2011).

Επιπλέον, στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου αναφέρεται ότι: *«Το Δικαστήριο, ενώπιον του οποίου εκκρεμεί ιδιωτική διαφορά που δύναται να υπαχθεί στη διαδικασία της διαμεσολάβησης σύμφωνα με το άρθρο 3 του παρόντος, μπορεί σε κάθε στάση της δίκης, ανάλογα με την περίπτωση, λαμβάνοντας υπόψη κατά την ελεύθερη κρίση του όλες τις περιστάσεις της κρινόμενης υπόθεσης, να καλεί τα μέρη να προσφύγουν στη διαδικασία της διαμεσολάβησης για να επιλύσουν τη διαφορά. Εφόσον τα μέρη συμφωνούν, η σχετική έγγραφη συμφωνία περιλαμβάνεται στα πρακτικά του Δικαστηρίου. Στην περίπτωση αυτή, το Δικαστήριο αναβάλλει υποχρεωτικά τη συζήτηση της υπόθεσης σε δικάσιμο μετά την πάροδο τριμήνου και όχι πέραν του εξαμήνου, μη συνυπολογιζόμενου του χρονικού διαστήματος των δικαστικών διακοπών. Η ίδια συνέπεια επέρχεται και στις λοιπές περιπτώσεις προσφυγής στη διαμεσολάβηση κατά τη διάρκεια της εκκρεμοδικίας της υπόθεσης. Εφόσον τα διάδικα μέρη ή ένα εξ' αυτών παρίστανται ενώπιον του Δικαστηρίου διά πληρεξουσίου δικηγόρου, η πληρεξουσιότητα προς αυτόν καλύπτει και τη συμφωνία περί υπαγωγής της διαφοράς στη διαμεσολάβηση».*

Παράλληλα, σύμφωνα με την παράγραφο 3 του ως άνω άρθρου: *«η υπαγωγή μιας διαφοράς ιδιωτικού δικαίου στη διαδικασία της διαμεσολάβησης δεν αποκλείει τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων για αυτήν. Ενώ, Ο δικαστής που διατάσσει το ασφαλιστικό μέτρο μπορεί να ορίσει κατά την παράγραφο 1 του άρθρου 693 Κ.Πολ.Δ. προθεσμία, όχι μικρότερη από τρεις (3) μήνες, για την άσκηση της αγωγής για την κύρια υπόθεση».* Τέλος, *«4. Ο Εισαγγελέας Πρωτοδικών, στο πλαίσιο της άσκησης των αρμοδιοτήτων*

του, σύμφωνα με την περίπτωση α' της παραγράφου 4 του άρθρου 25 του ν. 1756/1988 (Α' 35), δικαιούται να συστήνει σε όσους φιλονικούν την προσφυγή στη διαδικασία της διαμεσολάβησης, όπου αυτό είναι δυνατό».

B. Υποχρεωτική προσπάθεια επίλυσης διαφορών μέσω διαμεσολάβησης

Οι αστικές και εμπορικές διαφορές που υπάγονται στην **υποχρεωτική αρχική συνεδρία διαμεσολάβησης**, εφόσον τα μέρη έχουν εξουσία διάθεσης του αντικειμένου της μεταξύ τους διαφοράς, σύμφωνα με το άρθρο 6 είναι: «α) Οι οικογενειακές διαφορές, εκτός από αυτές των περιπτώσεων α', β' και γ' της παραγράφου 1, καθώς και εκείνες της παραγράφου 2 του άρθρου 592 Κ.Πολ.Δ., β) Οι διαφορές που εκδικάζονται κατά την τακτική διαδικασία και υπάγονται στην καθ' ύλην αρμοδιότητα του Μονομελούς Πρωτοδικείου, αν η αξία του αντικειμένου της διαφοράς υπερβαίνει το ποσό των τριάντα χιλιάδων (30.000) ευρώ και Πολυμελούς Πρωτοδικείου, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, γ) Οι διαφορές για τις οποίες σε έγγραφη συμφωνία των μερών προβλέπεται και είναι σε ισχύ ρήτρα διαμεσολάβησης. Στις ανωτέρω περιπτώσεις για το παραδεκτό της συζήτησης της αγωγής που τυχόν θα ασκηθεί, κατατίθεται μαζί με τις προτάσεις της συζήτησης της υπόθεσης πρακτικό της υποχρεωτικής αρχικής συνεδρίας διαμεσολάβησης». Από την υποχρεωτική αρχική συνεδρία διαμεσολάβησης της παραγράφου 1 εξαιρούνται οι διαφορές στις οποίες διάδικο μέρος είναι το Δημόσιο, Ο.Τ.Α. ή Ν.Π.Δ.Δ. Ενώ, σύμφωνα με την παράγραφο 3 η προσφυγή των μερών στη δικαστική μεσολάβηση δεν απαλλάσσει τα μέρη από την υποχρεωτική αρχική συνεδρία διαμεσολάβησης.

Παράλληλα, στο άρθρο 7 υπό τον τίτλο «**Διαδικασία της Υποχρεωτικής Αρχικής Συνεδρίας Διαμεσολάβησης και αμοιβή νομικού παραστάτη**» προβλέπεται ότι: «1. Για τις διαφορές της παραγράφου 1 του άρθρου 6 του παρόντος, το επισπεύδον μέρος έχει τη δυνατότητα είτε να επικοινωνήσει με το άλλο ή τα άλλα μέρη της διαφοράς για τον διορισμό διαμεσολαβητή κοινής αποδοχής είτε να απευθυνθεί σε διαμεσολαβητή της επιλογής του. Στην περίπτωση αυτή, ο διαμεσολαβητής επικοινωνεί με το άλλο ή τα άλλα μέρη με κάθε πρόσφορο μέσο, για να διαπιστώσει αν επιτυγχάνεται συμφωνία ως προς το πρόσωπό του και λαμβάνει σχετική έγγραφη έγκρισή τους. Αν δεν καταστεί δυνατή η επικοινωνία ή αν δεν επιτευχθεί

συμφωνία ως προς το πρόσωπο του διαμεσολαβητή, τότε διορίζεται διαμεσολαβητής από την ΚΕΔ με επιμέλεια του επισπεύδοντος μέρους. Ο διορισμός γίνεται κατά σειρά προτεραιότητας με βάση τον αύξοντα αριθμό Ειδικού Μητρώου Διαμεσολαβητών του άρθρου 29 του παρόντος, μεταξύ όσων κατοικούν στην περιφέρεια του δικαστηρίου που είναι κατά τόπο αρμόδιο για την εκδίκαση της διαφοράς. Στις περιπτώσεις που δεν είναι επαρκής ο αριθμός των διαμεσολαβητών ή υπάρχει σύγκρουση συμφερόντων, ο διορισμός γίνεται μεταξύ όσων κατοικούν στην οικεία Εφετειακή περιφέρεια. Στην περίπτωση επιλογής του διαμεσολαβητή από την ΚΕΔ ο τελευταίος υποχρεούται μέσα σε προθεσμία τριών (3) εργάσιμων ημερών να δηλώσει αν αποδέχεται τον διορισμό του. Αν η προθεσμία των τριών (3) εργάσιμων ημερών παρέλθει άπρακτη, τεκμαίρεται η μη αποδοχή του. Σε περίπτωση μη αποδοχής του διορισμού του διαμεσολαβητή επιλέγεται ο επόμενος κατά σειρά προτεραιότητας από το ως άνω Ειδικό Μητρώο.

Στη συνέχεια, σύμφωνα με την παράγραφο 2 «Το επισπεύδον μέρος υποβάλλει στον διαμεσολαβητή που έχει οριστεί από τα μέρη ή από την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης, αίτημα προσφυγής στη διαδικασία της διαμεσολάβησης, αποστέλλοντάς του ηλεκτρονικά ή με άλλον πρόσφορο τρόπο συμπληρωμένο έντυπο, στο οποίο υποχρεωτικά αναγράφονται τα στοιχεία των μερών σύμφωνα με την περίπτωση 3 του άρθρου 118 Κ.Πολ.Δ., καθώς και το αντικείμενο της διαφοράς και λαμβάνει απόδειξη παραλαβής. Ο διαμεσολαβητής επικοινωνεί με κάθε πρόσφορο μέσο με τα μέρη για τον ορισμό της ημερομηνίας και του τόπου διεξαγωγής της υποχρεωτικής αρχικής συνεδρίας διαμεσολάβησης. Σε περίπτωση μη συμφωνίας, ο διαμεσολαβητής ορίζει την ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της υποχρεωτικής αρχικής συνεδρίας. Και στις δύο περιπτώσεις γνωστοποιεί τα παραπάνω στοιχεία στα μέρη εγγράφως πέντε (5) τουλάχιστον μέρες πριν από την υποχρεωτική αρχική συνεδρία, με συστημένη επιστολή ή ηλεκτρονικά και λαμβάνει απόδειξη παραλαβής της γνωστοποίησης. Τα έξοδα της γνωστοποίησης προκαταβάλλονται από το επισπεύδον μέρος και επιδικάζονται ως δικαστικά έξοδα, εφόσον επακολουθήσει δίκη».

Επιπλέον, «3. Η υποχρεωτική αρχική συνεδρία διαμεσολάβησης λαμβάνει χώρα το αργότερο εντός είκοσι (20) ημερών από την επομένη της αποστολής στον διαμεσολαβητή του αιτήματος προσφυγής στη διαδικασία διαμεσολάβησης από το επισπεύδον μέρος. Αν κάποιο από τα μέρη διαμένει στο εξωτερικό η ως άνω προθεσμία παρεκτείνεται έως την τριακοστή (30ή) ημέρα από την επομένη της αποστολής του αιτήματος στον διαμεσολαβητή. Η υποχρεωτική αρχική συνεδρία διαμεσολάβησης έχει εμπιστευτικό χαρακτήρα, δεν τηρούνται πρακτικά και εφαρμόζονται αναλόγως οι

παράγραφοι 4, 6 και 7 του άρθρου 5 του παρόντος. 4. Μετά το πέρας της υποχρεωτικής αρχικής συνεδρίας συντάσσεται πρακτικό από τον διαμεσολαβητή που υπογράφεται από τον ίδιο και όλους τους συμμετέχοντες και αν επακολουθήσει άσκηση αγωγής ή αν έχει ήδη ασκηθεί, αυτό κατατίθεται στο δικαστήριο επί ποινή απαραδέκτου της συζήτησης της υπόθεσης μαζί με τις προτάσεις. Στο πρακτικό αυτό αναγράφεται υποχρεωτικά ο τρόπος γνωστοποίησης της υποχρεωτικής αρχικής συνεδρίας στα μέρη και η συμμετοχή τους ή μη σε αυτήν».

Η αμοιβή του νομικού παραστάτη μαζί με τον οποίο παρίστανται τα μέρη στην υποχρεωτική αρχική συνεδρία, συμφωνείται ελεύθερα με βάση την παράγραφο 5 του ως άνω άρθρου. Στην περίπτωση νομικών προσώπων ο νόμιμος εκπρόσωπος δύναται να διορίζει αντιπρόσωπο με εξουσιοδότηση και θεώρηση του γνησίου της υπογραφής του. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται στην υποχρεωτική αρχική συνεδρία δυνάμει εξουσιοδότησης μόνη η συμμετοχή του νομικού παραστάτη του μέρους, του οποίου αποδεδειγμένα δεν είναι δυνατή η φυσική παρουσία, ιδίως, στις περιπτώσεις που αντιμετωπίζει δυσκολία μετακίνησης λόγω σοβαρής ασθένειας ή αν δεν υπάρχει δυνατότητα τηλεδιάσκεψης μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή ή άλλου συστήματος τηλεδιάσκεψης ή αν είναι κάτοικος εξωτερικού.

Το δικαστήριο που επιλαμβάνεται της διαφοράς δύναται να επιβάλει στο μέρος που δεν προσήλθε στην υποχρεωτική αρχική συνεδρία διαμεσολάβησης, παρότι έχει κληθεί προς τούτο, σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος άρθρου, χρηματική ποινή η οποία δεν μπορεί να είναι κατώτερη από εκατό (100) ευρώ και μεγαλύτερη από πεντακόσια (500) ευρώ, συνεκτιμώμενης της εν γένει συμπεριφοράς του και των λόγων μη προσέλευσης. Οι χρηματικές ποινές του προηγούμενου εδαφίου περιέρχονται στο ΤΑ.Χ.ΔΙ.Κ., στο οποίο κοινοποιείται με επιμέλεια του γραμματέα του Δικαστηρίου αντίγραφο της απόφασης και δύνανται να αναπροσαρμόζονται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης. Προσβολή της απόφασης με ένδικα μέσα, ως προς τη χρηματική ποινή, δεν επιτρέπεται αν δεν περιλαμβάνει και την ουσία της υπόθεσης.

Μετά την ολοκλήρωση της υποχρεωτικής αρχικής συνεδρίας, εφόσον τα μέρη αποφασίσουν να συνεχίσουν τη διαδικασία της διαμεσολάβησης είτε με τον ίδιο είτε με διαφορετικό διαμεσολαβητή, συντάσσεται έγγραφο συμφωνίας υπαγωγής της διαφοράς στη διαδικασία της διαμεσολάβησης και ακολουθείται η διαδικασία του άρθρου 5 του παρόντος, η οποία θα πρέπει να έχει ολοκληρωθεί εντός σαράντα (40) ημερών, που υπολογίζονται από την επομένη της λήξης της ανωτέρω εικοσαήμερης ή

τριακονθήμερης προθεσμίας. Τα μέρη δύνανται να συμφωνούν παράταση της προθεσμίας των σαράντα (40) ημερών. Το χρονικό διάστημα από 1 έως 31 Αυγούστου δεν υπολογίζεται στις παραπάνω προθεσμίες.

Γ. Η διαδικασία της διαμεσολάβησης

Το άρθρο 5 προβλέπει για τη **διαδικασία της διαμεσολάβησης** καταρχάς ότι τα μέρη παρίστανται μαζί με το νομικό παραστάτη τους, εξαιρουμένων των υποθέσεων των καταναλωτικών διαφορών και των μικροδιαφορών, στις οποίες επιτρέπεται η αυτοπρόσωπη παράσταση των μερών. Στη διαδικασία δύναται να μετέχει και τρίτο πρόσωπο, εφόσον αυτό κρίνεται απαραίτητο σε συμφωνία με τα μέρη και τον διαμεσολαβητή. **Η αμοιβή του νομικού παραστάτη** κάθε μέρους συμφωνείται ελεύθερα και για τη συμμετοχή του σε όλη τη διαδικασία της διαμεσολάβησης εκδίδεται, σύμφωνα με τον Κώδικα Δικηγόρων, γραμμάτιο προκαταβολής εισφορών ποσού εξήντα (60,00) ευρώ για υποθέσεις αρμοδιότητας Ειρηνοδικείου, ποσού εκατό (100,00) ευρώ για υποθέσεις αρμοδιότητας Μονομελούς Πρωτοδικείου και ποσού εκατόν πενήντα (150,00) ευρώ για υποθέσεις αρμοδιότητας Πολυμελούς Πρωτοδικείου. Τα ανωτέρω ποσά δύνανται να αναπροσαρμόζονται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης.

Επιπλέον, στην παράγραφο 2 αναφέρεται ότι ο διαμεσολαβητής ορίζεται από τα μέρη ή από τρίτο πρόσωπο της κοινής τους επιλογής, συμπεριλαμβανομένων των κέντρων διαμεσολάβησης. Ο διαμεσολαβητής είναι ένας (1), εκτός αν τα μέρη συμφωνήσουν εγγράφως ότι, οι διαμεσολαβητές θα είναι περισσότεροι. 3. Ο χρόνος, ο τόπος και οι λοιπές διαδικαστικές λεπτομέρειες της διεξαγωγής της διαμεσολάβησης καθορίζονται από τον διαμεσολαβητή σε συμφωνία με τα μέρη. Αν δεν είναι δυνατή η φυσική παρουσία αμφοτέρων των μερών και του διαμεσολαβητή στον ίδιο τόπο και χρόνο, η διαμεσολάβηση μπορεί να πραγματοποιηθεί με τη διαδικασία της τηλεδιάσκεψης μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή ή άλλου συστήματος τηλεδιάσκεψης, στο οποίο έχουν πρόσβαση τα άλλα μέρη της διαφοράς. 4. Ο διαμεσολαβητής δύναται, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του, να επικοινωνεί με καθένα από τα μέρη και να τα συναντά είτε χωριστά είτε από κοινού. Πληροφορίες που αντλεί ο διαμεσολαβητής κατά τις επαφές του με το ένα μέρος δεν γνωστοποιούνται στο άλλο μέρος χωρίς τη σύμφωνη γνώμη του μέρους που τις έδωσε. 5. Η διαδικασία της διαμεσολάβησης έχει εμπιστευτικό χαρακτήρα, δεν

τηρούνται πρακτικά και πρέπει να διεξάγεται κατά τρόπο που να μην παραβιάζει το απόρρητο αυτής, εκτός αν τα μέρη συμφωνήσουν άλλως. Πριν από την έναρξη της διαδικασίας όλοι οι συμμετέχοντες δεσμεύονται εγγράφως να τηρήσουν το απόρρητο της διαδικασίας της διαμεσολάβησης. Την ίδια υποχρέωση έχει και οποιοσδήποτε τρίτος συμμετέχει στη διαδικασία. Τα μέρη, εφόσον το επιθυμούν, δεσμεύονται εγγράφως να τηρήσουν και το απόρρητο του περιεχομένου της συμφωνίας, στην οποία ενδέχεται να καταλήξουν κατά τη διαμεσολάβηση, εκτός αν η γνωστοποίησή του είναι απαραίτητη για την εκτέλεση αυτής, σύμφωνα με την παράγραφο 4 του άρθρου 8 ή αυτό επιβάλλεται για λόγους δημόσιας τάξης. 6. Στην περίπτωση που η διαφορά αχθεί ενώπιον των δικαστηρίων ή σε διαιτησία, ο διαμεσολαβητής, τα μέρη, οι νομικοί παραστάτες αυτών και όσοι συμμετείχαν με οποιονδήποτε τρόπο στη διαδικασία της διαμεσολάβησης δεν εξετάζονται ως μάρτυρες και εμποδίζονται να προσκομίσουν στοιχεία που προκύπτουν από τη διαδικασία της διαμεσολάβησης ή έχουν σχέση με αυτήν, ιδίως, να αναφερθούν στις συζητήσεις, δηλώσεις και προτάσεις των μερών, καθώς και στις απόψεις του διαμεσολαβητή, παρά μόνο εφόσον τούτο επιβάλλεται από λόγους δημόσιας τάξης, κυρίως για να εξασφαλιστεί η προστασία των ανηλίκων ή για να αποφευχθεί ο κίνδυνος να θιγεί η σωματική ακεραιότητα ή η ψυχική υγεία προσώπου. Τέλος, ο διαμεσολαβητής κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του υπέχει αστική ευθύνη μόνο για δόλο.

Δ. Εκτελεστότητα του πρακτικού επίλυσης της διαφοράς κατόπιν διαμεσολάβησης

Το άρθρο 8 υπό τον τίτλο «**Εκτελεστότητα των συμφωνιών που προκύπτουν από τη διαμεσολάβηση**» ρυθμίζει το τελικό στάδιο της διαμεσολάβησης. Ο διαμεσολαβητής συντάσσει πρακτικό το οποίο πρέπει να περιέχει: α) το ονοματεπώνυμο και τον αριθμό φορολογικού μητρώου του διαμεσολαβητή, β) τον τόπο και τον χρόνο της διαμεσολάβησης, γ) τα πλήρη στοιχεία των μερών και τα ονόματα των νομικών παραστατών τους, δ) τη συμφωνία ή τον ειδικότερο τρόπο με τον οποίο τα μέρη προσέφυγαν στη διαμεσολάβηση, ε) τα πλήρη στοιχεία τυχόν άλλων συμμετεχόντων, στ) την τελική συμφωνία ή την διαπίστωση της αποτυχίας.

Το πρακτικό υπογράφεται από τον διαμεσολαβητή, τα μέρη και τους νομικούς παραστάτες τους. Σε περίπτωση αποτυχίας της διαμεσολάβησης, το πρακτικό μπορεί

να υπογράφεται μόνο από το διαμεσολαβητή. Κάθε μέρος δύναται να καταθέσει το πρακτικό επίτευξης συμφωνίας οποτεδήποτε στη γραμματεία του καθ' ύλην και κατά τόπο αρμόδιου δικαστηρίου, στο οποίο εκκρεμεί ή πρόκειται να εισαχθεί η εκδίκαση της υπόθεσης. Μετά την κατάθεση του πρακτικού στο Δικαστήριο, η άσκηση αγωγής για την ίδια διαφορά είναι απαράδεκτη στο μέτρο που το αντικείμενό της καλύπτεται από τη συμφωνία των μερών, τυχόν δε εκκρεμής δίκη καταργείται. Κατά την κατάθεση προσκομίζεται παράβολο ποσού πενήντα (50,00) ευρώ, το ύψος του οποίου μπορεί να αναπροσαρμόζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης. Η δαπάνη για το παράβολο βαρύνει τον καταθέτη, εκτός αν τα μέρη συμφωνήσουν διαφορετικά.

Το πρακτικό της διαμεσολάβησης αποτελεί εκτελεστό τίτλο από τη στιγμή που κατατίθεται στη γραμματεία του αρμόδιου δικαστηρίου και εφόσον η συμφωνία μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αναγκαστικής εκτέλεσης,. Το απόγραφο εκδίδεται ατελώς από τον δικαστή ή τον πρόεδρο του αρμόδιου Δικαστηρίου. Αν η συμφωνία που περιέχεται στο πρακτικό διαμεσολάβησης περιλαμβάνει και διατάξεις που αφορούν δικαιοπραξίες, οι οποίες υπόκεινται εκ του νόμου σε συμβολαιογραφικό τύπο, οι δικαιοπραξίες αυτές πρέπει να περιβληθούν τον συμβολαιογραφικό τύπο. Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζονται οι ρυθμίσεις που διέπουν τη σύνταξη τέτοιων συμβολαιογραφικών εγγράφων και τη μεταγραφή τους. Παράλληλα, το πρακτικό της διαμεσολάβησης από την κατάθεσή του στη γραμματεία του αρμόδιου Δικαστηρίου, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως τίτλος προς εγγραφή ή εξάλειψη υποθήκης.

Σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 9, η έγγραφη γνωστοποίηση του διαμεσολαβητή προς τα μέρη για τη διεξαγωγή της υποχρεωτικής αρχικής συνεδρίας ή η συμφωνία της εκούσιας προσφυγής στη διαδικασία της διαμεσολάβησης του άρθρου 5, **αναστέλλει την παραγραφή και την αποσβεστική προθεσμία άσκησης των αξιώσεων και των δικαιωμάτων**, εφόσον αυτές έχουν αρχίσει, καθώς και τις δικονομικές προθεσμίες των άρθρων 237 και 238 Κ.Πολ.Δ., για όσο χρόνο διαρκεί η διαδικασία διαμεσολάβησης. 2. Η παραγραφή και η αποσβεστική προθεσμία άσκησης των αξιώσεων και των δικαιωμάτων του ουσιαστικού δικαίου που ανεστάλησαν, συνεχίζονται την επομένη της σύνταξης του πρακτικού μη επίτευξης συμφωνίας ή της επίδοσης δήλωσης αποχώρησης από τη διαδικασία της διαμεσολάβησης του ενός μέρους προς το άλλο και προς τον διαμεσολαβητή ή της με οποιονδήποτε τρόπο ολοκλήρωσης ή κατάργησης της διαδικασίας της διαμεσολάβησης. Αν η συμφωνία που περιέχεται στο πρακτικό διαμεσολάβησης περιλαμβάνει αιρέσεις ή προθεσμίες ή

οποιοδήποτε άλλον όρο από τον οποίο εξαρτάται η ενάσκηση των δικαιωμάτων που απορρέουν από τη συμφωνία, τότε η παραγραφή και η αποσβεστική προθεσμία που έχουν ανασταλεί συνεχίζονται από την πλήρωση της αιρέσεως ή του όρου ή την παρέλευση της προθεσμίας. Τέλος, 3. οι δικονομικές προθεσμίες της παραγράφου 1 συνεχίζονται από τη σύνταξη πρακτικού μη επίτευξης συμφωνίας ή από την επίδοση δήλωσης αποχώρησης από τη διαδικασία της διαμεσολάβησης του ενός μέρους προς το άλλο και προς τον διαμεσολαβητή ή από την με οποιονδήποτε τρόπο ολοκλήρωση ή κατάργηση της διαδικασίας της διαμεσολάβησης. Στην περίπτωση επίτευξης συμφωνίας, η συνέχιση των δικονομικών προθεσμιών δικαιολογείται για αντικείμενα της δίκης που δεν καλύπτονται από τη συμφωνία των μερών.

Ε. Ο ρόλος και τα προσόντα του διαμεσολαβητή

Οι διαμεσολαβητές πρέπει να είναι: α) απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή κάτοχοι ισότιμου τίτλου σπουδών φορέα αναγνωρισμένου κύρους της αλλοδαπής, β) εκπαιδευμένοι από Φορέα Κατάρτισης διαμεσολαβητών, αναγνωρισμένο από την ΚΕΔ ή κάτοχοι τίτλου διαπίστευσης από άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και γ) διαπιστευμένοι από την ΚΕΔ (άρθρο 12) και εγγεγραμμένοι στα ακόλουθα Μητρώα που καταρτίζει και τηρεί σε ηλεκτρονική μορφή η ΚΕΔ και τα οποία αναρτώνται στον ιστότοπο του Υπουργείου Δικαιοσύνης: α) Γενικό Μητρώο Διαμεσολαβητών, στο οποίο εγγράφονται οι διαπιστευμένοι διαμεσολαβητές όλης της επικράτειας κατ' απόλυτη αλφαβητική σειρά και β) Ειδικό Μητρώο Διαμεσολαβητών, στο οποίο εγγράφονται οι διαπιστευμένοι διαμεσολαβητές που εδρεύουν στην περιφέρεια κάθε Πρωτοδικείου της επικράτειας κατ' αύξοντα αριθμό μητρώου διαπίστευσης (άρθρο 29). Το ελάχιστο περιεχόμενο του βασικού εκπαιδευτικού προγράμματος σπουδών και της εξεταστέας ύλης υποψηφίων διαμεσολαβητών απαιτεί τουλάχιστον ογδόντα (80) ώρες διδασκαλίας, από τις οποίες τουλάχιστον πενήντα (50) ώρες διά ζώσης παρακολούθησης, ενώ η μετεκπαίδευση των διαπιστευμένων διαμεσολαβητών συνίσταται στην ανά τριετία υποχρεωτική πρόσθετη εκπαίδευσή τους, ελάχιστης διάρκειας είκοσι (20) ωρών, η οποία παρέχεται από αδειοδοτημένους φορείς ή από αναγνωρισμένους φορείς της αλλοδαπής. (άρθρο 28). Η διαπίστευση των διαμεσολαβητών και η εγγραφή τους στα ανωτέρω Μητρώα γίνεται από την ΚΕΔ κατόπιν εξετάσεων, οι οποίες διενεργούνται τουλάχιστον δύο

φορές τον χρόνο από την Επιτροπή Εξετάσεων, όπως αυτή έχει οριστεί από την ΚΕΔ, είναι γραπτές και προφορικές και συμπεριλαμβάνουν αξιολόγηση σε προσομοιώσεις (άρθρο 28). Αποκλείονται της άσκησης του επαγγέλματος του διαμεσολαβητή όσοι υπηρετούν ως δημόσιοι, δημοτικοί και δικαστικοί υπάλληλοι ή υπάλληλοι νομικών προσώπων και ιδρυμάτων δημοσίου δικαίου, καθώς και οι εν ενεργεία δικαστικοί ή δημόσιοι λειτουργοί. Οι δημόσιοι υπάλληλοι και οι υπάλληλοι Ν.Π.Δ.Δ. δύνανται να δραστηριοποιούνται ως διαπιστευμένοι διαμεσολαβητές αποκλειστικά και μόνο στο πλαίσιο και για τις ανάγκες της υπηρεσίας τους. Από την ανωτέρω απαγόρευση εξαιρούνται όσοι δημόσιοι λειτουργοί παράλληλα ασκούν νομίμως ελεύθερο επάγγελμα (άρθρο 12).

Ο διαμεσολαβητής, σύμφωνα με το άρθρο 15 πρέπει να μεριμνά για την προσήκουσα διεξαγωγή της διαδικασίας διαμεσολάβησης και συγκεκριμένα, υποχρεούται να διεξάγει τη διαμεσολάβηση με βάση την αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας των μερών, να ενημερώνει τα μέρη ότι είναι ελεύθερα ανά πάσα στιγμή να αποχωρήσουν από τη διαδικασία χωρίς οποιαδήποτε αιτιολογία, κύρωση ή ποινή. Βεβαιώνεται, πριν από την έναρξη της διαδικασίας της διαμεσολάβησης, ότι τα μέρη έχουν συμφωνήσει ρητώς τους όρους και τις προϋποθέσεις για την υπαγωγή της διαφοράς τους στη διαμεσολάβηση, συμπεριλαμβανομένων ιδίως των διατάξεων που διέπουν την υποχρέωση εχεμύθειας του διαμεσολαβητή και των ίδιων και ότι κατανοούν τα χαρακτηριστικά της διαδικασίας που πρόκειται να ακολουθηθεί, καθώς και τον ρόλο του διαμεσολαβητή και όλων των συμμετεχόντων. Επίσης, λαμβάνει κάθε πρόσφορο μέτρο προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η λύση που θα εξευρεθεί για τη διευθέτηση της διαφοράς είναι προϊόν επίγνωσης και εμπεριστατωμένης συναίνεσης των μερών, καθώς επίσης και ότι τα μέρη κατανοούν τους όρους της συμφωνίας. Οφείλει να ενημερώνει τα μέρη για τον τρόπο που μπορούν να καταστήσουν τη μεταξύ τους συμφωνία εκτελεστή, όπου αυτό είναι δυνατό, ενώ μπορεί να περατώσει τη διαδικασία διαμεσολάβησης μετά από αιτιολογημένη ενημέρωση των μερών, εφόσον: α) επέρχεται διευθέτηση της διαφοράς κατά τρόπο αντίθετο με τα χρηστά ήθη ή τη δημόσια τάξη, ή β) θεωρεί ότι η συνέχιση της διαμεσολάβησης είναι απολύτως αδύνατο να οδηγήσει στη διευθέτηση της διαφοράς.

Επιπροσθέτως, ο διαμεσολαβητής υποχρεούται να ενεργεί έναντι των μερών κατά τρόπο απαλλαγμένο από προσωπικές κρίσεις, πεποιθήσεις και προκαταλήψεις και να μεριμνά για την ισότιμη συμμετοχή και διευκόλυνση όλων των μερών στο

πλαίσιο της διαδικασίας της διαμεσολάβησης. Υποχρεούται να μην αναλαμβάνει τη διενέργεια διαμεσολάβησης και, εάν έχει ήδη αναλάβει να μην τη συνεχίσει, προτού γνωστοποιήσει στα μέρη τυχόν στοιχεία ή γεγονότα που ενδέχεται να επηρεάσουν ή να δώσουν την εντύπωση ότι επηρεάζουν την αμεροληψία και την ανεξαρτησία του. Κατ' εξαίρεση, στην περίπτωση αυτή επιτρέπεται να αναλάβει καθήκοντα διαμεσολάβησης ή να εξακολουθεί να τα ασκεί μόνο με τη ρητή συγκατάθεση των μερών και εφόσον είναι βέβαιος ότι είναι σε θέση να διεξαγάγει τη διαμεσολάβηση με εγγυήσεις αμεροληψίας και ανεξαρτησίας. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση σύγκρουσης συμφερόντων, σύμφωνα με το άρθρο 14. Τέλος, δεν επιτρέπεται να κατευθύνει τα μέρη και να τους επιβάλει τη λύση που ο ίδιος προκρίνει. Δύναται να διατυπώνει την προσωπική του άποψη, η οποία δεν είναι δεσμευτική, μόνον εφόσον τα μέρη το επιθυμούν και είναι υποχρεωμένος να παραμένει ουδέτερος ως προς το αποτέλεσμα της διαμεσολάβησης (άρθρο 13).

Τα άρθρα 10 και 11 ρυθμίζουν θέματα που αφορούν στην ΚΕΔ και τις αρμοδιότητές της, το πειθαρχικό δίκαιο που διέπει τους διαμεσολαβητές καθώς και οι πειθαρχικές ποινές που μπορούν να τους επιβληθούν ορίζονται στο άρθρο 17. Επίσης, το άρθρο 18 ορίζει την αμοιβή των διαμεσολαβητών, ενώ το άρθρο 21 την υποχρέωση τους να ενημερώνουν ανά τετράμηνο την ΚΕΔ για τα πεπραγμένα τους. Τέλος, θέματα όπως οι φορείς κατάρτισης των διαμεσολαβητών, η αδειοδότησή τους και το πρόγραμμα σπουδών, η δυνατότητα εκούσιας παραίτησης και η αναστολή άσκησης των καθηκόντων διαμεσολάβησης ρυθμίζονται, επίσης, από αντίστοιχα άρθρα.

2.3. Προβληματισμοί αναφορικά με την υποχρεωτικότητα, το κόστος και την επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών

Η καινοτομία του ν. 4512/2018 ήταν η θέσπιση της υποχρεωτικής υπαγωγής στη διαμεσολάβηση για συγκεκριμένες κατηγορίες διαφορών του ιδιωτικού δικαίου. Ωστόσο, ο νομικός κόσμος δεν ήταν έτοιμος να δεχθεί κάτι τέτοιο με αποτέλεσμα να εκδηλωθούν πολλές αντιδράσεις τόσο κατά την ψήφιση του νόμου από την Επιστημονική Επιτροπή της Βουλής όσο και στη συνέχεια από την Ολομέλεια των Προέδρων των Δικηγορικών Συλλόγων της χώρας και του ΔΣ του Δικηγορικού

Συλλόγου Αθηνών. Σύμφωνα με τις ενστάσεις που διατυπώθηκαν, η θέσπιση της υποχρεωτικότητας έρχεται σε αντίθεση με τον εκούσιο χαρακτήρα της διαμεσολάβησης, στερεί από τον πολίτη το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας και άμεσης προσφυγής στο φυσικό δικαστή, ενώ η παράσταση με πληρεξούσιο δικηγόρο και η αμοιβή του διαμεσολαβητή ανεβάζουν το κόστος της διαδικασίας με αποτέλεσμα να καθίσταται δυσχερής η πρόσβαση στη δικαιοσύνη ως προς το κόστος και ως προς το χρόνο υπαγωγής της υπόθεσης στα τακτικά δικαστήρια (Κωνσταντίνκος, Ν. 2019). **Οι ανωτέρω επιφυλάξεις, με ορισμένες πάντως διαφοροποιήσεις, εκφράστηκαν και για τις ρυθμίσεις του ισχύοντος ν.4640/2019.**

Έτσι, οι δικηγορικοί σύλλογοι της χώρας αιτήθηκαν δια του Προέδρου της Ολομέλειας και του Δ.Σ.Α την σύγκληση της Διοικητικής Ολομέλειας του Αρείου Πάγου, προκειμένου να αποφανθεί με (μη δεσμευτικού χαρακτήρα) Γνωμοδότησή της για την συμβατότητα ή μη των διατάξεων του ν. 4512/2018 με το Σύνταγμα και το Ενωσιακό Δίκαιο. Ο εισηγητής, λοιπόν, επισήμανε ότι ο Ν. 4512/2018 για την υποχρεωτική διαμεσολάβηση σε ορισμένες κατηγορίες υποθέσεων αστικής φύσεως, παρά τις κάποιες ασάφειες και νομοτεχνικές ελλείψεις δεν αντιβαίνει προς τις συνταγματικές και υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1 Σ²¹, 6 παρ. 1 Ε.Σ.Δ.Α²², 47 Χ.Θ.Δ.Ε.Ε²³ και της ενωσιακής νομοθεσίας (Οδηγία 2008/52/Ε.Κ). Παρόλα αυτά, η Διοικητική Ολομέλεια του Αρείου Πάγου - με ψήφους 21 υπέρ και 18 κατά - εξέδωσε (μη δεσμευτικού χαρακτήρα) Γνωμοδότηση, με την οποία χαρακτηρίζει τη διάταξη του ν. 4512/2018 που υποχρεώνει τους πολίτες να προσφύγουν πριν από τη δικαιοσύνη στην ιδιωτική διαμεσολάβηση για την επίλυση των ιδιωτικών διαφορών τους ως αντισυνταγματική. Αντισυνταγματικό κρίθηκε και το ύψος της αμοιβής του διαμεσολαβητή (Κωνσταντίνκος, Ν., 2019, σελ. 266, 275-276).

Ωστόσο, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) κλήθηκε να ερμηνεύσει τις διατάξεις της οδηγίας 2008/52/ΕΚ περί της διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές διαφορές καθώς και τις διατάξεις της οδηγίας 2013/11 που

²¹ Βλ. άρθρο 20 παρ. 1 Σ: «Καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σ' αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή συμφέροντά του, όπως νόμος ορίζει».

²² Βλ. άρθρο 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ περί του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη και απονομής της δικαιοσύνης σε εύλογο χρόνο

²³ Βλ. άρθρο 47 ΧΘΔΕΕ: «Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου»

αφορά στην εναλλακτική επίλυση καταναλωτικών διαφορών με αφορμή την υπόθεση των *Livio Menini και Maria Antonia Rampanelli* κατά της τράπεζας *Banco Popolare* και μετά από σχετικό αίτημα του Πρωτοδικείου της Βερόνας, στο οποίο προσέφυγαν. Συγκεκριμένα, το Πρωτοδικείο της Βερόνας, βάσει του Ιταλικού Δικαίου, αποφάνθηκε ότι η προσφυγή των *Menini και Rampanelli* δεν ήταν παραδεκτή αν δεν είχαν επιχειρήσει προηγουμένως να επιλύσουν τη διαφορά τους με εξωδικαστική διαμεσολάβηση. Παράλληλα, σύμφωνα με το Ιταλικό δίκαιο, η διαδικασία της διαμεσολάβησης είναι υποχρεωτική, οι διάδικοι πρέπει να παρίστανται με δικηγόρο και δεν έχουν τη δυνατότητα να αποχωρήσουν από τη διαμεσολάβηση χωρίς εύλογη αιτία. Το Πρωτοδικείο της Βερόνας, λοιπόν, απευθύνθηκε στο ΔΕΕ προκειμένου να διαπιστωθεί η συμβατότητα των εθνικών ρυθμίσεων προς το Δίκαιο της ΕΕ (Πλεύρη, Ε.Α. 2018, σελ. 45).

Ακολούθως, το ΔΕΕ έκρινε ότι η υποχρεωτική διαμεσολάβηση πριν την προσφυγή στο Δικαστήριο είναι συμβατή με το Δίκαιο της ΕΕ, ενώ δεν είναι συμβατή η υποχρεωτική παράσταση με δικηγόρο σε διαδικασία εναλλακτικής επίλυσης καταναλωτικής διαφοράς. Τόνισε, ακόμη, ότι ο εκούσιος χαρακτήρας της διαμεσολάβησης δεν συνίσταται στην υποχρεωτικότητα, αλλά στο ότι τα μέρη έχουν την ευθύνη της διαδικασίας και μπορούν να αποχωρήσουν οποιαδήποτε στιγμή από αυτήν. Τα κράτη μέλη έχουν, άλλωστε, τη δυνατότητα να καταστήσουν υποχρεωτική την προσφυγή στη διαμεσολάβηση και τις άλλες διαδικασίες ΕΕΔ εφόσον κάτι τέτοιο δεν εμποδίζει τα μέρη να ασκήσουν το δικαίωμά τους για προσφυγή στη δικαιοσύνη. Η υποχρεωτική υπαγωγή στη διαμεσολάβηση είναι συμβατή με την αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας εφόσον: α) τα μέρη μπορούν να αποχωρήσουν οποιαδήποτε στιγμή μετά την έναρξη της διαδικασίας διαμεσολάβησης, β) δεν καθυστερεί η άσκηση ενδίκου βοηθήματος, γ) αναστέλλεται η παραγραφή και η αποσβεστική προθεσμία άσκησης των αξιώσεων και δικαιωμάτων, δ) δεν προκαλεί σημαντικά έξοδα, ε) η ηλεκτρονική οδός δεν είναι το μοναδικό μέσο πρόσβασης στη διαδικασία και στ) είναι δυνατή η λήψη προσωρινών μέτρων σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Τέλος, η αποχώρηση ενός μέρους από μια διαδικασία ΕΕΔ χωρίς εύλογη αιτία δεν πρέπει, σύμφωνα με την κρίση του ΔΕΕ, να συνεπάγεται κυρώσεις. Παρόλα αυτά, το εκάστοτε εθνικό δίκαιο δύναται να επιβάλλει κυρώσεις στα μέρη που δε συμμετέχουν στη διαδικασία χωρίς εύλογη αιτία, με την προϋπόθεση ότι μπορούν μετά την πρώτη συνάντηση με το διαμεσολαβητή να αποχωρήσουν (Πλεύρη, Ε.Α. 2018, σελ. 45-48).

Όσον αφορά στο κόστος, στο άρθρο 18 (ν. 4640/2019) με τον τίτλο «**Αμοιβή διαμεσολαβητή**» ορίζεται ότι: *αυτή προσδιορίζεται ελεύθερα με γραπτή συμφωνία του διαμεσολαβητή και των μερών, ενώ εάν δεν έχει συναφθεί γραπτή συμφωνία, η αμοιβή ορίζεται ως εξής: α) στις περιπτώσεις του άρθρου 6 (ν. 4640/2019), το επισπεύδον μέρος προκαταβάλλει στον διαμεσολαβητή ποσό πενήντα (50,00) ευρώ, ως αμοιβή για την υποχρεωτική αρχική συνεδρία. Το ποσό αυτό βαρύνει τα μέρη κατ' ισομοιρία. Σε περίπτωση που η διαφορά αχθεί ενώπιον δικαστηρίου, το μέρος της διαφοράς που δεν προσήλθε στη διαδικασία της διαμεσολάβησης, παρότι κλήθηκε νόμιμα προς τούτο σύμφωνα με το άρθρο 7 του παρόντος ή δεν κατέβαλε το ποσό που του αναλογεί για την αμοιβή του διαμεσολαβητή για την υποχρεωτική αρχική συνεδρία, καταδικάζεται σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 176 επ. Κ.Πολ.Δ. σε ολόκληρο το ποσό που κατέβαλε το επισπεύδον μέρος για την υποχρεωτική αρχική συνεδρία. Το ποσό αυτό λογίζεται ως δικαστικό έξοδο ανεξάρτητα από την έκβαση της δίκης, β) για κάθε ώρα διαμεσολάβησης μετά την υποχρεωτική αρχική συνεδρία η ελάχιστη αμοιβή ορίζεται στο ποσό των ογδόντα (80,00) ευρώ και βαρύνει τα μέρη κατ' ισομοιρία. Επομένως, η υποχρέωση του άρθρου 6 να εμφανισθούν οι αντιμαχόμενοι στην πρώτη ενημερωτική συνάντηση με το διαμεσολαβητή και να αποφασίσουν αν θα συνεχίσουν τη διαμεσολάβηση ή αν τελικά ακολουθήσουν τη δικαστική οδό δεν αυξάνει σημαντικά το κόστος ούτε καθιστά δυσχερή την άσκηση του δικαιώματος παροχής έννομης προστασίας.*

Προβληματισμοί διατυπώθηκαν, επίσης, και για την έλλειψη νομικής κατάρτισης μερίδας διαμεσολαβητών, καθώς αυτοί μπορεί να προέρχονται από διάφορους επαγγελματικούς κλάδους. Ωστόσο, παρά την ελευθερία επιλογής διαμεσολαβητή, φαίνεται ότι τα μέρη στην πράξη προτιμούν κυρίως διαμεσολαβητές που είναι δικηγόροι. Εξάλλου, βάσει του άρθρου 5 παρ. 1 (ν. 4640/2019) ακόμη κι αν δεν απευθυνθούν σε δικηγόρο, υποχρεούνται κατά τη διαδικασία της διαμεσολάβησης να παρίστανται μαζί με νομικό παραστάτη με εξαίρεση τις καταναλωτικές διαφορές και τις μικροδιαφορές (Κωνσταντίνος, Ν., 2019).

2.4. Επιμέρους είδη διαμεσολάβησης

Η διαμεσολάβηση διακρίνεται σε επιμέρους είδη, ανάλογα με το αντικείμενό της, ήτοι ανάλογα με το είδος των διαφορών που επιλύονται μέσω αυτής. Υπάρχει,

λοιπόν, η διαμεσολάβηση αστικών και εμπορικών διαφορών, η οικογενειακή διαμεσολάβηση για περιπτώσεις οικογενειακών διαφορών, η εργασιακή διαμεσολάβηση για συγκρούσεις μεταξύ συναδέλφων- εργαζομένων ή μεταξύ εργαζομένων και εργοδοτών, η σχολική διαμεσολάβηση για την επίλυση συγκρούσεων που προκύπτουν στο χώρο του σχολείου, η κοινοτική διαμεσολάβηση προς αντιμετώπιση τοπικών προβλημάτων, η διαπολιτισμική διαμεσολάβηση για προβλήματα που απορρέουν από μετανάστες και πρόσφυγες κ.ά. Η διαμεσολάβηση αποτελεί, επίσης, εργαλείο της επανορθωτικής δικαιοσύνης (restorative justice) όπως σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας (ν. 3500/2006).

A. Δικαστική μεσολάβηση

Με το άρθρο 7 του ν. 4055/2012 προστέθηκε στον ΚΠολΔ το άρθρο 214B, με το οποίο εισάγεται και ρυθμίζεται ο θεσμός της δικαστικής μεσολάβησης²⁴. Σύμφωνα, λοιπόν, με το άρθρο 214B του ΚΠολΔ ορίζεται ότι:

«1. Διαφορές ιδιωτικού δικαίου μπορούν να επιλυθούν και με προσφυγή σε δικαστική μεσολάβηση. Η προσφυγή στη δικαστική μεσολάβηση, η οποία είναι προαιρετική, μπορεί να γίνει πριν από την άσκηση της αγωγής ή και κατά τη διάρκεια της εκκρεμοδικίας. 2. Σε κάθε πρωτοδικείο και εφετείο, ορίζονται για δύο έτη με δυνατότητα ανανέωσης για ένα επιπλέον έτος, ένας ή περισσότεροι από τους υπηρετούντες προέδρους πρωτοδικών και εφετών ή από τους αρχαιότερους πρωτοδίκες και εφέτες ως μεσολαβητές μερικής ή πλήρους απασχόλησης». 3. Η δικαστική μεσολάβηση περιλαμβάνει ξεχωριστές και κοινές ακροάσεις και συζητήσεις των μερών και των πληρεξούσιων δικηγόρων τους με τον μεσολαβητή δικαστή, ο οποίος και μπορεί να απευθύνει στα μέρη μη δεσμευτικές προτάσεις επίλυσης της διαφοράς. Κάθε ενδιαφερόμενος μπορεί, μετά ή δια πληρεξουσίου δικηγόρου, να προσφεύγει στον κατά τόπον αρμόδιο δικαστή μεσολαβητή, υποβάλλοντας γραπτώς το αίτημά του. 4. Το δικαστήριο, στο οποίο είναι εκκρεμής η υπόθεση, μπορεί σε κάθε στάση της δίκης, ανάλογα με την περίπτωση και λαμβάνοντας υπόψη όλες τις περιστάσεις της υπόθεσης, να καλεί τα μέρη να προσφύγουν στη δικαστική μεσολάβηση για την επίλυση της

²⁴ Για τη δικαστική μεσολάβηση στην πολιτική δίκη, βλ. *Νικολαΐδου Θ./Ανδρουλάκης Β.*, Εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης των διαφορών στις αστικές, ποινικές και διοικητικές υποθέσεις: Η σύγχρονη πρόσληψη απονομής της δικαιοσύνης, στο έργο: *Η δικαιοσύνη στην Ελλάδα. Προτάσεις για ένα σύγχρονο δικαστικό σύστημα*, 2019, σελ.199-203.

διαφοράς τους και ταυτόχρονα, αν συμφωνούν τα μέρη, να αναβάλει την εκδίκαση της υπόθεσης σε σύντομη δικάσιμο και πάντως όχι πέραν του εξαμήνου. 5. Αν τα μέρη καταλήξουν σε συμφωνία, συντάσσεται πρακτικό μεσολάβησης. Το πρακτικό υπογράφεται από τον μεσολαβητή, τα μέρη και τους πληρεξουσίους δικηγόρους τους και το πρωτότυπό του κατατίθεται στη γραμματεία του πρωτοδικείου, όπου διεξήχθη η μεσολάβηση. Κατά την κατάθεση, ο ενδιαφερόμενος υποβάλλει παράβολο υπέρ του Δημοσίου, το ύψος και η αναπροσαρμογή του οποίου καθορίζονται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Από την κατάθεση στη γραμματεία του πρωτοδικείου, το πρακτικό μεσολάβησης, εφόσον περιέχει συμφωνία των μερών για ύπαρξη αξίωσης, αποτελεί εκτελεστό τίτλο σύμφωνα με το άρθρο 904 παράγραφος 2 εδ. γ' Κ.Πολ.Δ. 6. Η μεσολάβηση πρέπει να διεξάγεται κατά τρόπο που να μην παραβιάζει το απόρρητο αυτής, εκτός αν τα μέρη συμφωνήσουν άλλως. Πριν από την έναρξη της διαδικασίας, όλοι οι συμμετέχοντες δεσμεύονται εγγράφως να τηρήσουν το απόρρητο της διαδικασίας».

Στην περίπτωση της δικαστικής μεσολάβησης, ο τρίτος που επικουρεί τα μέρη στην εξεύρεση λύσης για τη διαφορά τους είναι δικαστής στον οποίο έχει ανατεθεί από τον νόμο η εν λόγω αρμοδιότητα.

Όπως προκύπτει από τις διατάξεις του άρθρου, το μέρος που ενδιαφέρεται να προσφύγει στη δικαστική μεσολάβηση πρέπει να υποβάλλει αίτηση στον κατά τόπο αρμόδιο δικαστή είτε κατά τη διάρκεια της εκκρεμοδικίας είτε πριν ασκήσει το ένδικο βοήθημα, ενώ η διαδικασία μπορεί να εφαρμοσθεί και ενώπιον του Εφετείου. Ο ενδιαφερόμενος κοινοποιεί στο δικαστή μεσολαβητή τα στοιχεία του άλλου μέρους και εκθέτει συνοπτικά τη μεταξύ τους διαφορά. Στη συνέχεια, ορίζονται ημερομηνίες χωριστών συναντήσεων με τα μέρη και τους πληρεξουσίους δικηγόρους τους, ώστε να ενημερωθούν από το διαμεσολαβητή για τη διαδικασία και να εκθέσουν τις απόψεις τους και, ακολούθως, ορίζεται μία κοινή συνάντηση με σκοπό την εξεύρεση λύσης που να ικανοποιεί και τις δύο πλευρές. Ο δικαστής μπορεί να απευθύνει στους διαδίκους μη δεσμευτικές προτάσεις επίλυσης της διαφοράς, γεγονός που διαφοροποιεί τη δικαστική μεσολάβηση από το μοντέλο διαμεσολάβησης που ακολουθείται στην Ελλάδα ή ακόμα και να παραπέμψει την υπόθεση σε άλλο δικαστή μεσολαβητή που υπηρετεί στο ίδιο δικαστήριο. Εάν τα μέρη καταλήξουν σε συμφωνία, οι πληρεξούσιοι δικηγόροι τους συντάσσουν το πρακτικό το οποίο υπογράφεται από αυτούς, το δικαστή και από τα μέρη. Το πρωτότυπο κατατίθεται

στη γραμματεία του Πρωτοδικείου και εάν περιέχει συμφωνία για ύπαρξη αξίωσης, αποτελεί τίτλο εκτελεστό, γεγονός που σημαίνει ότι σε περίπτωση μη συμμόρφωσης του οφειλέτη, ο δανειστής μπορεί να προχωρήσει σε αναγκαστική εκτέλεση προς ικανοποίηση της απαίτησής του (Ανδρουλάκης, Β. 2019 και Κωνσταντινάκος, Ν. 2019).

Τα πλεονεκτήματα της δικαστικής μεσολάβησης είναι σημαντικά αφού πρόκειται για μία διαδικασία ταχύτερη σε σύγκριση με τις χρονοβόρες δικαστικές διαδικασίες, που περιλαμβάνουν καθυστέρηση για τον ορισμό της δικασίμου, αναβολές, αναμονή για την έκδοση οριστικής απόφασης, άσκηση ενδίκων μέσων κ.α. Τούτο γίνεται καλύτερα αντιληπτό λαμβάνοντας υπόψη, ότι η μέση χρονική διάρκεια της δικαστικής μεσολάβησης από την ημερομηνία κατάθεσης της αίτησης έως την ολοκλήρωσή της υπολογίζεται σε ένα (1) μήνα. Παράλληλα, είναι διαδικασία πολύ οικονομικότερη σε σχέση με τη δίκη, όπου είναι δύσκολο να υπολογισθεί η δικαστική δαπάνη και οι απαιτούμενες αμοιβές δικηγόρου καθώς είναι άγνωστο αν εξαντληθούν τα ένδικα μέσα. Επίσης, τα μέρη έχουν τη δυνατότητα με την καθοδήγηση του δικαστή μεσολαβητή (ομοίως δε και στην περίπτωση της διαμεσολάβησης) να καταλήξουν τα ίδια στη λύση της διαφοράς τους, λύση η οποία ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τις απαιτήσεις τους, με πολλές δυνατότητες ευελιξίας και διάπλασης ως προς τη μορφή και το περιεχόμενο της χωρίς αυστηρή προσήλωση στο γράμμα του νόμου. Με τον τρόπο αυτό, αποφεύγεται η διαιώνιση της αντιδικίας και μπορεί να επιτευχθεί και η συμφιλίωση των μερών σε αντίθεση με τη δικαστική διαμάχη, η οποία δημιουργεί οξύτητα στις σχέσεις των αντιδίκων ενώ συχνά προκαλεί και άλλες παράπλευρες διαφορές και δίκες οι οποίες μπορεί να είναι αστικές ή/και ποινικές. Σημειώνεται ότι ο μεσολαβητής δικαστής δεν αμείβεται από τα μέρη.

Επιπρόσθετα, πρόκειται για διαδικασία απόρρητη και εμπιστευτική καθώς αποφεύγεται η δημοσιότητα και τα στοιχεία, αναφορές, δηλώσεις, προσφορές που γίνονται στο πλαίσιο της δικαστικής μεσολάβησης (όπως και της διαμεσολάβησης) δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αποδεικτικά στοιχεία στο δικαστήριο. Τέλος, είναι διαδικασία αποτελεσματική καθώς σε περίπτωση επιτυχούς έκβασης, το πρακτικό συνιστά τίτλο εκτελεστό που δεν προσβάλλεται με ένδικα μέσα, ενώ σε περίπτωση μη αίσιας έκβασης, τα μέρη μπορούν να αποχωρήσουν όποτε το επιθυμούν από τη διαδικασία και να επιλυθεί εν τέλει η διαφορά τους από τακτικό δικαστήριο (Μάμαλη, Ι.).

Ο θεσμός της δικαστικής μεσολάβησης μπορεί να συμβάλλει τα μέγιστα στην προσπάθεια για την επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης στη χώρα. Βεβαίως, για να λειτουργήσει με επιτυχία ο θεσμός απαιτείται κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή, εκπαιδευμένοι δικαστές (και) στη δικαστική μεσολάβηση και εξειδικευμένοι δικαστικοί υπάλληλοι.

Ως γενικότερη επισήμανση σημειώνεται τόσο για την περίπτωση της διαμεσολάβησης όσο και της δικαστικής μεσολάβησης, ότι οι δικηγόροι θα πρέπει να παραμερίσουν τις επιφυλάξεις τους και να κατανοήσουν ότι δε χάνουν δικηγορική ύλη, αφού τα μέρη παρίστανται κατά τη διαδικασία με πληρεξούσιο δικηγόρο, ενώ παράλληλα στη διαμεσολάβηση εισπράττουν ταχύτερα και πιο άμεσα την αμοιβή τους σε σύγκριση με τις δικαστικές διαδικασίες. Οι δικαστές, τέλος, δεν πρέπει να αντιμετωπίζουν το θεσμό “ανταγωνιστικά”, αλλά ως έναν τρόπο ταχύτερης και ειρηνικής επίλυσης των διαφορών και αποσυμφόρησης των δικαστηρίων, η οποία με τη σειρά της θα οδηγήσει σε ελάφρυνσή τους από το μεγάλο αριθμό των υποθέσεων που επιφέρουν μεγάλο φόρτο εργασίας για τους ίδιους και ταυτόχρονα μειώνουν την απόδοσή τους και την ποιότητα στην απονομή της δικαιοσύνης (Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων, 2017).

B. Οικογενειακή διαμεσολάβηση

Η οικογενειακή διαμεσολάβηση αφορά στην επίλυση των οικογενειακών διαφορών. Με την ψήφιση του ν. 4640/2019 κατέστη, πλέον, υποχρεωτική από την 15^η Ιανουαρίου 2020 η αρχική συνεδρία σε συγκεκριμένες υποθέσεις οικογενειακής φύσεως.

Συγκεκριμένα, με την οικογενειακή διαμεσολάβηση επιλύονται θέματα όπως ο καθορισμός, η μείωση ή η αύξηση της συνεισφοράς του καθενός από τους συζύγους στις ανάγκες της οικογένειας, η διατροφή που οφείλεται λόγω γάμου, διαζυγίου ή συγγένειας, οι δαπάνες τοκετού και η διατροφή της άγαμης μητέρας, καθώς και η διατροφή της μητέρας από την κληρονομική μερίδα που έχει επαχθεί στο τέκνο που αυτή κυοφορεί. Επίσης, η άσκηση της γονικής μέριμνας αναφορικά με το τέκνο κατά τη διάρκεια του γάμου και σε περίπτωση διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου ή όταν πρόκειται για τέκνο χωρίς γάμο, η διαφωνία των γονέων κατά την κοινή

άσκηση από αυτούς της γονικής τους μέριμνας, καθώς και η επικοινωνία των γονέων και των λοιπών ανιόντων με το τέκνο, η ρύθμιση της χρήσης της οικογενειακής στέγης και η κατανομή των κινητών μεταξύ συζύγων καθώς και κάθε άλλη περιουσιακή διαφορά, που απορρέει από τη σχέση των συζύγων, ή των γονέων και τέκνων²⁵.

Τα πλεονεκτήματα της οικογενειακής διαμεσολάβησης είναι αδιαμφισβήτητα αφού οι συμμετέχοντες επιλέγουν οι ίδιοι τις λύσεις και η διαδικασία είναι απόλυτα εμπιστευτική, συντομότερη και πιο οικονομική σε σχέση με την προσφυγή στη δικαστική οδό. Περαιτέρω, το σημαντικότερο, ίσως, πλεονέκτημα είναι το γεγονός ότι προστατεύεται η ψυχική υγεία των παιδιών αλλά και των συζύγων/γονέων, καθώς αποκαθίστανται οι μεταξύ τους σχέσεις και διατηρείται η επικοινωνία τους προς όφελος των παιδιών τους.

Γ. Εργασιακή διαμεσολάβηση

Οι συγκρούσεις και διαφωνίες που προκύπτουν στο χώρο εργασίας είτε μεταξύ συναδέλφων- εργαζομένων είτε μεταξύ εργαζομένων και εργοδοτών μπορούν να επιλυθούν αποτελεσματικά με την εργασιακή διαμεσολάβηση. Ο διαμεσολαβητής σ' αυτή την περίπτωση μπορεί να είναι κάποιος υπάλληλος της επιχείρησης κατάλληλα εκπαιδευμένος, όταν αυτό το επιβάλλει ή το επιτρέπει το μέγεθός της και ο όγκος των θεμάτων που προκύπτουν. Διαφορετικά υπάρχει η δυνατότητα της χρήσης ενός «εξωτερικού» διαπιστευμένου διαμεσολαβητή, ο οποίος μπορεί να αναλάβει και την επίλυση των υπόλοιπων διαφορών της επιχείρησης με πελάτες, προμηθευτές κ.λπ., ώστε να μην απασχολούν τα δικαστήρια²⁶.

Δ. Σχολική διαμεσολάβηση

Η σχολική διαμεσολάβηση αφορά στη διαμεσολάβηση μεταξύ συνομηλίκων. Πιο συγκεκριμένα, είναι μια μορφή κοινωνικής διαμεσολάβησης, η οποία εντάσσεται

²⁵ Βλ. <https://lawnet.gr>, «Ν. 4640/2019 Διαμεσολάβηση: Η Υποχρεωτική Αρχική Συνεδρία»

²⁶ Βλ. <https://www.opemed.gr/>

στο πλαίσιο της επανορθωτικής δικαιοσύνης, πραγματοποιείται μέσα στη σχολική κοινότητα και στοχεύει στην επίλυση διαφορών αντικαθιστώντας παραδοσιακές πειθαρχικές και τιμωρητικές πρακτικές. Εστιάζει στην πράξη και στο πώς είναι εφικτό να επανορθωθούν οι βλάβες, στην αποφυγή του στιγματισμού του δράστη, στην ένταξή του στη σχολική κοινότητα και στη μείωση της υποτροπής του. Ο θεσμός εφαρμόζεται στις ΗΠΑ από το έτος 1980 με αρκετά θετικά αποτελέσματα κυρίως όσον αφορά στον περιορισμό της σχολικής βίας. Στην Ελλάδα άρχισε να εφαρμόζεται από το έτος 2000 και μετά.

Προκειμένου να εφαρμοστεί ένα πρόγραμμα διαμεσολάβησης σε ένα σχολείο, θα πρέπει αρχικά να συζητηθεί το θέμα στον σύλλογο διδασκόντων και να γίνουν αποδεκτές οι βασικές αρχές της διαμεσολάβησης. Έπειτα, θα πρέπει να ορισθούν κάποιοι εκπαιδευτικοί ως υπεύθυνοι που θα αναλάβουν, οι οποίοι αφού εκπαιδευθούν οι ίδιοι, εισηγούνται τον τρόπο υλοποίησης της διαδικασίας. Η διαμεσολάβηση εφαρμόζεται στο σχολείο με διαμεσολαβητή, που συνήθως είναι μαθητής, και έχει εκπαιδευτεί στη σχολική διαμεσολάβηση. Η διαδικασία που ακολουθείται έχει ως εξής: οι μαθητές που εμπλέκονται σε μια σύγκρουση μετέχουν σε συνεδρία με έναν διαμεσολαβητή. Ο διαμεσολαβητής απευθυνόμενος στη μια πλευρά υποβάλλει ερωτήσεις σε σχέση με τη διαφορά και η έτερη πλευρά ακούει προσεχτικά χωρίς να διακόπτει. Μετά ο διαμεσολαβητής επαναλαμβάνει ότι ειπώθηκε, ανεξάρτητα εάν συμφωνεί ή όχι. Ακολουθώντας, αντιστρέφονται οι ρόλοι. Οι δύο αντιμαχόμενες πλευρές εκφράζουν τα συναισθήματά τους. Ο διαμεσολαβητής συνοψίζει τονίζοντας τα κοινά σημεία και τις διαφορές στην υπόθεση και με θετικό τρόπο βοηθάει και τις δύο πλευρές να κατανοήσουν τη σύγκρουση. Στη συνέχεια ζητείται από κάθε πλευρά να προτείνει τρόπους επίλυσης για τη σύγκρουση, ώστε να συμφωνήσουν σε μια εναλλακτική λύση. Η διαδικασία της σχολικής διαμεσολάβησης διαδραματίζει παιδαγωγικό ρόλο στους μαθητές με «παραβατική» συμπεριφορά, διότι τους δίνεται η δυνατότητα να συνειδητοποιήσουν άμεσα τις συνέπειες των πράξεών τους τόσο προς το θύμα όσο και γενικότερα. Σημαντική προϋπόθεση της σχολικής διαμεσολάβησης είναι από την πλευρά του δράστη η παραδοχή της πράξης του, και κυρίως ορισμένων βασικών σημείων που προκάλεσαν την πράξη προς το θύμα. Το γεγονός αυτό αναδεικνύει ότι ο μαθητής έρχεται αντιμέτωπος με τις πράξεις του και δεν μπορεί να καταφύγει στην άρνηση της ευθύνης ή στην απόρριψη όσων του επιρρίπτονται (Τριαντάρη, Σ. 2018-2019). Η σχολική διαμεσολάβηση μπορεί να συμβάλλει στη

σταδιακή αλλαγή της νοοτροπίας, στη διαφορετική αντιμετώπιση της σύγκρουσης, στην καλλιέργεια της κουλτούρας της συναίνεσης ήδη από το σχολικό περιβάλλον και στην καθιέρωση της διαμεσολάβησης ως ενός αξιόπιστου και αποτελεσματικού τρόπου επίλυσης των διαφορών.

Ε. Κοινοτική διαμεσολάβηση

Η κοινοτική διαμεσολάβηση λειτουργεί εδώ και πολλά χρόνια στο εξωτερικό. Είναι μια διαδικασία στην οποία ο διάλογος ανάμεσα στα εμπλεκόμενα μέρη συντονίζεται από το διαμεσολαβητή, με απώτερο στόχο τα αντίπαλα μέρη να επικοινωνήσουν μεταξύ τους, να κατανοήσουν ο ένας τις θέσεις και τις απόψεις του άλλου, ώστε να οδηγηθούν στη λήψη κοινών αποφάσεων. Η κοινοτική διαμεσολάβηση εξασφαλίζει την πρόσβαση των μελών μιας κοινότητας (π.χ. σχολείο, Δήμος, πολυκατοικία) σε υπηρεσίες που βοηθούν στην επίλυση των διαφορών, λαμβάνει χώρα σε κατάλληλα διαμορφωμένους χώρους, τους οποίους παρέχει η κοινότητα και ακολουθεί τους κανόνες της διαμεσολάβησης, δηλαδή εμπιστευτικότητα, εχεμύθεια, ουδετερότητα, διευκόλυνση διαλόγου και αποφυγή επιλογής λύσεων από το διαμεσολαβητή (Τριαντάρη, Σ. 2018, σελ. 71).

ΣΤ. Διαπολιτισμική μεσολάβηση

Σήμερα περισσότερο από κάθε άλλη φορά καθίσταται επιτακτική η ανάγκη της αποτελεσματικής διαπολιτισμικής επικοινωνίας, καθώς ένας μεγάλος αριθμός προσφύγων και μεταναστών εγκαθίστανται στη χώρα, οι οποίοι προσπαθούν να προσαρμοστούν και να επικοινωνήσουν, ώστε να μπορέσουν να καλύψουν τις βασικές τους ανάγκες αλλά και να χρησιμοποιήσουν τα δικαιώματά τους. Παράλληλα, το κράτος προσπαθεί να λειτουργήσει δημοκρατικά και σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή νομοθεσία η οποία το δεσμεύει λαμβάνοντας μέτρα που αποβλέπουν στην εξασφάλιση της ορθής επικοινωνίας μεταξύ προσφύγων και μεταναστών και του ελληνικού κράτους. Στο πλαίσιο αυτό, εμφανίστηκε τα τελευταία χρόνια η ιδιότητα του «*Διαπολιτισμικού Μεσολαβητή*» ή «*Κοινοτικού Διερμηνέα*». Ο όρος διαπολιτισμικός μεσολαβητής εισήλθε στην ορολογία της διερμηνείας τα τελευταία επτά χρόνια. Αποτελεί μετάφραση στα ελληνικά του όρου “*intercultural mediator*”

και αφορά σε άτομα που βοηθούν τους μετανάστες και πρόσφυγες στην επικοινωνία τους με τις δημόσιες υπηρεσίες. Αποστολή του κοινοτικού διερμηνέα/διαμεσολαβητή είναι να παρεμβαίνει για να προλαμβάνει ή να βοηθά στην επίλυση συγκρούσεων ή παρεξηγήσεων λόγω διαπολιτισμικών διαφορών, χωρίς να μεροληπτεί ή να εκφράζει έμμεσα τις πεποιθήσεις του (Τριαντάρη, Σ. 2018-2019).

Η διαπολιτισμική μεσολάβηση, επομένως, είναι μια μορφή μεταφραστικής παρέμβασης, η οποία λαμβάνει υπόψη τις πολιτισμικές διαφορές κατά τη διάρκεια της επικοινωνίας μεταξύ ανθρώπων που προέρχονται από διαφορετικούς πολιτισμούς ή μεταξύ ανθρώπων που διαφέρουν ως προς το φύλο, τη θρησκεία, τη γλώσσα, την ηλικία, την εθνικότητα και το γενετήσιο προσανατολισμό. Η διαδικασία της διαμεσολάβησης λαμβάνει χώρα μεταξύ μεταναστών/προσφύγων και κοινωνικών ομάδων, μεταξύ φιλανθρωπικών ή/και μη κυβερνητικών οργανώσεων και μεταναστών/προσφύγων καθώς και μεταξύ μεταναστών/προσφύγων και δημοσίων υπηρεσιών ή ιδιωτικών φορέων στη χώρα υποδοχής (Τριαντάρη, Σ. 2018 και Katan, David 2013).

Τα άτομα που ασχολούνται με το ως άνω έργο πρέπει αφενός να διαθέτουν ιδιαίτερες δεξιότητες και ικανότητες αλλά και να κατανοούν τη διαφορετικότητα, ώστε να μπορούν αφενός να προλαμβάνουν και να επιλύουν συγκρούσεις λόγω πολιτισμικών διαφορών και αφετέρου να υποστηρίζουν τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και να διασφαλίζουν τον σεβασμό στη διαφορετικότητα και στα ανθρώπινα δικαιώματά. Το έτος 2016 στην Ελλάδα διεξήχθη μια έρευνα, από την οποία προέκυψε ότι στην χώρα προσφέρονται ελάχιστα και πολύ σύντομα προγράμματα εκπαίδευσης στο πλαίσιο ΜΚΟ και δεν προέρχονται από επίσημους εκπαιδευτικούς φορείς, με αποτέλεσμα όσοι απασχολούνται ως κοινοτικοί διερμηνείς/διαπολιτισμικοί μεσολαβητές να μην είναι εξειδικευμένα καταρτισμένοι. Μέχρι τον Σεπτέμβρη του 2016, μάλιστα, δεν υπήρχε σχετική επαγγελματική ένωση. Πλέον υπάρχει η νεοσύστατη Ελληνική Ένωση Διερμηνέων-Μεταφραστών-Διαπολιτισμικών Μεσολαβητών Σπάνιων Γλωσσών (Τριαντάρη, Σ. 2018 – 2019).

Z. Διαμεσολάβηση στο ν. 3500/2006 περί ενδοοικογενειακής βίας

Ο θεσμός της ποινικής διαμεσολάβησης (διαμεσολάβηση στην ποινική δίκη) δεν σχετίζεται με τη διαμεσολάβηση αστικών ή εμπορικών διαφορών και προβλέπεται στον ν.3500/2006²⁷ (ΦΕΚ Α΄ 232) περί ενδοοικογενειακής βίας, ο οποίος θεσπίστηκε προκειμένου να συμμορφωθεί η χώρα μας με την απόφαση 36 του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 15^{ης} Μαρτίου 2001. Στο άρθρο 11 του ως άνω νόμου περιγράφονται οι προϋποθέσεις υπαγωγής στην ποινική διαμεσολάβηση ως εξής: *«1. Στα πλημμελήματα ενδοοικογενειακής βίας ο αρμόδιος για την άσκηση ποινικής δίωξης εισαγγελέας διερευνά τη δυνατότητα διαμεσολάβησης κατά τη διαδικασία των επόμενων άρθρων. 2. Προϋπόθεση για την έναρξη της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης είναι η υποβολή ανεπιφύλακτης δήλωσης εκ μέρους του προσώπου στο οποίο αποδίδεται η τέλεση του εγκλήματος, ότι είναι πρόθυμο σωρευτικά: α) να υποσχεθεί ότι δεν θα τελέσει στο μέλλον οποιαδήποτε πράξη ενδοοικογενειακής βίας (λόγος τιμής) και ότι, σε περίπτωση συνοίκησης, δέχεται να μείνει εκτός οικογενειακής κατοικίας για εύλογο χρονικό διάστημα, εάν το προτείνει το θύμα. Για την υπόσχεση αυτή συντάσσεται έκθεση κατά τα άρθρα 148 επ. του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, β) να παρακολουθήσει ειδικό συμβουλευτικό - θεραπευτικό πρόγραμμα για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας σε δημόσιο φορέα, σε όποιον τόπο και για όσο χρονικό διάστημα κρίνεται τούτο αναγκαίο από τους αρμόδιους θεραπευτές. Ο υπεύθυνος του προγράμματος πιστοποιεί την ολοκλήρωση της παρακολούθησής του. Το σχετικό πιστοποιητικό επισυνάπτεται στο φάκελο της δικογραφίας. Αναφέρονται δε σε αυτό, αναλυτικά, το αντικείμενο του συμβουλευτικού - θεραπευτικού προγράμματος και ο αριθμός των συνεδριών που παρακολούθησε ο ενδιαφερόμενος, γ) να άρει ή να αποκαταστήσει, εφόσον είναι δυνατόν, αμέσως τις συνέπειες που προκλήθηκαν από την πράξη και να καταβάλει εύλογη χρηματική ικανοποίηση στον παθόντα. 3. Αν το θύμα της ενδοοικογενειακής βίας είναι ανήλικος, η ποινική διαμεσολάβηση ενεργείται υπέρ αυτού και από κοινού από τον κατά τόπον αρμόδιο εισαγγελέα ανηλίκων και τον ασκούντα την επιμέλεια, εφόσον αυτός δεν είναι*

²⁷ Για τη διαμεσολάβηση στον ν.3500/2006 περί ενδοοικογενειακής βίας, βλ. *Νικολαΐδου Θ./Ανδρουλάκης Β.*, Εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης των διαφορών στις αστικές, ποινικές και διοικητικές υποθέσεις: Η σύγχρονη πρόσληψη απονομής της δικαιοσύνης, στο έργο: Η δικαιοσύνη στην Ελλάδα. Προτάσεις για ένα σύγχρονο δικαστικό σύστημα, 2019, σελ.210-214.

το ίδιο πρόσωπο με τον φερόμενο ως δράστη του εγκλήματος. Αν δεν υπάρξει ομοφωνία, η διαμεσολάβηση δεν είναι δυνατή. Ο ανήλικος που έχει συμπληρώσει το δέκατο τέταρτο έτος της ηλικίας του μπορεί, εφόσον το επιθυμεί, να παρίσταται κατ' αυτήν και να ακούγεται. Τα πρόσωπα του πρώτου εδαφίου αντιπροσωπεύουν τον ανήλικο στη διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης και για τις αστικές αξιώσεις.

4. Οι σχετικές με την ποινική διαμεσολάβηση διατάξεις του παρόντος νόμου δεν εφαρμόζονται, αν ο φερόμενος ως δράστης της πράξεως ενδοοικογενειακής βίας είναι επίτροπος, δικαστικός συμπαραστάτης ή ανάδοχος γονέας του ανηλίκου».

Ο εισαγγελέας μπορεί να διατάξει τη διενέργεια ιατρικής πραγματογνωμοσύνης στο θύμα, να εξετάσει κάθε μάρτυρα, που προτείνεται, καθώς και τα πρόσωπα της οικογένειας αλλά και να καλέσει το φερόμενο ως δράστη να παράσχει εξηγήσεις. Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης του δράστη ή αν δεν απαντήσει καθόλου, κινείται η ποινική διαδικασία κατά τις διατάξεις του ΚΠοινΔ. Αν η απάντηση είναι θετική, ο εισαγγελέας ενημερώνει σχετικά τον παθόντα ή τον συνήγορό του και, αν υποβληθεί κάποιο αίτημα, παρέχεται στον παθόντα προθεσμία το πολύ τριών ημερών για να δηλώσει αν δέχεται τη διαμεσολάβηση. Το αίτημα για την έναρξη της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης μπορεί να υποβληθεί στον εισαγγελέα και από τους συνηγόρους των διαδίκων. Στη συνέχεια, ο εισαγγελέας θέτει με διάταξή του τη δικογραφία σε ειδικό αρχείο της εισαγγελίας. Η άρνηση ενός εκ των διαδίκων να δεχθεί την ποινική διαμεσολάβηση ή η αποτυχία ολοκλήρωσής της για οποιοδήποτε λόγο, δεν συνεπάγονται καμία συνέπεια σε βάρος τους στην ποινική δίκη που θα ακολουθήσει.

Ο Εισαγγελέας εκδίδει σχετική διάταξη, που καταχωρείται στο δελτίο ποινικού μητρώου. Η διαδικασία ολοκληρώνεται επιτυχώς εφόσον ο δράστης συμμορφωθεί με τους όρους της ποινικής διαμεσολάβησης (π.χ. η παρακολούθηση θεραπευτικού προγράμματος και η υλική αποζημίωση του θύματος) για χρονικό διάστημα τριών ετών. Ενώ στην περίπτωση μη συμμόρφωσής του δράστη με τους όρους της ποινικής διαμεσολάβησης, η διαδικασία διακόπτεται και ο εισαγγελέας υποχρεούται να ανασύρει τη δικογραφία από το ειδικό αρχείο και να ξεκινήσει η ποινική διαδικασία, χωρίς να επιτρέπεται, πλέον, η υποβολή νέου αιτήματος για ποινική διαμεσολάβηση.

Τα πλεονεκτήματα της ποινικής διαμεσολάβησης είναι κατά κύριο λόγο τα θετικά αποτελέσματα που έχει για την οικογένεια η διαδικασία και κυρίως η παρακολούθηση από το φερόμενο ως δράστη ενός προγράμματος διαχείρισης θυμού. Ο δημόσιος φορέας που είναι υπεύθυνος για τα θεραπευτικά προγράμματα των δραστών είναι το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ). Το πρόγραμμα υλοποιείται σε Αττική (Αθήνα και Πειραιά) και Θεσσαλονίκη και η παραπομπή, όπως προβλέπει το άρθρο 11 του νόμου, γίνεται από τις κατά τόπους Εισαγγελίες Πρωτοδικών. Παράλληλα, με την ποινική διαμεσολάβηση επιταχύνεται η απονομή δικαιοσύνης και επιτυγχάνεται η άμεση ικανοποίηση του θύματος, αποφορτίζεται η ένταση μεταξύ των μελών της οικογένειας, σταματούν οι ενδοοικογενειακές συγκρούσεις, αποφεύγεται η έκθεση της οικογένειας στα δικαστήρια καθώς και η «δευτερογενής θυματοποίηση» του παθόντος (Ανδρουλάκης, Β. 2019). Η αποτελεσματική εφαρμογή της ποινικής διαμεσολάβησης προϋποθέτει βεβαίως καλή διασύνδεση όλων των εμπλεκόμενων υπηρεσιών ή αρχών καθώς και σχετική επιμόρφωση των εμπλεκόμενων λειτουργών.

Κεφάλαιο τρίτο

Η εφαρμογή του θεσμού της διαμεσολάβησης εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης

3.1. Η διαμεσολάβηση σε χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η διαμεσολάβηση εφαρμόζεται παγκοσμίως σε πληθώρα διαφορών και σε διαφορετικούς τομείς δικαίου (αστικές και εμπορικές υποθέσεις, ποινικές υποθέσεις, εργατικές διαφορές, διαφορές διοικητικής φύσεως κ.α.). Το αυξανόμενο ενδιαφέρον για το θεσμό της διαμεσολάβησης δεν είναι τυχαίο. Περίπου ογδόντα (80) χώρες έχουν θεσπίσει νόμους και ταυτόχρονα συστάθηκαν διεθνείς οργανισμοί, οι οποίοι προσφέρουν υπηρεσίες διαμεσολάβησης με σκοπό να προωθήσουν το θεσμό και να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις των διαδικών, παρακάμπτοντας τις δυσλειτουργίες που χαρακτηρίζουν τα δικαστικά συστήματα διεθνώς²⁸.

Όπως είναι γνωστό, οι δικαστικές διαδικασίες είναι εξαιρετικά δαπανηρές και πολύπλοκες ενώ ο αριθμός των εκκρεμών υποθέσεων είναι πολύ μεγάλος στις περισσότερες χώρες του κόσμου. Επί παραδείγματι, στην Ινδία ο κάθε δικαστής είναι χρεωμένος κατά μέσο όρο με 2.147 υποθέσεις προς έκδοση απόφασης, με το συνολικό αριθμό των εκκρεμών υποθέσεων στα δικαστήρια της χώρας να ανέρχεται στις 31.280.000, οι οποίες δε μπορούν να εκδικαστούν πριν το έτος 2330, αν τα δικαστήρια συνεχίσουν να λειτουργούν με τον ίδιο ρυθμό που λειτουργούν μέχρι σήμερα. Στην Κίνα το 2012 εκκρεμούσαν στα δικαστήρια περισσότερες από 200.000 υποθέσεις, στο Χονγκ Κονγκ και τις υπόλοιπες χώρες της Ασίας και του Ειρηνικού ο αριθμός των προς εκδίκαση υποθέσεων είναι πάντα πολύ μεγάλος και στη Νιγηρία για να τελεσιδικήσει μια υπόθεση απαιτούνται 10 με 15 χρόνια. Παράλληλα, στη Νότια Αφρική τα έτη 1996-1998 εκκρεμούσαν 115.584 υποθέσεις και το 2004-2005 128.000, από τις οποίες μόνο το 62% εκδικάστηκε αυτά τα χρόνια ενώ στις Ηνωμένες Πολιτείες και τις υπόλοιπες χώρες της Αμερικής ο αριθμός των εκκρεμών υποθέσεων είναι μεγαλύτερος απ' ό,τι είναι στις ευρωπαϊκές χώρες (Tang Houzhi, 2016).

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα ανωτέρω, όλο και περισσότεροι άνθρωποι ανά τον κόσμο χρησιμοποιούν τη διαμεσολάβηση για να ρυθμίσουν τις διαφορές τους. 1)

²⁸Βλ. <http://revista.sangregorio.edu.ec/index.php/REVISTASANGREGORIO/article/view/918/26-Korobko2>

Στην Κίνα θεσπίστηκε ο νόμος για τη διαμεσολάβηση (People's Mediation Law) και δημοσιεύθηκαν πάνω από εβδομήντα (70) κανονισμοί προκειμένου να προωθηθεί ο θεσμός και η χρήση του. Το Ανώτατο Δικαστήριο δίνει προτεραιότητα στο θεσμό και συνδυάζει τη δίκη με τη διαμεσολάβηση στις πολιτικές υποθέσεις (Tang Houzhi, 2016). Σήμερα στην Κίνα εφαρμόζονται πέντε τύποι διαμεσολάβησης, η αστική (People's Mediation ή Civil Mediation) που εφαρμόζεται από ιδιώτες διαμεσολαβητές, οι οποίοι αριθμούν πάνω από τέσσερα εκατομμύρια, πολλοί περισσότεροι από τους δικαστές και τους δικηγόρους. Η δικαστική διαμεσολάβηση (Judicial Mediation) γίνεται από δικαστές συνήθως πριν τη δίκη. Σε πολλές υποθέσεις οι δικαστές είναι υποχρεωμένοι να επιχειρήσουν τη διαμεσολάβηση και αν τα μέρη απορρίψουν τη διαδικασία ή δεν καταλήξουν σε συμφωνία, η υπόθεση οδηγείται στο δικαστήριο και δικάζεται από τον ίδιο δικαστή. Το 30% - 40% των εκκρεμών υποθέσεων στα δικαστήρια διεκπεραιώνεται με τη διαμεσολάβηση. Η διοικητική διαμεσολάβηση (Administrative Mediation), η οποία εκτελείται από κυβερνητικούς αξιωματούχους, η διαιτητική διαμεσολάβηση (Arbitral Mediation) που διεξάγεται από διαιτητικούς οργανισμούς και η βιομηχανική διαμεσολάβηση (Industry Mediation) που γίνεται από οργανισμούς μέσα σε μια συγκεκριμένη βιομηχανία. Τα τελευταία χρόνια προωθήθηκαν πέντε αλλαγές όσον αφορά στη λειτουργία του θεσμού, ώστε να ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες της σύγχρονης Κινέζικης κοινωνίας. Η πρώτη αλλαγή τονίζει τα δικαιώματα και συμφέροντα των μερών κατά τη διευθέτηση μιας διαφοράς, η δεύτερη αλλαγή αφορά στην καθιέρωση της διαμεσολάβησης ως επαγγέλματος και την οργάνωση της εκπαίδευσης των διαμεσολαβητών, η τρίτη αλλαγή αναφέρεται στη συνεργασία των δικαστηρίων με εξωδικαστικούς οργανισμούς διαμεσολάβησης. Τα μέρη μπορούν να καταλήξουν σε συμφωνία και στη συνέχεια να την επικυρώσουν στα δικαστήρια και τα δικαστήρια, από την άλλη πλευρά, παραπέμπουν υποθέσεις σε οργανισμούς διαμεσολάβησης ή ζητάνε από αυτούς συστάσεις και συμβουλές. Η τέταρτη αλλαγή αναφέρεται στη θέσπιση νόμων για τη διαμεσολάβηση, τα προσόντα των διαμεσολαβητών και την επικύρωση των συμφωνιών από τα δικαστήρια και τέλος, τα τελευταία χρόνια προωθείται η χρήση της τεχνολογίας και της διαδικτυακής επίλυσης των διαφορών. Το έτος 2017, το Ανώτατο Δικαστήριο έθεσε σε λειτουργία την εθνική διαδικτυακή πλατφόρμα επίλυσης διαφορών www.fayuan.com στην οποία εγγράφηκαν σε χρονικό

διάστημα ενός έτους πάνω από 1.000 δικαστήρια και 12.000 οργανισμοί διαμεσολάβησης²⁹.

2) Στο Χονγκ Κονγκ έχει ιδρυθεί το “*The Hong Kong Mediation Accreditation Association Limited – HKMAAL*”, το οποίο θέτει τα απαιτούμενα προσόντα για τους πιστοποιημένους διαμεσολαβητές και εκπαιδευτές και προωθεί τον επαγγελματισμό στη διαμεσολάβηση. Οι διαμεσολαβητές μπορεί να είναι «γενικοί» διαμεσολαβητές ή οικογενειακοί διαμεσολαβητές, οι οποίοι αφού ολοκληρώσουν επιτυχώς την εκπαίδευσή τους, το όνομά τους εγγράφεται στην ιστοσελίδα του οργανισμού και παραμένει στη λίστα για τρία χρόνια. Οι πολίτες ενθαρρύνονται να προσφεύγουν κατά κύριο λόγο στη διαμεσολάβηση παρά στα δικαστήρια. Επίσης, η Νομική Σχολή του City University of Hong Kong, η Columbia Law School και το CIETAC (China International Economic and Trade Arbitration Commission Hong Kong Arbitration Center) διεξήγαγαν διαγωνισμούς διαμεσολάβησης με τη συμμετοχή ομάδων από 20 χώρες συνεισφέροντας μ’ αυτόν τον τρόπο στην εκπαίδευση των διαμεσολαβητών και την ανάπτυξη του θεσμού σε όλο τον κόσμο (*Tang Houzhi, 2016*).

3) Στην Ινδία θεσμοθετήθηκε ο νόμος για τη διαιτησία και τη διαμεσολάβηση το έτος 1996. Στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας της Ινδίας η διαμεσολάβηση είναι υποχρεωτική και στη χώρα λειτουργούν με επιτυχία πολλοί οργανισμοί. Ενδεικτικά, τα Κέντρα Διαμεσολάβησης του Δελχί και της Μπανγκαλόρ χειρίστηκαν σε χρονικό διάστημα δύο μηνών 39.969 υποθέσεις.

4) Περαιτέρω, η Ιαπωνία έχει μακρά παράδοση σε διαδικασίες αντίθετες με τη δίκη και τη διαιτησία. Οι Ιάπωνες προτιμούν τη WOXUAN, που αποτελεί παρόμοιο θεσμό με τη διαμεσολάβηση. Περίπου το 1/3 των πολιτικών υποθέσεων επιλύονται με τη χρήση της διαμεσολάβησης.

5) Στη Σιγκαπούρη ιδρύθηκε το Κέντρο Διαμεσολάβησης το 1997. Ο θεσμός αποτελεί πλέον μέρος του νομικού συστήματος και εφαρμόζεται ευρέως με πολύ μεγάλη επιτυχία, ενώ 6) στο Ντουμπάι το Κέντρο Διαμεσολάβησης διεκπεραίωσε εντός ενός μηνός με επιτυχία το 1/3 των υποθέσεων που εκκρεμούσαν στο δικαστήριο της πόλης (*Tang Houzhi, 2016*).

²⁹ Βλ. <https://weinsteininternational.org/mediation-in-china/>

7) Στην Αυστραλία περίπου 20 χρόνια πριν μια ομάδα δικηγόρων συνέστησαν ένα εθνικό οργανισμό, έργο του οποίου ήταν η εκπαίδευση δικηγόρων ως διαμεσολαβητών. Το πιλοτικό αυτό πρόγραμμα αποδείχθηκε ότι ήταν επιτυχές. Σήμερα τα περισσότερα δικαστήρια ενθαρρύνουν την προσφυγή στη διαμεσολάβηση είτε γιατί είναι γνωστή η αποτελεσματικότητά της είτε για να αποφευχθούν οι καθυστερήσεις. Πολλοί νόμοι, επίσης, διευκολύνουν τη διαμεσολάβηση ενώ στα περισσότερα πανεπιστήμια παραδίδονται μαθήματα για την επίλυση διαφορών και κάποια παρέχουν πιστοποιημένα προγράμματα διαμεσολάβησης. Ο θεσμός έχει πλέον καθιερωθεί και οι περισσότεροι δικηγόροι τον αντιμετωπίζουν ως ένα ωφέλιμο μηχανισμό επίλυσης διαφορών.

Η Αυστραλία είναι ένα από τα πιο πολυπολιτισμικά έθνη στον πλανήτη. Συνεπώς, δημιουργούνται πολλές διαφορές λόγω της συνύπαρξης διαφορετικών πολιτισμών. Το πρώτο πιλοτικό πρόγραμμα που εφαρμόστηκε για την επίλυση αυτών των διαφορών έξω από τις δικαστικές αίθουσες ξεκίνησε το 1993 όταν θεσμοθετήθηκε ο νόμος “Native Title Act” που αφορούσε στην απαλλοτρίωση γης από τους ιθαγενείς και τους έδινε τη δυνατότητα να επιλύσουν με διαμεσολάβηση τις εδαφικές τους διαφορές. Ένα άλλο πιλοτικό πρόγραμμα αφορούσε στους ασθενείς που πάσχουν από «μεσοθηλίσια», για δεκαετίες πολλοί από τους οποίους πέθαιναν περιμένοντας την υπόθεσή τους να εκδικασθεί από το Ανώτατο Δικαστήριο. Το 2009 στην Πολιτεία της Βικτώρια σχεδόν όλες από τις 148 απαιτήσεις για αποζημίωση θυμάτων του αμιάντου επιλύθηκαν με διαμεσολάβηση. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία των δικαστηρίων για το έτος 2009 περισσότερες από το 65% των αστικών αξιώσεων επιλύθηκαν με διαμεσολάβηση, εξοικονομώντας ετησίως 30.000.000 δολάρια από δικαστικά έξοδα.

Η διαμεσολάβηση εφαρμόζεται πλέον ευρέως. Το έτος 2007 – 2008 μόνο οι εφτά (7) από τις εκατόν μία (101) εμπορικές υποθέσεις προσέφυγαν στο δικαστήριο. Επίσης, όλες οι πολιτικές υποθέσεις πριν την προσφυγή στο Ανώτατο Δικαστήριο, παραπέμπονται στη διαμεσολάβηση, ενώ το 2007 σαράντα έξι (46) υποθέσεις του Εφετείου επιλύθηκαν με αυτόν τον τρόπο. Την ίδια περίοδο στο Ανώτατο Δικαστήριο εφαρμόστηκε η δικαστική μεσολάβηση από ειδικευμένους δικαστές με αποτέλεσμα να διευθετούνται έτσι πολλές υποθέσεις. Συνολικά, η κυβέρνηση επενδύει 17,8 εκατομμύρια δολάρια στη χρήση των εναλλακτικών τρόπων επίλυσης διαφορών (European Parliament, 2014).

8) Στη Ρωσία η διαμεσολάβηση έχει ενσωματωθεί στο νομικό σύστημα της χώρας. Στις αρχές του 2011 τέθηκε σε ισχύ ο Ομοσπονδιακός Νόμος, σύμφωνα με τον οποίο εφαρμόζεται στη χώρα η διευκολυντική διαμεσολάβηση. Τα μέρη έχουν τον πλήρη έλεγχο της διαδικασίας και καθορίζουν το περιεχόμενο της συμφωνίας ενώ οι διαμεσολαβητές δεν προτείνουν λύσεις ούτε παρέχουν νομικές συμβουλές στα μέρη. Τα τελευταία χρόνια έχουν σημειωθεί μεγάλες προσπάθειες προκειμένου να προωθηθεί η εκπαίδευση στη διαμεσολάβηση και να εξοικειωθεί η ρωσική κοινωνία με το θεσμό. Από το 2012 παραδίδονται μαθήματα διαμεσολάβησης στα πανεπιστήμια ενώ οι πρόσφατες εξελίξεις περιλαμβάνουν την ενδεχόμενη θέσπιση νομοθεσίας για διαδικτυακή επίλυση των διαφορών καθώς και την εισαγωγή της διαμεσολάβησης στο σχολικό σύστημα, ώστε να καλλιεργηθεί η κουλτούρα της ειρηνικής επίλυσης διαφορών από νεαρή ηλικία³⁰.

9) Στον Καναδά και συγκεκριμένα στο Οντάριο στις αρχές της δεκαετίας του 1970 εφαρμόστηκε το πρώτο πρόγραμμα συμφιλίωσης θύματος – παραβάτη (Victim – Offender Reconciliation Programme -VOM), όταν ένας επιμελητής ανηλίκων έπεισε το δικαστή ότι οι δύο νεαροί που κατηγορούνταν για βανδαλισμό έπρεπε να συναντήσουν τα θύματά τους. Μετά τις συναντήσεις ο δικαστής διέταξε τους δύο νεαρούς να καταβάλλουν αποζημίωση στα θύματά τους, ως όρο της δοκιμασίας. Στην πορεία το συγκεκριμένο πρόγραμμα με την υποστήριξη διάφορων κοινωνικών ομάδων εξελίχθηκε σε οργανωμένο πρόγραμμα χρηματοδοτούμενο από εκκλησιαστικές δωρεές και κρατικές επιχορηγήσεις. Το VOM περιλαμβάνει μια συνάντηση θύματος και παραβάτη με τη βοήθεια ενός εκπαιδευμένου διαμεσολαβητή, κατά τη διάρκεια της οποίας τα μέρη προσπαθούν να επιλύσουν τη μεταξύ τους σύγκρουση και να οικοδομήσουν τη δική τους προσέγγιση για την επίτευξη της δικαιοσύνης. Η συμμετοχή του θύματος και του παραβάτη είναι εκούσια, αν και οι εναλλακτικές που έχουν στη διάθεσή τους είναι συνήθως λιγότερο ελκυστικές. Ο διαμεσολαβητής εφαρμόζει το διευκολυντικό στυλ αλληλεπίδρασης, με το θύμα και τον παραβάτη να αναλαμβάνουν ενεργό ρόλο στην προσπάθεια να επιτύχουν το αποτέλεσμα που θεωρείται δίκαιο και για τις δύο πλευρές. Δίνεται και στα δύο μέρη η δυνατότητα να εκφράσουν τα συναισθήματά τους και να ανακαλέσουν τις συνθήκες κάτω από τις οποίες διεπράχθη το αδίκημα. Η διαδικασία ολοκληρώνεται με μια προσπάθεια να επιτευχθεί συμφωνία για το τι πρέπει να κάνει

³⁰ Βλ. <https://weinsteininternational.org/russia/russia-bio/>

ο παραβάτης ώστε να αποκαταστήσει τη ζημιά που προκάλεσε. Ο διαμεσολαβητής δεν επιβάλλει κάποια λύση και η τελική συμφωνία είναι πάντα γραπτή. Έρευνες έχουν καταδείξει ότι τα συγκεκριμένα προγράμματα έχουν υψηλά ποσοστά συμμετοχής των θυμάτων καθώς και υψηλά ποσοστά αποκατάστασης και έχουν ως αποτέλεσμα να μειωθεί ο φόβος των θυμάτων και η εγκληματική συμπεριφορά των παραβατών.

Σήμερα στον Καναδά ο θεσμός έχει αναπτυχθεί σημαντικά, κυρίως στις επαρχίες του Κεμπέκ, του Οντάριο και του Βανκούβερ με τη θεσμοθέτηση νόμων και την ίδρυση οργανισμών διαμεσολάβησης. Ένας τέτοιος οργανισμός είναι ο “ADR Institute of Canada (ADR Canada)”. Πρόκειται για έναν εθνικό μη κερδοσκοπικό οργανισμό που προωθεί την ανάπτυξη των υπηρεσιών εναλλακτικής επίλυσης διαφορών στον Καναδά αλλά και διεθνώς. Τα μέλη του οργανισμού αριθμούν πάνω από 1.700 άτομα και 60 επιχειρήσεις σε όλη τη χώρα ενώ λειτουργούν θυγατρικά ινστιτούτα στις μεγαλύτερες επαρχίες του Καναδά. Τα μέλη του οργανισμού μπορούν να πιστοποιηθούν και να αποκτήσουν τον τίτλο του “Chartered Mediator” ή “Qualified Mediator” που αναγνωρίζεται σε εθνικό επίπεδο και τους παρέχει ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα αφού δηλώνει ότι έχουν αποκτήσει ένα συγκεκριμένο επίπεδο δεξιοτήτων και εμπειρίας (European Parliament, 2014 και Tang Houzhi, 2016).

10) Στο Περού επιλύονται με διαμεσολάβηση όλων των ειδών οι διαφορές εκτός από τις ποινικές υποθέσεις. 11) Στη Βραζιλία οι δικαστές είναι υποχρεωμένοι να επιχειρούν τη διαμεσολάβηση πριν την ακρόαση στις δικαστικές αίθουσες (Tang Houzhi, 2016). 12) Στην Αργεντινή η διαμεσολάβηση καθιερώθηκε ως τρόπος επίλυσης των διαφορών μέσα σε χρονικό διάστημα πέντε ετών. Το 1990 ξεκίνησε μια ανταλλαγή πληροφοριών, εκπαίδευσης και εμπειρίας ανάμεσα σε δικηγόρους και δικαστές της Αργεντινής και Αμερικανούς ειδικούς στη διαμεσολάβηση, δίνοντας τη δυνατότητα στους Αργεντίνους συμμετέχοντες να ενημερωθούν και να εκπαιδευτούν για το θεσμό και να τον μεταφέρουν στη χώρα τους. Επίσης, η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση της Αργεντινής και ο οργανισμός «Agency for International Development» εξέφρασαν έντονο ενδιαφέρον για το θεσμό. Ακολούθησαν κυβερνητικά προγράμματα, στο Μπουένος Άιρες στήθηκε το «National Argentine Mediation Plan» και το Υπουργείο Δικαιοσύνης οργάνωσε εκπαιδευτικά προγράμματα με σκοπό την προώθηση του θεσμού. Σύντομα δημιουργήθηκε μια

λίστεα με 4.000 επίσημους διαμεσολαβητές, οι οποίοι ήταν οι μόνοι που είχαν άδεια να ασκούν το επάγγελμα. Το 1993 ξεκίνησε μια περίοδος διάρκειας δύο ετών, κατά την οποία δέκα συμμετέχοντα σε πιλοτικό πρόγραμμα δικαστήρια παρέπεμπαν επιλεγμένες υποθέσεις στη διαμεσολάβηση και σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης επιλύθηκε το 50% των υποθέσεων αυτών.

Το 1995 το Αργεντίνικο νομοθετικό σώμα επικαλούμενο την απειλή της αύξησης των δικαστικών υποθέσεων η οποία θα μπορούσε να οδηγήσει στην κατάρρευση του δικαστικού συστήματος, θεσμοθέτησε το «Νόμο για τη Διαμεσολάβηση και το Συμβιβασμό» (Mediation and Conciliation Law). Ο νόμος αυτός απαιτούσε όλοι οι διάδικοι στο Μπουένος Άιρες να επιχειρούν τη διαμεσολάβηση. Επιπροσθέτως, το 1996 θεσμοθετήθηκε ο νόμος για τις εργατικές διαφορές (Labour Conciliation Instance Law), προκειμένου να εφαρμοστεί η διαμεσολάβηση και στις εργατικές υποθέσεις. Και οι δύο νόμοι επέβαλαν την προσφυγή στη διαμεσολάβηση πριν τη δικαστική διαδικασία, το οποίο απεδείχθη αποτελεσματικό αφού από το 1995 έως το 1998 επιλύθηκαν 40.000 υποθέσεις, οι οποίες σε διαφορετική περίπτωση θα οδηγούνταν στα δικαστήρια. Τέλος, από το 2010 ισχύει η υποχρεωτική διαμεσολάβηση πριν την προσφυγή στο δικαστήριο ενώ λειτουργεί στο Υπουργείο Δικαιοσύνης τμήμα διαμεσολάβησης, όπου επιλύονται διαφορές μ' αυτόν τον τρόπο (European Parliament, 2014 και Tang Houzhi, 2016).

3.2. Η διαμεσολάβηση στις ΗΠΑ

Η διαμεσολάβηση αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της νομικής κουλτούρας των Ηνωμένων Πολιτειών και χρησιμοποιείται ευρέως για να ρυθμίσει όλων των ειδών τις αξιώσεις και διαφορές. Είναι ενδεικτικό ότι σχεδόν το 95% των αστικών υποθέσεων στις Η.Π.Α. επιλύονται εκτός των δικαστηρίων. Παρόλα αυτά, χρειάστηκαν δεκαετίες ώστε να καθιερωθεί ως ένας καλύτερος τρόπος επίλυσης των διαφορών. Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα η διαμεσολάβηση εφαρμόζονταν στις εργατικές διαφορές προκειμένου να αποφευχθούν απεργίες, όταν οι συνομιλίες μεταξύ εργαζομένων και εργοδοτών δεν έφεραν αποτελέσματα. Τη δεκαετία του 1960 αυξήθηκε το ενδιαφέρον για τους εναλλακτικούς τρόπους επίλυσης διαφορών. Η

περίοδος αυτή χαρακτηριζόταν από διαμάχες, συγκρούσεις και δυσαρέσκεια σε πολλά μέτωπα. Ο πόλεμος στο Βιετνάμ, οι αγώνες για τα ατομικά δικαιώματα, οι αναταραχές των φοιτητών και των εργαζομένων, οι αλλαγές στους ρόλους των δύο φύλων και οι αγώνες κατά των φυλετικών διακρίσεων προκάλεσαν έλλειψη εμπιστοσύνης στο κατεστημένο και μεγαλύτερη απαίτηση για αποκατάσταση της δικαιοσύνης. Έτσι, λόγω της μικρότερης ανοχής της κοινωνίας στα κακώς κείμενα, δημιουργήθηκαν πολλές αφορμές για νομικές διεκδικήσεις. Διαμάχες που κατά το παρελθόν μπορεί να επιλύονταν με υποταγή, αποφυγή ή παραίτηση, πλέον οδηγούνταν στα δικαστήρια με αποτέλεσμα να συσσωρευτούν πολλές διαφορές στα πινάκια των πολιτικών υποθέσεων. Παράλληλα, η αύξηση των διαζυγίων, πολλαπλασίασε τις περιπτώσεις της συνδεδεμένης με τη δικαστική διαδικασία οικογενειακής διαμεσολάβησης. Την ίδια στιγμή αναπτύχθηκαν προγράμματα διαμεσολάβησης στην κοινότητα με στόχο την επίλυση διαφορών μεταξύ των γειτόνων, ενώ ιδρύθηκαν νομικές υπηρεσίες οι οποίες ξεκίνησαν να επιλύουν με διαμεσολάβηση διαφορές που δεν οδηγούνταν στις δικαστικές αίθουσες είτε για οικονομικούς λόγους είτε γιατί υπήρχε χρονική πίεση και απαιτούνταν άμεση διευθέτησή τους. Οι δικαστές πρότειναν τους εναλλακτικούς τρόπους επίλυσης διαφορών παρακινημένοι από την επιθυμία τους να μειωθεί η καθυστέρηση εκδίκασης των υποθέσεων, ενώ η εμπειρία που αποκομίσθηκε σε τοπικό επίπεδο με την κοινοτική διαμεσολάβηση εφαρμόστηκε και σε άλλες περιπτώσεις (Folberg, J. (2015)).

Αξιοσημείωτο είναι ότι στις Η.Π.Α. δεν υπάρχει κάποιο «διευθύνον» όργανο ή αρμόδια αρχή, η οποία να ρυθμίζει τη διαμεσολάβηση. Οργανισμοί όπως ο American Bar Association και American Arbitration Association θέτουν οι ίδιοι κανόνες για τη διαδικασία της διαμεσολάβησης.

Μολονότι οι περισσότερες Πολιτείες των ΗΠΑ έχουν δικούς τους νόμους που εξελίχθηκαν με την πάροδο των ετών, έχουν γίνει πολλές προσπάθειες για να θεσπιστεί μια ενιαία ρύθμιση για τη διαμεσολάβηση. Έτσι, το 1998 θεσπίστηκε η Alternative Dispute Resolution Act που απαιτούσε από όλα τα ομοσπονδιακά δικαστήρια να δημιουργήσουν προγράμματα διαμεσολάβησης. Η συμμετοχή σε αυτά τα προγράμματα ήταν υποχρεωτική σε πολλά ομοσπονδιακά καθώς και σε κρατικά δικαστήρια. Επακόλουθο της υποχρεωτικής συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης ήταν η ενημέρωση των δικηγόρων και του κοινού για τη διαδικασία

και τις δυνατότητες που προσφέρει³¹ (Folberg, J. (2015). Επίσης, το 2001 θεσπίστηκε ο Ομοσπονδιακός Ομοιόμορφος Νόμος για τη Διαμεσολάβηση (Uniform Mediation Act - U.M.A), ο οποίος συγκέντρωσε, περίπου, διακόσιους πενήντα (250) ισχύοντες (σχετικούς με τη διαμεσολάβηση) νόμους. (Κωνσταντινάκος, Ν. 2019).

Το επικρατέστερο μοντέλο διαμεσολάβησης στις Η.Π.Α. είναι το αξιολογικό-εκτιμητικό, σύμφωνα με το οποίο ο διαμεσολαβητής εκφράζει την άποψή του για την υπόθεση και κατευθύνει τα μέρη προς τη λύση, εφόσον δε μπορούν τα ίδια να επιλύσουν τη διαφορά τους. Στη διαδικασία αυτή η παρέμβαση του διαμεσολαβητή καθορίζει το περιεχόμενο της τελικής συμφωνίας, η οποία βασίζεται στα νομικά δικαιώματα των μερών. Επομένως, ο διαμεσολαβητής πρέπει να έχει ειδικές νομικές γνώσεις ανάλογα με τη διαφορά.

Στη διευκολυντική διαμεσολάβηση δε, που είναι έτερο μοντέλο δεν απαιτούνται νομικές γνώσεις από την πλευρά του διαμεσολαβητή, αφού στόχος της διαδικασίας είναι η ικανοποίηση των αναγκών και των συμφερόντων των μερών χωρίς προσκόλληση σε νομικούς όρους. Ο ρόλος του διαμεσολαβητή είναι να διευκολύνει το διάλογο μεταξύ των μερών και να ενθαρρύνει τη συμμετοχή τους στη διαδικασία χωρίς να επεμβαίνει και να ασκεί κριτική στις αποφάσεις τους και στους όρους της τελικής συμφωνίας.

Τέλος, σύμφωνα με το διαμορφωτικό μοντέλο διαμεσολάβησης, ο ρόλος του διαμεσολαβητή απαιτεί γνώση των συναισθημάτων και των ψυχολογικών παραγόντων που επηρεάζουν τη συμπεριφορά των μερών, αφού σκοπός του είναι να πετύχει την αμοιβαία κατανόηση των μερών και τη μεταστροφή της συμπεριφοράς τους, ώστε να επαναξιολογήσουν τη σχέση τους και να τη συνεχίσουν εντός ενός υγιούς πλαισίου³² (Κωνσταντινάκος, Ν. (2019).

Σήμερα λειτουργούν στις Η.Π.Α. πολλοί ιδιωτικοί οργανισμοί διαμεσολάβησης, ενώ σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία οι πολιτικές υποθέσεις παρουσίασαν μεγάλη μείωση σε κάποια κρατικά δικαστήρια από τη στιγμή που οι διαδικασίες εναλλακτικής επίλυσης διαφορών, συμπεριλαμβανομένης της διαμεσολάβησης, άρχισαν να εφαρμόζονται ευρέως. Στην Καλιφόρνια, για

³¹ Βλ. <https://gettingthedealthrough.com/compare/results/>

³² Βλ. <http://mannetwork.com/%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%BC%CE%B5%CF%83%CE%BF%CE%BB%CE%AC%CE%B2%CE%B7%CF%83%CE%B7/>

παράδειγμα, από το 1998 έως το 2007 οι πολιτικές υποθέσεις σε όλα τα δικαστήρια της χώρας μειώθηκαν σε ποσοστό πάνω από 14% (από 1.700.445 σε 1.461.111). Στα ομοσπονδιακά δικαστήρια το ποσοστό των πολιτικών υποθέσεων από το 1962 έως το 2002 μειώθηκε από 11% σε 1.8%, ενώ στα ανώτατα δικαστήρια της χώρας από το 1998 έως το 2007, οι πολιτικές δίκες μειώθηκαν πάνω από 59% (Folberg, J. (2015). Επίσης, σε αρκετά πρωτοβάθμια δικαστήρια η διαμεσολάβηση λειτουργεί ως προϋπόθεση προσφυγής στο δικαστήριο σε υποθέσεις διαζυγίων ή επιμέλειας τέκνων ενώ προγράμματα διαμεσολάβησης λειτουργούν και στα δεκατρία (13) Ομοσπονδιακά Εφετεία των Η.Π.Α. (Κωνσταντινάκος, Ν. 2019).

Καταληκτικά, σύμφωνα με την ετήσια έκθεση για τη χρήση και τα πλεονεκτήματα των εναλλακτικών τρόπων επίλυσης διαφορών του Υπουργείου Δικαιοσύνης των Η.Π.Α. (United States Department of Justice) για το οικονομικό έτος 2016 το ποσοστό επίλυσης υποθέσεων με εκούσια προσφυγή στη διαμεσολάβηση ανήλθε στο 75% και στο 52% για περιπτώσεις που παραπέμπονται από το δικαστήριο. Επίσης, το έτος 2017 το ποσοστό επιτυχίας των διαδικασιών εναλλακτικής επίλυσης διαφορών ήταν της τάξης του 75%, ενώ το ποσοστό επιτυχίας των δικαστικών διαδικασιών ήταν 55%. Επιπροσθέτως, η “*Financial Industry Regulatory Authority*” ανέφερε ότι επιλύθηκε το 89% των υποθέσεων της που προσέφυγαν στη διαμεσολάβηση³³.

³³ Βλ. <https://gettingthedealthrough.com/compare/results/>

Συμπεράσματα

Κύριος στόχος της παρούσας εργασίας ήταν η διερεύνηση του κατά πόσο ο θεσμός της διαμεσολάβησης θα μπορούσε να συμβάλλει στη μείωση της «πίεσης» του δικαστικού συστήματος και στην αποτελεσματικότερη και ταχεία επίλυση ορισμένων διαφορών.

Από την ανωτέρω ανάλυση καθίσταται σαφές ότι τα τελευταία χρόνια γίνονται προσπάθειες, τόσο σε ευρωπαϊκό επίπεδο με την έκδοση της κοινοτικής οδηγίας 2008/52/ΕΚ, όσο και σε εθνικό επίπεδο με τη θέσπιση των ν. 4512/2018 και 4640/2019 να προωθηθεί ο θεσμός της διαμεσολάβησης και να εξευρεθούν τρόποι, οι οποίοι θα συμβάλλουν στην ταχύτερη επίλυση των διαφορών και κατ' επέκταση στην αποσυμφόρηση των δικαστικών συστημάτων καθώς και στη μείωση των κρατικών κονδυλίων που διατίθενται για τη λειτουργία των δικαστηρίων. Παράλληλα, ο θεσμός της διαμεσολάβησης στις χώρες του εξωτερικού, όπου εφαρμόζεται εδώ και πολλά χρόνια, αποτελεί πλέον μέρος του νομικού τους συστήματος και είναι εμφανή τα αποτελέσματα από την χρήση της.

Η ελληνική κοινωνία, ωστόσο, και κυρίως ο νομικός της κόσμος δεν ήταν έτοιμοι να δεχθούν αυτό το θεσμό. Έτσι, η έως τώρα νομοθεσία για τη διαμεσολάβηση αστικών και εμπορικών διαφορών έχει συναντήσει πολλές αντιδράσεις από τους δικηγορικούς συλλόγους της χώρας, οι οποίοι αντιμετώπισαν τη διαμεσολάβηση με μάλλον αρνητική διάθεση. Αυτό συνέβη αφενός γιατί η οποιαδήποτε επιχειρούμενη αλλαγή προκαλεί αντιδράσεις από όλους τους εμπλεκόμενους παράγοντες που επηρεάζονται και απαιτεί χρόνο για να γίνει αποδεκτή και αφετέρου γιατί δεν αρκούν μόνο οι νομοθετικές μεταρρυθμίσεις για την καθιέρωση του θεσμού, αλλά απαιτείται και η σταδιακή αλλαγή στη νοοτροπία της ελληνικής κοινωνίας και στον τρόπο προσέγγισης και επίλυσης των ιδιωτικών διαφορών.

Προς αυτή την κατεύθυνση μπορεί να συμβάλλει σημαντικά ο δικαστικός κλάδος είτε προτρέποντας και παραπέμποντας τους διαδίκους να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση, αρχικά όπως συμβαίνει και σε άλλες έννομες τάξεις για υποθέσεις μικροδιαφορών, είτε οργανώνοντας πιλοτικά προγράμματα συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης. Παράλληλα, οι δικηγόροι μπορούν να συμβουλευθούν και να ενημερώσουν τους εντολείς τους σε σχέση με τις δυνατότητες της

διαμεσολάβησης, αφού πρώτα παραμερίσουν και οι ίδιοι τις τυχόν επιφυλάξεις τους για τον θεσμό. Επιπροσθέτως, η εκπαίδευση των μαθητών στις τεχνικές της διαμεσολάβησης και η επίλυση των συγκρούσεων που ανακύπτουν στο σχολικό περιβάλλον με τη διαδικασία της διαμεσολάβησης, θα συμβάλλει σημαντικά στη σταδιακή αλλαγή της νοοτροπίας και στην καθιέρωση του θεσμού ως ενός αξιόπιστου τρόπου επίλυσης των διαφορών.

Σε κάθε περίπτωση, η διαδικασία της διαμεσολάβησης δεν πρέπει να συγχέεται ούτε με τη διαιτησία ούτε με το ρόλο των τακτικών δικαστηρίων και την απονομή δικαιοσύνης. Η διαμεσολάβηση αποσκοπεί στην συμβιβαστική επίλυση των ιδιωτικών διαφορών, δεν συνιστά ιδιωτική δικαιοσύνη, δεν αντικαθιστά τη δικαστική κρίση και ο διαμεσολαβητής δεν απονέμει δικαιοσύνη ούτε μπορεί να επιβάλλει την άποψή του ή να κατευθύνει τα μέρη προς μία λύση, αλλά επιχειρεί να τους βοηθήσει να καταλήξουν σε μια κοινώς αποδεκτή λύση προκειμένου να αποφευχθεί η προσφυγή στο δικαστήριο. Εν κατακλείδι, θα μπορούσε να σημειωθεί ότι η διαμεσολάβηση είναι μια τελευταία, ίσως, ευκαιρία για επικοινωνία μεταξύ των μερών και για επίλυση της διαφοράς τους με «όπλο» τον διάλογο.

Πίνακας ελληνόγλωσσης και ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας, αρθρογραφίας και λοιπών πηγών

1. Αναστασοπούλου Ι. (2011). *Η διαμεσολάβηση στις αστικές και εμπορικές διαφορές*, Νομική Βιβλιοθήκη
2. Ανδρουλάκης, Β. (2019). *Η σύγχρονη πρόσληψη απονομής της δικαιοσύνης. Η δικαιοσύνη στην Ελλάδα Προτάσεις για ένα σύγχρονο δικαστικό σύστημα, Εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης των διαφορών στις Αστικές, Ποινικές και Διοικητικές υποθέσεις*. Αθήνα: διαΝΕΟσις
3. Γιαννόπουλος Π., (2018). *Η απόπειρα εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς μέσω διαμεσολάβησης ως όρος του παραδεκτού της συζήτησης κατά το Ν.4512/2018*, Εκδόσεις Σάκκουλα
4. Γραβιάς, Γ. (2011). *Η ρήτρα περί διαμεσολάβησης*. Ημερίδα με θέμα: Η διαμεσολάβηση ως εναλλακτικός τρόπος επίλυσης διαφορών σύμφωνα με το Ν. 3898/2010, που συνδιοργανώθηκε από το ΔΣ Αθηνών και το ΕλλΚΔ, 21-6-2011
5. Διακολουκάς, Λ. (2019). «*Εναλλακτική Επίλυση Διαφορών*». «*Ενθα*, τόμος 1, τεύχος 11», σελ. 19-28.
6. Διαμαντόπουλος, Γ./Κουμπλή, Β. (2015). «*Η διαμεσολάβηση ως τρόπος επίλυσης ιδιωτικών διαφορών στο ελληνικό δίκαιο*». «*NOMIKO ΒΗΜΑ*, τόμος 63, σ.σ. 136-165»
7. Δωρής, Φ. (2017). *Μορφές κακής νομοθέτησης στο πεδίο του ιδιωτικού δικαίου, επιπτώσεις στην απονομή της δικαιοσύνης και προτάσεις για την ορθολογική αντιμετώπιση των αιτιών της*. Πρακτικά Συνεδρίου με θέμα: Η καλή νομοθέτηση ως αναγκαία προϋπόθεση μιας δίκαιης και αποτελεσματικής λειτουργίας της πολιτείας. Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων. Αίθουσα Γερουσίας. Διαθέσιμο σε: <https://www.law.auth.gr/el/anti-corruption/7342>, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 20-7-2019
8. Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων, 2017. *Μελέτη – πρόταση για τη δικαστική μεσολάβηση*, Σεπτέμβριος 2017. Διαθέσιμο στο: ende.gr/wp-content/uploads/2017/10/ΕΔΕ-Μελέτη-Δικαστική-Μεσολάβηση.pdf, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 9-12-2019

9. Θεοχάρης Δ. (2015). *Η Διαμεσολάβηση ως μέσο εναλλακτικής επίλυσης διαφορών*, Νομική Βιβλιοθήκη
10. Κολοβοπούλου, Ε. *Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση στην Ελληνική Δικαιοσύνη (e-Justice) Οι περιπτώσεις του Εθνικού Ποινικού Μητρώου και του Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος Διαχείρισης Δικαστικών Υποθέσεων Διοικητικής Δικαιοσύνης*. Διπλωματική Εργασία. Πανεπιστήμιο Πατρών, Σχολή Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων. Πάτρα 2019
11. Κουμάκης, Π. *Ηλεκτρονική Δικαιοσύνη (E – Justice). Μέτρηση αποδοχής του Ολοκληρωμένου Συστήματος Πρακτικών Δικαστηρίων (ΟΣΠΔ) από τους Δικαστικούς Υπαλλήλους των Πολιτικών Δικαστηρίων της Πελοποννήσου*. Διπλωματική Εργασία. Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών. Τρίπολη 2017
12. Κουράκης, Ν./Σπυρόπουλος, Φ. (2017). «Σχολική Διαμεσολάβηση». «Επιστημονικά Αποτυπώματα, Τεύχος 2», Απρίλιος 2017. Διαθέσιμο σε: <http://www.crimetimes.gr/%CF%83%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%BC%CE%B5%CF%83%CE%BF%CE%BB%CE%AC%CE%B2%CE%B7%CF%83%CE%B7/>, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης (15-12-2019).
13. Κωνσταντινάκος, Ν. (2019). *Η διαμεσολάβηση αστικών και εμπορικών διαφορών στις έννομες τάξεις των Η.Π.Α., Ε.Ε., Ελλάδος, Αγγλίας, Γαλλίας, Ιταλίας και Γερμανίας*. Διδακτορική Διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Νομική Σχολή, Απρίλιος 2019.
14. Μακρίδου, Κ. (2016). «*Ταχύτητα απονομής της δικαιοσύνης στην πολιτική δίκη*». «Pro Justitia, Τόμος 2», 2016. Διαθέσιμο σε: <http://epublications.web.auth.gr/?q=el/archive>, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 20-7-2019.
15. Μάμαλη, Ι. Πρόεδρος Πρωτοδικών, Δικαστική Διαμεσολαβήτρια. *Δικαστική Μεσολάβηση Άρθρο 214B ΚΠολΔ*. Διαθέσιμο στο: www.diamesolavisi.gov.gr/sites/default/files/news/attachments, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 9-12-2019
16. Μανιτάκης, Α. (2015). *Δημόσια Διοίκηση και Διοικητική Μεταρρύθμιση, εγκλωβισμένες στον ιστό της πολυνομίας και της τυπολατρίας: προτάσεις για την απαγκίστρωσή τους*. Neapolis University: HEPHAESTUS Repository.

- Διαθέσιμο σε: <https://www.constitutionalism.gr/manitakis-dioikitiki-metarruthmisi2016/>, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 20-7-2019
17. Μαντζούφας, Π. (2017). *Επιπτώσεις της κακής νομοθέτησης στα Θεμελιώδη Δικαιώματα των πολιτών και στην Οικονομία*. Πρακτικά Συνεδρίου με θέμα: Η καλή νομοθέτηση ως αναγκαία προϋπόθεση μιας δίκαιης και αποτελεσματικής λειτουργίας της πολιτείας. Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων. Αίθουσα Γερουσίας. Διαθέσιμο σε: <https://www.law.auth.gr/el/anti-corruption/7342>, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 20-7-2019
18. Παπακυριάκου, Θ. (2017). *Μορφές εμφάνισης και συνέπειες της κακής νομοθέτησης στο πεδίο της ποινικής δικαιοσύνης*. Πρακτικά Συνεδρίου με θέμα: Η καλή νομοθέτηση ως αναγκαία προϋπόθεση μιας δίκαιης και αποτελεσματικής λειτουργίας της πολιτείας. Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων. Αίθουσα Γερουσίας. Διαθέσιμο σε: <https://www.law.auth.gr/el/anti-corruption/7342> ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 20-7-2019.
19. Πλεύρη, Α. (2017). *Παρέμβαση 42^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ενώσεως Ελλήνων Δικονομολόγων*, σελ. 181-187. Πρακτικά συνεδρίου με θέμα: Η νέα τακτική διαδικασία υπό το πρίσμα των θεμελιωδών αρχών της πολιτικής δίκης. Καρδίτσα 7-10 Σεπτεμβρίου 2017. Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2018.
20. Πλεύρη, Α. (2018). *Η σχέση της “υποχρεωτικής απόπειρας” εξωδικαστικής επίλυσης των διαφορών μέσω διαμεσολάβησης, με το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη και τη διάδοση του θεσμού της διαμεσολάβησης*, στο έργο: Η υποχρέωση σε διαμεσολάβηση και τα ανακύπτοντα ζητήματα, Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος, τ.74, σελ.23-60, Εκδόσεις Σάκκουλα
21. Σακελλαροπούλου Κ./Πικραμένος Μ./Συμεωνίδης Ι./Ανδρουλάκης Β./Νικολαΐδου Θ./Τσόγκας Λ./Αλικάκος Π. (2019). *Η δικαιοσύνη στην Ελλάδα. Προτάσεις για ένα σύγχρονο δικαστικό σύστημα*, διαΝΕΟσις , 1^η έκδοση
22. Σωτηρόπουλος, Δ. Χριστόπουλος, Λ. (2017). *Πολυνομία, Κακονομία και Γραφειοκρατία στην Ελλάδα. Ανάλυση αποτυχιών του παρελθόντος και προτάσεις βελτιωτικών παρεμβάσεων*, Αθήνα: διαΝΕΟσις
23. Ταχματζίδου, Αικ., *Επιμόρφωση και εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού στο δημόσιο τομέα: η περίπτωση των δικαστικών υπαλλήλων και η ανάγκη*

- δημιουργίας εθνικής σχολής δικαιοσύνης. Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, 2018
24. Τριαντάρη, Σ. (2018). *Από τη σύγκρουση στη διαμεσολάβηση. Η διαμεσολάβηση ως στρατηγική και πολιτική της επικοινωνίας*. Θεσσαλονίκη: Κ.&Μ. Αντ. Σταμούλη
25. Τριαντάρη, Σ. *Διαπολιτισμική μεσολάβηση*. Σημειώσεις μαθήματος 2018 – 2019
26. Τριαντάρη, Σ. *Σχολική Διαμεσολάβηση*. Σημειώσεις μαθήματος 2018 – 2019
27. Τσάκνη, Γ. (2019). *Η διοίκηση της δικαιοσύνης- δικαιοσυγκριτική προσέγγιση*, Εκδόσεις Σάκκουλα
28. Τσούκας, Π. (2011). *Εισήγηση στην ημερίδα Πολυνομία Κακονομία Ανομία: Γνωρίσματα και πρακτικές του κακού (Ελληνα) Νομοθέτη*. Αθήνα: Κίνηση Πολιτών για μια ανοιχτή κοινωνία. Διαθέσιμο σε: http://www.kinisipoliton.gr/wpcontent/uploads/2014/03/145810_bivlio_final1.pdf ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 20-7-2019.
29. Φορτσάκης, Θ. (2012). *Η επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης*, σελ. 563-573. Διαθέσιμο σε: <https://www.hba.gr/5Ekdosis/UplPDFs/sylltomos14/563574%20Fortsakis%202014.pdf>, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 20-7-2019.
30. Χρυσόγονος, Κ. (2017). *Έκθεση σχετικά με τη μεταφορά της οδηγίας 2008/52/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 2008, για ορισμένα θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (η «οδηγία για τη διαμεσολάβηση»)*. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Επιτροπή Νομικών Θεμάτων, 27-6-2017.
31. Borut Strazisar (2018). *Alternative Dispute Resolution*, pp. 214-233, <https://www.researchgate.net/publication/328580909>, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 18-10-2019.
32. Chiara Besso (2012). *Implementation of the EU Directive N. 52/2008: A Comparative Survey*, p. 863-888, *Civil Justice Quarterly*
33. Felix Steffek (2012). *Mediation in the European Union: An introduction*. Cambridge, June 2012

34. Folberg Jay (2015). “*Development of Mediation Practice in the United States*”, “*Iuris Dictio*, Vol. 17, p. 35-39”, Febrero – Julio 2015
35. Jiang Heping/Andrew Wei-Min Lee. *From the Traditional to the Modern: Mediation in China*. Διαθέσιμο σε: <https://weinsteininternational.org/mediation-in-china/>, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 26-11-2019.
36. Katan, David (2013). *Intercultural Mediation*. In Y. Gambier, Y & Van Doorslaer, D. (eds) “*The Handbook of Translation Studies, Volume 4*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins, pp. 84–91”.
37. Kseniya I.Korobko, Svetlana V. Radaeva, Elizaveta V. Rozanova, Sergey A. Rubanov Aleksej, P. Treskov, (2019). *Mediation as an alternative dispute resolution: world experience*. Διαθέσιμο σε: <http://revista.sangregorio.edu.ec/index.php/REVISTASANGREGORIO/article/view/918/26-Korobko2> ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 25-11-2019.
38. Mnookin, R. (1998). *Alternative Dispute Resolution*. Harvard Law School John M. Olin, Center for Law, Economics and Business Discussion Paper Series, Nellco Legal Scholarship Repository
39. Plevri, A. (2018). “*Mediation in Cyprus: Theory without practice*”. “*The Cyprus Review*, Vol. 30:1, Spring 2018”, p. 253-258.
40. Rodney Lewis, Christopher Razo, Deionna Ferguson (2019). *Mediation*. Διαθέσιμο σε: <https://gettingthedealthrough.com/compare/results/> ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 18-11-2019.
41. Tang Houzhi, (2016). *Worldwide Use of Mediation*. City University of Hong Kong, 4-11-2016. Διαθέσιμο σε: [http://www.cityu.edu.hk/slw/ADR_Moot/doc/Worldwide_Use_of_Mediation_\(by_Prof_Tang_Houzhi](http://www.cityu.edu.hk/slw/ADR_Moot/doc/Worldwide_Use_of_Mediation_(by_Prof_Tang_Houzhi), ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 25-11-2019
42. Tsisana Shamlikashvili. *Mediation Developments in Russia*. Διαθέσιμο σε: <https://weinsteininternational.org/russia/russia-bio/>, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 27-11-2019.

Λοιπές πηγές

1. Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των περιφερειών. *Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης 2019*. Βρυξέλλες 26-4-2019. Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Διαθέσιμο σε: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1562062740889&uri=CELEX:52019DC0198> ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 10-8-2019.
2. Διαδικτυακή πύλη της ευρωπαϊκής ηλεκτρονικής δικαιοσύνης. *Ιδιαιτερότητες της διασυνοριακής διαμεσολάβησης*. Διαθέσιμο σε: e-justice.europa.eu/content_particularities_of_crossborder_mediation-384-el.do, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 12-12-2019.
3. Διαδικτυακή πύλη της ευρωπαϊκής ηλεκτρονικής δικαιοσύνης. *Ιδιαιτερότητες της διασυνοριακής διαμεσολάβησης*. Διαθέσιμο σε: https://e-justice.europa.eu/content_particularities_of_crossborder_mediation-384-el.do, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 12-12-2019.
4. Διαδικτυακή πύλη της ευρωπαϊκής ηλεκτρονικής δικαιοσύνης. *Συστήματα κατάρτισης του προσωπικού των δικαστηρίων στα κράτη μέλη*. Διαθέσιμο σε: https://e-justice.europa.eu/content_court_staff_s_training_systems_in_the_member_states-408-el.do, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 16-9-2019.
5. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2014), Πληροφορίες προερχόμενες από τα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης. *Πολυετές Σχέδιο Δράσης για την Ευρωπαϊκή Ηλεκτρονική Δικαιοσύνη 2014 – 2018* (2014/C 182/02).
6. Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ). Ρώμη, 4 Νοεμβρίου 1950, Council of Europe.
7. Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2018), *Προσχέδιο δράσης για την ηλεκτρονική δικαιοσύνη 2019 – 2023*. Βρυξέλλες 2018. Διαθέσιμο σε: <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press->

- [releases/2018/12/06/eu-continues-developing-european-e-justice/](#),
ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 28-8-2019.
8. Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (2014), *Σχέδιο Δράσης για την Ηλεκτρονική Δικαιοσύνη και τη Διοικητική Αναβάθμιση*, Ένατη Έκδοση.
 9. Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, *Ηλεκτρονική Δικαιοσύνη (E – Justice)*.
 10. European Commission. *EU Justice Scoreboard (2019). Quantative Data.* April 2019. Διαθέσιμο σε: https://ec.europa.eu/info/publications/2019-eu-justice-scoreboard-factsheets_en_, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 10-8-2019.
 11. European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), (2018). *Mediation Development Toolkit. Ensuring implementation of the CEPEJ guidelines on Mediation – European code of Conduct for Mediation Providers.* Council of Europe, 4 December 2018.
 12. European Commission, (2016). *Report from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social committee on the application of Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council on certain aspects of mediation in civil and commercial matters.* Brussels 26-8-2016.
 13. European Parliament (2014). *Rebooting the mediation. Directive: Assessing the limited impact of its implementation and proposing measures to increase the number of mediations in the EU.* Διαθέσιμο στο: <http://www.europarl.europa.eu/studies>, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 2-12-2019.
 14. European Parliament (2016). *The Implementation of the mediation Directive, 29 November 2016.* European Union 2016. Διαθέσιμο στο: <http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 29-11-2019.